

T.C.
ARDAHAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

DURSUN AKÇAM'IN ROMANLARINDA YAPI VE İZLEK

Yüksek Lisans Tezi

Aysel ASLANBOĞA

Ardahan - 2011

T.C.
ARDAHAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

DURSUN AKÇAM'IN ROMANLARINDA YAPI VE İZLEK

Yüksek Lisans Tezi

Aysel ASLANBOĞA

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Ramazan KORKMAZ

Ardahan - 2011

T.C.
ARDAHAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

DURSUN AKÇAM'IN ROMANLARINDA YAPI VE İZLEK

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı:

Tez Jürisi Üyeleri

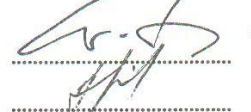
Adı ve Soyadı İmzası

Prof. Dr. Ramazan KORKMAZ

Yrd. Doç. Dr. M. Fatih KANTER

Yrd. Doç. Dr. Mitat DURMUŞ

.....

.....
.....
.....
.....

Tez Sınavı Tarihi 06/01/2011

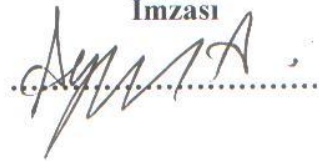
TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ARDAHAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim. (06/01/2011)

Tezi Hazırlayan
Öğrencinin

Adı ve Soyad
Aysel ASLANBOĞA

İmzası

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ..... XIV

KISALTMALAR XVII

BİRİNCİ BÖLÜM

1. YAŞAMI, EDEBİ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ 1

1.1. Yaşamı 1

1.1.1. Ailesi ve Çocukluğu..... 1

1.1.2. Üniversite Yılları ve Çalışma Hayatı 3

1.2. Edebi Kişiliği 4

1.3. Eserleri 10

İKİNCİ BÖLÜM

2.1. ROMANLARINDAN YAPI VE İZLEK..... 12

2.1.1. Kanlıderenin Kurtları 12

2.1.1.1. Romanın Kimliği..... 12

2.1.1.2. Bakış Açısı ve Anlatıcı..... 12

2.1.1.3. Olay Örgüsü 14

2.1.1.4. Zaman..... 16

2.1.1.5. Mekân..... 18

2.1.1.5.1. Çevresel Mekân..... 18

2.1.1.5.2. Algısal Mekân 18

2.1.1.5.2.1. Kapalı-Dar ve Labirentleşen Mekânlar 19

2.1.1.5.2.2. Açık ve Geniş Mekânlar 21

2.1.1.6. Şahıs Kadrosu.....	22
2.1.1.6.1. Başkişi	22
2.1.1.6.2. Norm Karakterler	24
2.1.1.6.3. Kart Karakterler.....	27
2.1.1.6.4. Fon Karakterler	29
2.1.1.7. İzleksel Kurgu	29
2.1.1.7.1. Başkaldırı ve Uyanış	30
2.1.1.7.2. Aşk	34
2.1.1.7.3. Sömürü	36
2.1.1.7.4. Sosyal adaletsizlik	38
2.1.2. Dağların Sultanı	40
2.1.2.1. Romanın Kimliği.....	40
2.1.2.2. Bakış Açısı ve Anlatıcı.....	40
2.1.2.3. Olay Örgüsü	41
2.1.2.4. Zaman.....	43
2.1.2.5. Mekân.....	45
2.1.2.5.1. Çevresel Mekân.....	45
2.1.2.5.2. Algısal Mekân	45
2.1.2.5.2.1. Kapalı-Dar ve Labirentleşen Mekânlar	45
2.1.2.5.2.2. Açık ve Geniş Mekânlar.....	49
2.1.2.6. Şahıs Kadrosu.....	52
2.1.2.6.1. Başkişi	52
2.1.2.6.2. Norm Karakterler	55

2.1.2.6.3. Kart Karakterler.....	57
2.1.2.6.4. Fon Karakterler	58
2.1.2.7. İzleksel Kurgu	58
2.1.2.7.1. Kendini Gerçekleştirme.....	60
2.1.2.7.2. Yalıtılmışlık	63
2.1.2.7.3. Aşk	65
2.1.3. Ucu Ucuna Yaşam.....	69
2.1.3.1. Romanın Kimliği.....	69
2.1.3.2. Bakış Açısı ve Anlatıcı.....	69
2.1.3.3. Olay Örgüsü	71
2.1.3.4. Zaman.....	73
2.1.3.5. Mekân.....	76
2.1.3.5.1. Çevresel Mekân.....	76
2.1.3.5.2. Algısal Mekân	77
2.1.3.5.2.1. Kapalı-Dar ve Labirentleşen Mekânlar	77
2.1.3.5.2.2. Açık ve Geniş Mekânlar.....	82
2.1.3.6. Şahıs Kadrosu.....	85
2.1.3.6.1. Başkişi	85
2.1.3.6.2. Norm Karakterler	87
2.1.3.6.3. Kart Karakterler.....	89
2.1.3.6.4. Fon Karakterler	92
2.1.3.7. İzleksel Kurgu	93

VIII

2.1.3.7.1. Aşk	94
2.1.3.7.2. Sömürü/Yabancılaştır(ıl)ma	98
2.1.3.7.3. Başkaldırı	99
2.1.3.7.4. Geçmişe Özlem	101
2.1.4. Kafkağının Ardı	104
2.1.4.1. Romanın Kimliği.....	104
2.1.4.2. Bakış Açısı ve Anlatıcı.....	104
2.1.4.3. Olay Örgüsü	105
2.1.4.4. Zaman.....	108
2.1.4.5. Mekân.....	109
2.1.4.5.1. Çevresel Mekân.....	109
2.1.4.5.2. Algısal Mekân	110
2.1.4.5.2.1. Kapalı-Dar ve Labirentleşen Mekânlar	110
2.1.4.5.2.2. Açık ve Geniş Mekânlar.....	112
2.1.4.6. Şahıs Kadrosu.....	115
2.1.4.6.1. Başkişi	115
2.1.4.6.2. Norm Karakterler	118
2.1.4.6.3. Kart Karakterler.....	121
2.1.4.6.4. Fon Karakterler	123
2.1.4.7. İzleksel Kurgu	124
2.1.4.7.1. Kendini Gerçekleştirme.....	125
2.1.4.7.2. Yalıtılmışlık.....	126
2.1.4.7.3. Sev(il)mek	127

2.1.4.7.4. Fakirlik	128
SONUÇ.....	130
KAYNAKLAR	134
1. Dursun Akçam Kaynakçası.....	134
1.1. Kitaplar.....	134
1.2. Makaleler.....	134
2. Genel Kaynaklar.....	139

ÖZET
YÜKSEK LİSANS TEZİ
DURSUN AKÇAM'IN ROMANLARINDA YAPI VE İZLEK
AYSEL ASLANBOĞA

T.C.
ARDAHAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
2011, SAYFA XVII +144

Dursun Akçam, Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatında 1960-1980 döneminde eserler verir. Bu çalışmada, roman, öykü, anı türünde eserler veren yazarın romancılığı ele alındı.

Çalışma iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde yazarın yaşamı, edebi kişiliği ve eserleri hakkında bilgi verildi.

Çalışmanın temelini oluşturan ikinci bölümde Dursun Akçam'ın roman türündeki 4 eserini yapı ve izlek bakımından inceledik. Romanlar yapısal ve izleksel kurgusu incelenirken roman teorisinden yararlandık. Bunun yanı sıra sosyoloji, psikoloji ve tarih gibi bilim dallarından da faydalandık. Dursun Akçam 1975- 2002 yılları arasında dört roman kaleme yazar. Almanya'ya sürgüne gönderilen yazar on yıl kaldığı Almanya'da iki roman kaleme alır. Türkiye'ye döndükten sonra da otobiyografik roman diyebileceğimiz son romanını yayımlar. Eserlerini toplumcu gerçekçi bakış açısıyla kaleme alır. Romanlarında bireysel izleklerden çok toplumsal izlekleri işler. Akçam'ın romanlarını kendini gerçekleştirme, başkaldırı, sömürü,

yabancılaşma gibi toplumsal izlekler açısından ele almaya çalıştık. Romanlar yapı ve izlek bakımından incelendikten sonra romanlardaki ortak yapı üzerinde değerlendirme yapmaya çalıştık.

Dursun Akçam'ın romancılığı hakkındaki sonuç bölümünden sonra, yazar ve alanla ilgili kaynaklara yer veren kaynakça kısmına yer verdik.

Anahtar Sözcükler: Dursun Akçam, roman, toplumcu gerçekçilik, Almanya, yerellik

ABSTRACT
THESIS FOR MASTER OF ARTS
STRUCTURE AND THEME IN DURSUN AKÇAM'S NOVELS
AYSEL ASLANBOĞA

T.R
ARDAHAN UNIVERSITY
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF TURKISH LANGUAGE AND LITERATURE
2011, PAGE XVII +144

Dursun Akçam wrote his works in Turkish Literature of Republican Period between 1960-1980. In this study, the novelist aspect of the writer, who produced works of art in the genres of novel, story and memoirs, has been handled.

The study consists of two parts. In the first part, some information about the writer's life, his literary personality and his works has been given.

In the second part, which is the basis of the study, we have analysed Dursun Akçam's four novels in terms of structure and theme. We have made use of theory of novel while analysing the structural and thematic construction of the novels. In addition, we have made use of some disciplines such as sociology and psychology. Dursun Akçam wrote four novels between 1975-2002. The writer, who went to Germany after 12 September events, wrote two novels in Germany, where he lived for eleven years. After his return to Turkey, he published his last novel in the genre of autobiographical novel. He wrote his works with a socialist realist point of view. He gave place to social themes more than personal themes. We have tried to evaluate

the thematic construction of Akçam's novels through handling personal themes such as love, self-realization, alienation in addition to the social themes such as rebellion, exploitation, bureaucratic disruption.

After the conclusion part about Dursun Akçam's novelist aspect, we have given place to references part which involves resources about the writer and the area.

Key Words: Dursun Akçam, novel, socialist realism, Germany

ÖN SÖZ

Yaşamak, hızla akıp giden zamana ayak uydurmaya çalışmak, kendimizi tümleyen değerlerle yoğrularak varoluş kaygısı taşımak/ var olmaya çalışmaktır. Bildik yaşama aykırı duruşuyla Dursun Akçam'ın varoluş kaygısı da doğup büyüdüğü coğrafyanın, insanının sesi olmaktır. Akçam, “Yaşamak direnmektir” sözünden hareketle hayata direnen, eserlerinde kendini var etmeye çalışan insanların öyküsünü anlatır.

Cumhuriyetin ardından “köy ve köylü” konusu 1940'lardan sonra Türk edebiyatında yeni bir görünüş kazanır. Köy Enstitüleri'nden yetişen yazarlar, köy insanını, köy ve köylünün sorunlarını eserlerinde kaleme alırlar. “Köy Edebiyatı” denilen edebi bir hareketin doğmasında Köy Enstitülü yazarların etkisi büyüktür. Dursun Akçam da Köy Enstitülü yazarlandı. 1950 yılında Cılavuz Köy Enstitüsü'nden mezun olur ve ilk eseri olan “Analar ve Çocuklar”ı 1963 yılında yayımlar. Kırk yıllık yazın yaşamına dört roman, yedi öykü kitabı, iki gezi kitabı ve iki de röportaj türünde eser sığdırır.

Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatı içinde, toplumcu gerçekçi bakış açısına bağlı kalarak “altta kalanlar”ın sesi olmaya çalışan Dursun Akçam, kendini gerçekleştirmek isteyen bireylerin sesi olmaya çalışır. Akçam'ın eserlerinde yerellik unsuru ön plana çıkar. Konuşmalar, mekânlar, zamanlar, vb. Ardahan'a ait unsurları içinde barındırır. Bireyleri var edenin özleri, toprakları olduğu mesajı verilmeye çalışılır.

Akçam ilk romanını 1975 yılında yazar ve 1976 Türk Dil Kurumu Roman Ödülü'ne layık görülür. Eserlerinde yer alan kişiler hep yazarın kendi yöresini temsil ederler ve fiziksel zorluklara, kendilerini kuşatan zaman ve mekânlara meydan

okuyarak kendilerini yeni dünyalar keşfetmeye adanmışlar, kişiler kendilerine dayatılmak istenen düzene, kimliksizleştirilmeye, ötekileştirilmeye karşı dururlar ve bununla mücadele ederler. Akçam'ın romanları mesaj verme kaygısı taşır. Yazar, kendi söylemek istediklerini roman karakterleri vasıtasıyla dile getirir, o, bu sebeple bireysel izleklerden ziyade toplumsal sorunlara değinen izlekleri kullanır.

İki ana bölümden oluşan bu çalışmamızda Dursun Akçam'ın romancılığının ele alınacağı birinci bölümde hayatı, edebi kişiliği ve eserleri hakkında bilgiler verdik. Bu bölümde toplanan kaynaklar bağlamında hayatı ele alındı, eserlerinden yola çıkarak sanatı ve romancılığı değerlendirilmeye çalışıldı. Eserleri basım yılları dikkate alınarak kronolojik olarak ayrıntılı bir şekilde verildi.

İkinci bölümde, Dursun Akçam'ın roman türünde yazılmış dört romanını yapı ve izlek bakımından ayrı ayrı tahlil ettik. Kendini gerçekleştirme kaygısı taşıyan roman karakterlerini engelleyen zaman ve mekân unsurları hakkında çözümler yaptık. Romanlarda oratık yapıyı oluşturan unsurları tespit etmeye çalıştık.

Çalışmanın sonunda Dursun Akçam ile ilgili yazılan kitap ve makaleleri ayrı bir kaynakça olarak ekledik.

Bu çalışmanın meydana gelmesinde desteğini hiçbir zaman esirgemeyen, umudumu kaybetmemem için bana her zaman moral veren, ufkumu aydınlatan saygıdeğer danışman hocam Sayın Prof. Dr. Ramazan KORKMAZ'a teşekkürü bir borç bilirim.

Çalışma esnasında bitmez tükenmez sabrıyla tezime fikirleriyle katkıda bulunarak beni yüreklendiren Sayın Yrd. Doç. Dr. M. Fatih KANTER'e çok teşekkür ederim.

Aysel ASLANBOĞA

Ardahan 2011

KISALTMALAR

Ank.: Ankara

İst.: İstanbul

Çev.: Çeviren

Haz.: Hazırlayan

S.: Sayı

s.: Sayfa

Bs.: Basım

Yay.: Yayınları

Ünv.. Üniversite

Der.: Derleyen

BİRİNCİ BÖLÜM

1. DURSUN AKÇAM'IN YAŞAMI, EDEBİ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ

1.1. Yaşamı

1.1.1. Ailesi ve Çocukluğu

Dursun Akçam'ın babası Ölçek köyünde Deli lakabıyla anılan Hasanların Eyüp'tür. Eyüp Akçam'ın dedesi Murat Bey, şu anda Gürcistan sınırları içerisinde bulunan Ahıska'nın Vale köyünden Ardahan'a gelir, 19. yüzyıl ortalarında Ölçek Köyü'nün kurucuları arasında yer alır.

Dursun Akçam'ın annesi, Seyhat Akçam'ın babası Aslan, Ahıska kökenlidir. Annesi Naze ise eski adı Bangis olan Taşlıtarla Köyü'ndendir.

Dursun Akçam, beş kardeşli evin en büyük çocuğudur. Kendinden önce dünyaya gelip ölen kardeşlerinden sonra ailesi o yaşasın diye "Dursun" adını ona vermişlerdir. Kendisinden sonra dünyaya gelen erkek kardeşine de bu sebeple "Durmuş" adını verirler. Espender, Sultan ve Ebubekir Kerim diğer kardeşlerinin isimleridir.

Dursun Akçam'ın doğum tarihi nüfus kayıt bilgilerinde 12 Temmuz 1930 yılı olarak geçer. Fakat kendi hayatını anlattığı otobiyografik romanı "Kafdağının Ardı"nda gerçek doğum tarihini annesinin bilmediğini ifade eder. Ailesinden öğrendiğine göre nüfusa birkaç yıl geç yazdırılır. Dursun Akçam'ın oğlu Alper Akçam'ın bu açıklamaları bu karışıklığı aydınlatır; "*Yerel ağızla "halaoğlu" dediği, tüm çocukluğu, gençlik yaşamı boyunca birlikte olduğu, sonraki yıllarda da hep sevgiyle söz ettiği, memur çocuğu olduğu için doğum kaydı zamanında yapılmış, yıllar önce Erciyes dağında çığ altında kalarak ölen teyzesinin oğlu Prof. Dr. Mecit Doğru'yla ve onun ağabeyi Abdülkerim Doğru'yla karşılaştırıldığında, 1927 olan doğru doğum tarihine varılır...*" (Akçam, 2004: 1)

Akçam'ın çocukluğu Ardahan'ın Ölçek Köyü'nde geçer. İlk öğrenciliği köydeki kuran kurslarıyla başlar. Beş yaşında kuran okumayı öğrenmesi için hocaya verilir. "*Yedi sekiz yaşındayken, camide müezzinlik, sırasında mukabele okumuş.*"

(Timuroğlu, 2004: 75) olan Akçam, Köyde hızlı kuran okumasıyla ün salar ve “hafız” lakabıyla anılır. Daha sonra köyde açılan halk dersanesinde okuma-yazma öğrenir. 23 Şubat İlköğretim Okulu’na girebilmek için ciddi mücadele verir. Yazarın “Kafdağının Ardı” romanında bu okula girişı anıları ayrıntılarıyla anlatılır. Cılavuz Köy Enstitüsü’nde okuyabilmek için 23 Şubat İlköğretim Okulu’ndan üçüncü sınıf şahadetnamesi alması gereken Akçam, bu okulda öğretmenler tarafından sınava tabi tutulur. Sınavda gösterdiği başarıyla okula dördüncü sınıftan başlamaya hak kazanır. 1943’te dördüncü sınıftan başlayarak girdiği 23 Şubat İlköğretim Okulu’nu 1945’te bitirir. Ailesinin ekonomik durumu onu okutmaya elvermediği için Akçam okula bir sene ara vermek zorunda kalır ve tırpan işçiliği yapmak için Antep’e gider. Orada kazandığı parayı okul harçlığı yapar ve okuldan mezun olur.

Dursun Akçam’ın en büyük hayallerinden birisi Cılavuz Köy Enstitüsü’nde okumaktır. Köyde bir tanıdıklarının Cılavuz Köy Enstitüsü’nden bahsetmesiyle bu okulda okumaya karar verir. Bunun için 23 Şubat İlköğretim Okulu’na kayıt yaptırır. Okulu bitirmesine yakın Cılavuz’a sadece köy mektebinden mezun olanların alınacağını öğrenir ve dünyası yıkılır. Dönemin Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel’e “*Bir bataklıkta çırpınan fukara bir köylü çocuğunu, kurtarmak sizin elinizdedir!*” (Akçam, 2002: 241) tümcesiyle biten bir mektup yazar ve durumu anlatır. Sonra Sarzep’e giderek buradaki köy okulu öğretmeniyle görüşür. Amacı naklini bu köy okuluna aldırıp köy okulu diploması almaktır. Köy okulu öğretmeni Kaya Bey’in yardımlarıyla Sarzep İlköğretim Okulu’na naklini aldırın Dursun Akçam bu okuldan pekiyi dereceyle mezun olur.

Sarzep İlköğretim Okulu’ndan diplomasını alan Akçam, Cılavuz Köy Enstitüsü’ne kaydını yaptırmaya gider. Okul müdüründen, İlköğretim Genel Müdürü İsmail Hakkı Tonguç’un kendisine gereken yardımın yapılmasıyla ilgili mektup gönderdiğini öğrenir. Akçam’ın Hasan Ali Yücel’e yazdığı mektuba İsmail Hakkı Tonguç cevap verir ve fakir köylü çocuğunun feryadına, okuma azmine bu mektupla yanıt verilmiş olur. 1945’te Cılavuz Köy Enstitüsü’ne kaydını yaptırır ve 1950’de bu okuldan mezun olur. Cılavuz Akçam’ın hayatında kırılma noktalarından birini teşkil eder. Cılavuz’u son romanına ismini veren Kafdağı’yla özdeşleştirir. Bu okula girebilmek için fakirlik, cahillik, fiziksel imkânsızlıklar vb. zorluklarla mücadele

eder. Okuma mücadelesini kazanır ve duygularını romanın sonunda “*yeni bir dünyada, yeniden doğmuştum.*” (Akçam, 2002: 248) sözleriyle ifade eder.

1.1.2. Üniversite Yılları ve Çalışma Hayatı

Dursun Akçam, Cılavuz Köy Enstitüsü’nden mezun olduktan sonra Kağızman Oluklu Köyü ve Ölçek Köyü İlkokulu öğretmenliklerinden sonra 1956’da girdiği Gazi Eğitim Enstitüsü Edebiyat Bölümü’nü bitirir.

1958’de Ardahan Ortaokulu’na edebiyat öğretmeni olarak atanır. Bir yıl sonra askerlik görevi başlar. Yedeksubay eğitimi için Ankara Etimesgut’ta bulunur. Daha sonra da Edirne Saray’da ve Kuleli Askeri Lisesi’nde edebiyat öğretmeni olarak askerlik görevini tamamlar.

1960’da Keskin Ortaokulu’na öğretmen olarak atanır. Sonra Kırıkkale Lisesi’nde Müdür Yardımcısı ve edebiyat öğretmeni olarak görev yapar. Kırıkkale yılları yazarlık için önemli ilk adımların atıldığı yıllardır. 1963’te “Analar ve Çocuklar” adlı röportajla Milliyet Gazetesinin açtığı “En Önemli Yurt Gerçekleri” konulu yarışmada “Ali Naci Karacan Armağanı” nı kazanır.

1964’te Türkiye Öğretmen Dernekleri Milli Federasyonu (TÖDMF) yönetim kurulunda yer alır. 1965 yılında Türkiye Öğretmen Sendikası (TÖS) kurucuları arasındadır. TÖS’ün yöneticisi ve ilk saymanıdır. 1967 Kayseri Kongresi’nde ikinci başkanlığa seçilir. 1969 yılında ilk öykü kitabı “Ölü Ekmeği”ni yayımlar. 12 Mart 1970 darbesinin ardından 5 Temmuz 1971’de gözaltına alınır. Önce Mamak Muhabere Okulu’nda, sonra Mamak Askeri Cezaevi’nde kalır. TÖS Davası’ndan yargılanan Akçam, 17 Aralık 1971’e kadar tutuklu kalır.

1972’de yargılaması sonuçlanan Akçam beraat eder ve Ankara Atatürk Lisesi’nde edebiyat öğretmeni olarak göreve döner. Siyasi görüşleri sebebiyle İncesu Ortaokulu’na sürülür. Bu süre zarfında siyasi görüşleri ve siyasi mitinglere katılmak gerekçesiyle meslekte açığa alınmalar yaşar. Sonra Ankara Olgunlaşma Enstitüsü’nde öğretmenliğe başlar.

1973’te “Köyden İndim Şehire” adlı öykü kitabını yayımlar. 1975’te “Haley” adlı öyküsüyle Antalya Film Şenliği’nde öykü ödülü dalında birincilik alır. 1976’dan başlayarak Cumhuriyet, Milliyet, Akşam, Vatan gazetelerinde art arda yazılar yazar.

Arkasından yayına başlayan Demokrat Gazetesi'nin sahipliğini ve yazarlığını üstlenir. 12 Eylül sonrasında Almanya'ya kaçır ve on bir yıl Almanya'da yaşar. Almanya'da roman ve hikâye yazmaya devam eder.

1991'de hakkında açılan davaların tamamı düşmüş olmasına rağmen ülkesine döndüğü gün tutuklanır.

Geçen tutukluluk yıllarının ardından Dursun Akçam, son olarak 2002 yılında doğumunda Cılavuz Köy Enstitüsü'ne kadarki hayatını anlattığı otobiyografik tarzdaki romanı Kafdağının Ardı romanını kaleme alır.

12 Eylül darbesinin ardından Almanya'ya giden Akçam, on bir yıl sonra Türkiye'ye döndükten sonra Kuşadası'na yerleşir ve vefatına kadar burada yaşar. 20 Temmuz 2003 tarihinde kendisine “akciğer kanseri” tanısı konur. 19 Eylül 2003 yılında hayatını kaybeder.

1.2. Edebi Kişiliği

Dursun Akçam'ın edebiyata merakı, köylerinde açılan okuma yazma kursunda okumayı öğrenmesiyle başlar. Evlerinden yumurta çalarak Ardahan'daki bakkal Ali İskender'den yumurta karşılığında kitaplar kiralar. Tahir ile Zühre, Ferhat ile Şirin, Leyla ile Mecnun, Şah Senem, Şah İsmail, Sürmeli Bey, Köroğlu vb. kitapları daha 23 Şubat İlköğretim Okulu'na başlamadan bitirir. 23 Şubat'a kaydını yaptırdıktan sonra okulda yapılan bir yarışmada yazdığı metinle birincilik kazanır.

Yazar, edebi çalışmalarına 1963'te başlar. Kırıkkale'de öğretmenlik yaparken yazarlık hayatı da yavaş yavaş şekillenir. 1963'te “Analar ve Çocuklar” adlı röportajıyla Milliyet Gazetesi'nin açtığı “En Önemli Yurt Gerçekleri” konulu yarışmada “Ali Naci Karacan Armağanı”nı kazanır.

Dursun Akçam, eserlerinde “köyü ve köylüyü” merkeze alan “köy edebiyatı” edebi hareketi bağlamında eserlerini kaleme alır. *“Türkiye’de Batı’daki gibi burjuva sınıfının olmaması yazarlarımızı köyü ve köylüyü konu olarak seçen, köyün ve köylünün toplumsal ve ruhsal ve ruhsal yapısını (gelenek ve göreneklerini, ekonomik durumunu, doğayla ilişkisini, yeniliklere karşı tavrını...) yansıtmayı amaç edinen edebiyat etkinliklerinin tümünü kapsayan köy edebiyatına yöneltmiştir. Köy edebiyatı özellikle Tanzimat sonrası ortaya çıkan köy edebiyatında köy insanının yasama*

bakışı, aşk anlayışı, doğayla mücadelesi, dinî eğilimleri genellikle geleneklerin penceresinden dile getirilmiştir.” (Sayar, 2010: 22) Türkiye’de Batı’daki burjuva sınıfı yoktur, fakat kendini burjuva gibi hissettiren bir kesim mevcuttur. Akçam’ın romanlarında bu kesimi, ağa, bey, siyasetçiler, bürokrasiyi temsil eden üst düzey yöneticiler oluşturur. Bu kesimin karşısında da ezilen köylü vardır. Akçam, görünürde olmayan ama varlığını hissettiren bu sınıfsal farklılıkları köylünün bakış açısıyla değerlendirir. *“Türk edebiyatının ‘köy romanı’, Anadolu köylüsünün ezilmişliğini sınıfsal bir eğilimle anlatmak gibi güdümlü bir amaçla yola çıkan siyasal renkli bir roman türüdür. Bu roman türü; başlangıçta toplumcu gerçekçi kuramcıların, yetmişlerde ise Türkçe’ye yeni çevrilmeye başlanan Lukacs’ın kuramsal desteğiyle Türk edebiyatını uzun yıllar ambargosu altına almıştır. Bireyin iç dünyasının göz ardı edildiği, biçimselliğin ise metindeki mesajın rahat alınmasını engelleyeceği düşüncesiyle estetik düzlemde bir ihanet olarak görüldüğü bir edebiyat ortamının ana türüdür geleneksel köy romanı.”* (Ecevit, 2006) Dursun Akçam, eserlerinde ezilen, sömürülen köylünün dramını anlatır. Kendisini de dâhil ettiği ezilen köylü sınıfını “altta kalanlar” olarak tanımlar. Dursun Akçam eserlerinde yerellik ayrı bir önem arz eder. Eserlerde olayların geçtiği mekânlar Ardahan ve Kars yöresidir. *“Ümit Kaftancıoğlu’nun Yelatan’ından sonra, Kars, edebiyatımıza bir kez daha girmiştir.”* (Yağcı, 2003: 153) Bu yörenin insanları konuşmalarıyla, giyimleriyle, kültürleriyle eserlerde can bulurlar. Roman karakterleri yerel ağızla konuşurlar. Romanlardaki kelime kullanımları yerel özellikleri korunarak kullanılır. Dil konusundaki görüşlerini, *“Yazar, genel kuralları içinde Türkçe’nin en güzelini, en doğrusunu, hakçasını yazan, yapan kişidir. Sözcüklere işlev, içerik kazandırmak, yeni sözcüklerle dilimizi zenginleştirmek de yazarlık fonksiyonunun bir gereğidir. Gerçek bu olunca yazar, halk dilinde yaşayan canlı, renkli sözcükleri bir kıyıya atamaz... Köy insanını en iyi anlatan onun dilidir.”* sözleriyle özetler.

Cumhuriyetle birlikte “köy ve köylü” konusu Türk edebiyatına girmeye başlar. Edebi eserlerde sadece şehir ve şehir hayatının sıkıntıları değil, “köy ve köylü”nün sorunları da kaleme alınır. “Köy” konusu eserlerde Köy Enstitülü yazarlar tarafından daha ayrıntılı işlenir. *“Köyün, edebi eserlerde farklı bir anlayışla ele alınışı, Köy Enstitülü yazarların çabalarıyla gerçekleşir. Köy ve köylünün meseleleri,*

köyün içinden gelen insanların bilgileri, düşünce ve görüşleriyle ortaya konulur. Edebiyatın çeşitli türlerinde, gittikçe yerleşen ortak bir anlayış oluşur. Bu anlayış “köy edebiyatı” denilen bir hareketin doğmasına yol açar.” (Kaplan, 1997: 134) Fakir Baykurt, Mahmut Makal, Talip Apaydın, Ümit Kaftancıoğlu, Dursun Akçam, Behzat Ay, Osman Şahin, Yusuf Ziya Bahadınlı, Mehmet Başaran, Emin Özdemir, Adnan Binyazar, Ali Yüce, Kemal Burkay, Hasan Kıyafet Köy Enstitülerinden yetişen yazarlardandır. 1950 dönemi köy edebiyatı sanatçıları gibi Dursun Akçam da eserlerini toplumcu gerçekçi bakış açısıyla kaleme alır. Bu dönemde eser veren toplumcu gerçekçi sanat anlayışıyla eser veren yazarlar, eserlerinde köy- kent ikilemini işlerler. Bu yazarlar, eserlerinde köy-kent meselesini işleyerek yeni bir toplum oluşturma fikriyle bağdaşırlar. *“Türkiye 1950 yılından bu yana bir geçiş dönemi yaşamıştır. Bu otuz beş yıllık süre içinde ekonomik düzey, emekçi sınıf ve kesimlerin aleyhine işlemiştir. Çelişkiler artmıştır. Bu çelişkilerin sonunda çok partili demokratik rejim, üç askeri müdahale ile karşılaşmıştır. Buna karşın ekonomik, politik, ideolojik düzeyde muhalefet önlenememiştir. Bu da derin bir toplum bunalımını yansıtır. Toplumsal sınıfların üyeleri bunalımı, özgül ekonomik, politik, ideolojik koşulları içinde derinden yasarlar. Bu durum karsımıza oldukça önemli sorunlar çıkarır.”* (Oktay 2000, 14) Köy yaşamını, köylünün bilincindeki ve bilinçaltındaki isteklerini, tepkilerini, çelişkilerini yansıtır. Edebi ürün olarak toplumsal gerçekçilik, *“Bireyle toplumsal düzen ve yapı arasındaki çatışmayı ortadan kaldıracak, bireylerin gelişmesine olanak sağlayacak; onları fiziksel ve ruhsal çöküşten, aktöresel yozlaşmadan kurtaracak bir düzeni yansıtmayı amaçlar.”* (Gürsel, 1981) Dursun Akçam romanlarıyla köylüyü ezen düzen karşı durmaya çalışır. Köylüyü kuşatan, onlara özgürlük alanı tanımayan ağalık sisteminin eleştirisini yaparak köylünün fiziksel ve ruhsal kurtuluşa ermesini hedefler.

Dursun Akçam, Marksist sanat görüşüyle eserlerini kaleme alır. Plehanov’a göre; *“ideoloji ile sanat arasında şaşmaz bir nedensellik vardır ve sanatçı hangi sınıfın üyesi ise o sınıfın ideolojisini yansıtır.”* (Moran, 1999: 49) Dursun Akçam kendini “köylü” olarak görür ve eserlerinde kendi insanının sesini duyurmak ister. Eserlerinde işçi, köylü, okumaya çalışan fakir köylü çocuğu gibi roman karakterleriyle “ezilen” sınıfın halini gözler önüne serer.

Dursun Akçam, romanlarında işçi sınıfı ile işveren/ağa arasındaki çatışmayı ele alır. Akçam'ın ailesi köyde işçilikle hayatlarını sürdürür ve Akçam, işçi sınıfının sorunlarına duyarsız kalmaz. *“Toplumsal gerçeklik, işçi sınıfının doğuşuyla gündeme gelmiştir. İşçi sınıfı, toplumsal anlamda, “kendinin farkında” olay başlayınca, yazarlar da bu sınıfa karşı tarihsel görevlerinin olduğunu düşündüler. Yazar ya da şair, dünya görüşünü, sınıfsa savaşım veren işçi sınıfının toplumsal görüşüyle özdeşleştirdi.”* (Timuroğlu, 2004: 88) Yazarın, Kanlıderenin Kurtları romanında *“kendinin farkında”* işçi sınıfını temsil eden Merdan karakteri, köydeki ağa-köylü çatışmasının sona ermesini sağlar. Köydeki sınıfsal savaşımı fark eden Merdan *“sözü eyleme dönüştürmek”* hedefiyle köyün ağasına karşı çıkar ve köylünün de desteğini alarak *“çözölmüş düzen”*i yıkar. Dursun Akçam dört romanında da işçi sınıfının yanında yer alarak, alt yapının üst yapıyla savaşını romanlarına konu olarak işler. Akçam, ideolojik görüşlerini dört romanda da roman karakterleri vasıtasıyla anlatır.

Almanya'da kaldığı süreçte yazdığı Ucu Ucuna Yaşam romanında, 1980 İhtilali döneminde Almanya'ya kaçmak zorunda kalan bir siyasi suçlunun hayatı anlatılır. Romanda, *“şeklen milliyetçi ve dinci”* olan kesimin komünizme yaptıkları eleştirilere, Akçam romanın başkişisi Dr. Bilgin vasıtasıyla cevap verir ve *“yanlış algılanan komünizmi”* anlatır. Ucu Ucuna Yaşam romanında, sadece siyasi suçlu ve onların karşısında yer alan devlet ve *“şekli milliyetçi ve dinciler”*in çatışması anlatılmaz. Almanya'da işsiz, umutsuz, kocalarından dayak yiyen, toplumdan dışlanan kadınların dramı da ele alınır. Kocaları tarafından hem fiziksel hem de ruhsal olarak sömürölen bu kadınlar, *“devrimci eylem”* örgütünün evine sığınır;

“Yabanel yalnızlığında bunalan, dışlanan, horlananlar, örgüt çatısı altında bir araya gelir, kendilerini ifade ederlerdi. “Devrimci eylem” içinde giderek bilinçlenir, kişilik kazanırlardı. Umutla, inançla bakarlardı dünyaya korkusuz, kaygısız.” (U.U.Y., s. 12)

Akçam'a göre, örgütüne katılan *“ezilen, sömürölen”* bireyler *“devrimci eylem”* içinde yer alarak *“kişilik”* kazanırlar. Akçam'ın gözüyle *“devrimci eylem”* birlik beraberliğin olduğu, sömüröye, ezilmeye karşı durulan bir faaliyettir. *“Eylem”* içinde yer alan bireyler mensup oldukları işçi sınıfının haklarını bilecek ve bu hakları ezdirmemek için mücadele edecektir. Akçam, roman karakterlerinin üzerinden

devrimci sınıfı bilinçlendirmeyi amaçlar. *“Kapitalist toplumlarda, insan sınıfsal ilişkilerden dolayı gerçeği doğru biçimde algılayamaz. Bu nedenle yazar, gerçeğin bilgisini sunacak ve devrimci sınıfı bilinçlendirecektir. Bunun sonucunda bilinçlenecek olan insan, sınıf çıkarlarını kavrayacak ve dünyayı değiştirmek amacıyla mücadeleye girişecektir. Yazar, ezilen sınıflar adına konuşacak, daha iyi bir dünya kurulması için bireylerin yeteneklerini geliştirecek ve uyumlu bir yaşamın kurulması için destek olacaktır.”* (Sayar, 2010: 24) Akçam, dört romanında da roman karakterleriyle *“yeni bir yaşam”* kurma mücadelesi veren bireylerin hikâyesini anlatır.

Dursun Akçam’ın toplumcu gerçekçi akımın etkisiyle yazdığı eserlerinin yanı sıra eleştirel gerçekçilikle kaleme aldığı eserleri de vardır. Olayları gözlemlemek, onları olduğu gibi göstermek ve olumsuzlukları eleştirmek eleştirel gerçekliğin temel ilkeleridir. Eleştirel gerçekçilikte durumları, olayları toplumcu gerçekçilikte olduğu gibi olumlama yoktur. Olaylara olumlu yönleriyle bakılmaz, amaç nesnel bir bakış açısıyla olayları eleştirmektir. Dursun Akçam, Kanlıderenin Kurtları, Dağların Sultanı ve Kafdağının Ardı romanlarını eleştirel gerçeklikle kaleme alır.

Dursun Akçam yazdığı öykü kitaplarıyla da küçük insan merkezinde toplumun sorunlarını kaleme alır. Marksist görüşle eserlerini temellendiren yazar, yarattığı tiplerle okuyucunun olaylara *“gerçek hayattan alınmış hikâyeler”* olarak bakmasını sağlar. Akçam karakterleri ikilemde bırakarak onlara tercih yapma şansı tanır ve durum değerlendirmesi yaparak sonuca varmalarını ister. *“Toplumsal gerçekçi yazında, Marksçı tarih felsefesi geçerlidir. Tüm nesnelere ve görüngülerin doğuşlarını, gelişmelerini ve somut tarihsel koşullarla olan ilintilerini sergileyen bir yöntem uygulamak gerekir. Tarihçilik (historisme), diyalektik bilgi kuramının bir ögesidir. Dursun Akçam, son zamanlarında bunu yakalamıştı ve başarıyla yansıtıyordu öykülerine romanlarına.”* (Timuroğlu, 2004: 100) Dursun Akçam’ın Ucu Ucuna Yaşam romanı, Köyden İndim Şehire, Öğretmeni Kim Öptü öykü kitapları bunun en önemli örnekleridir.

Dursun Akçam’ın öykülerinde mizah unsuru ağırlıklıdır. Almanya’da yazdığı Öğretmeni Kim Öptü?, Genaraller Birleşin, Sevdam Ürktü öykülerinde karakterler çeşitlilik gösterir ve onların yaşadığı tarjikomik olaylar anlatılır.

Dursun Akçam, 1960 dönemi Demokrat Parti iktidarının ve 1980 İhtilali'nin sosyal, siyasi etkilerini eserlerine yansıtır. Devrin getirdiği toplumsal bunalım eser karakterlerinin bakış açılarıyla okura sunulur. Bu iki dönemin getirmiş olduğu gelişmeler, çatışmalar Akçam'ın ideolojik görüşü çerçevesinde anlatılır.

Romanlarında genellikle başkaldırı, sömürü, bürokratik çözülme, yalıtılmışlık, sosyal adaletsizlik gibi toplumsal izlekler işlenir. Bunun yanı sıra aşk, kendini gerçekleştirme, yabancılaşma, yalnızlık, kaçış gibi bireysel konular da eserlerin izlekleri arasında yer alır.

Dursun Akçam roman ve öykülerinin yanında gezi yazısı ve röportaj türündeki yazılarını kitaplaştırır.

1.3.Eserleri

1.3.1.Romanları

1. Kanlıderenin Kurtları

1.b.s.: 1975, Arkadaş Yayınevi. 468 s.

2. Dağların Sultanı

1.b.s.: 1988, Arkadaş Yayınevi. 176 s.

3. Ucu Ucuna Yaşam

1.b.s.: 2000, Arkadaş Yayınevi. 331 s.

4. Kafdağının Ardı

1.b.s.: 2002, Arkadaş Yayınevi. 248 s.

1.3.2. Hikâye Kitapları

1. Maral

1.b.s.: 1964. Arkadaş Yayınevi. 112 s.

(...)

4.b.s. 1964. Arkadaş Yayınevi. 112 s.

2. Ölü Ekmeği

1.b.s.: 1969, Arkadaş Yayınevi. 164 s.

3. Tas Çorbası

1.b.s.:1 970, Arkadaş Yayınevi. 176 s.

4. Köyden İndim Şehire

1.b.s.: 1973, Arkadaş Yayınevi. 164 s.

5. Haley

1.b.s.: 1975, Arkadaş Yayınevi. 167 s.

6. Generaller Birleşin- Öğretmeni Kim Öptü?

1.b.s.: 1988, Arkadaş Yayınevi. 163 s.

7. Sevdam Ürktü

1.b.s.: 1992, Arkadaş Yayınevi. 154 s.

1.3.3. Gezi Yazıları

1. Altta Kalanlar

1.b.s.: 1974, Karacan Yayınları. 189 s.

2. Kan Çiçekleri

1.b.s.: 1977, May Yayınları. 224 s.

1.3.4. Röportajlar

1. Analar ve Çocuklar

1.b.s.: 1964, Valık Yayınları. 80 s.

2. Doğunun Çilesi

1.b.s.: 1965, Çeviri Yayınevi. 112 s.

İKİNCİ BÖLÜM

2.1.1. Kanlıderenin Kurtları

2.1.1.1. Romanın Kimliği

Yazarın ilk romanı olma özelliğini taşıyan Kanlıderenin Kurtları 1975 yılında yayımlanır ve 1976'da Türk Dil Kurumu Roman Ödülü'ne layık görülür. Köy Enstitülü yazarlarımızdan olan Dursun Akçam'ın bu romanı tipik bir köy romanıdır. Ağa- köylü çatışması izleğini merkeze alarak kurgulanan romanda Ardahan'ın Çeşmir Köyü'nde yaşayan köylülerin yaşamları toplumcu gerçekçi bakış açısıyla kaleme alınır. 1950'li yılların konu edildiği romanda Cumhuriyet'in ilk kurulduğu yıllar, İnönü dönemi, Demokrat Parti iktidarı ve dönemin sosyal, siyasi olayları roman kahramanlarının bakış açılarıyla anlatılır. Eserin ilk basımı 1975 yılında, son basımı ise Arkadaş Yayınları tarafından 1999'da yapılmıştır.

2.1.1.2. Bakış Açısı ve Anlatıcı

Kanlıderenin Kurtları romanında karma(çoğulcu) bakış açısı kullanılır. *“Bir romanda bilincinden (ve bakış açısından) yararlanan kişi, aynı zamanda olayları yansıtan bir ayna özelliği taşır. Roman sanatında bu işlevi üstlenen figür, “yansıtıcı bilinç” olarak da anılır. “Çoğulcu bakış açısının uygulandığı romanlarda, “yansıtıcı bilinç” olarak kullanılan figürlerin sayısı birden fazladır.”* (Tekin, 2010: 58) Kanlıderenin Kurtları romanının geneline hâkim olan kahraman bakış açısının yanı sıra başkişi Merdan'ın içinde yer almadığı/sahit olmadığı olaylar hâkim/ tanrısal bakış açısıyla anlatılır. *“Bazı durum ve olaylar gözlemci, bazıları da özne anlatıcıyla aktarılabilir. Dolayısıyla romanı bazen sadece tek bir anlatıcı tipiyle anlatmak yetersiz kalabilir. Böyle durumlarda çoğul anlatıcı işlev kazanır.”* (Çetin, 2009: 114) Bu sebeple bu romanda karma (çoğulcu) bakış açısı kullanılır.

Kanlıderenin Kurtları romanında olaylar ben/ kahraman anlatıcı bakış açısı ile anlatılır. Kahraman anlatıcı bakış açısında anlatıcının dünyası, anlatı çevresinde kurgulanan dünyadır ve bu dünyada o, hem “ anlatan”, hem de “anlatılan” figür konumundadır. Okuyucu onun zihin ve bakış açısının izin verdiği ölçüde olaylara

tanık olur; kişi ve nesnelere yine onun verdiği/verebildiği ipuçlarıyla tanımaya, anlamaya çalışır. Onun görmediğini, bilmediğini okuyucu da bilemez, göremez. (Tekin, 2010, s. 41) Olaylar romanın başkişisi Merdan'ın bakış açısı ile anlatılır. Sınırlı bilme yetisine sahip olan ben anlatıcı bakış açısında olaylar, Merdan'ın anlatımıyla çerçevelenir;

“Anam konuştuğça küçülüüyordum, eziliyordum. Yergileri biraz da bana değil miydi? Kızım sana diyorum gelinim sen işit değil miydi? Her dertlendikçe aynı sözleri yineler dururdu. Köylüler de daldalarda anam gibi konuşurlardı. Yüze gelende iki büklümdüler Bey'in karşısında. Sözü eyleme dönüştürmek isteyenler vardık. Çok azdık. Ama anama anlatamazdım. Zamanı kollamak gerekti.” (K. K. s. 6)

Olayların bir kamera objektifi gibi tarafsızlıkla anlatıldığı, sınırsız bir yetisine sahip bu bakış açısıyla olaylar hakkında okuyucuya daha fazla ve tarafsız bilgi vermek amaçlanır;

“Nazlı Altındış'in davranışlarına bir anlam veremedi. Bir daha umutlandı, yüreklendi. En azından Kerem'le sürekli itişmekten kurtulacaktı. Ancak dayanmak gittikçe zorlaşıyordu. Güzü azalmıştı, her geçen an bir parça daha eriyordu. Kötü kısılmıştı kapana. Kerem'i öldürmek kolaydı ama sonrası?.. Ne kapıyı kırabilir, ne de bir yana kaçabilirdi!..Sonra niye öldürecekti Kerem'i, ne değiştirirdi? Hiç!..” (K. K. s. 312)

Kanlıderenin Kurtları romanında hâkim bakış açısıyla anlatılan olaylarda kahramanların ruh hallerine girmekten ziyade başkişisi Merdan'ın bilmediği/şahit olmadığı olaylar anlatılır;

“Yorgunluğu umurunda değildi Bekir Bey'in. Kuraklık otu ekini yaktıkça hayvan fiyatları düşüyordu. Koyunun teki kırk, inek yüz lira. Bu fırsat kaçırılır mıydı?” (K. K. s. 37)

Başkişisi Merdan'ın dışında gerçekleşen olaylar hâkim (tanrısal) anlatıcının sınırsız bilme yetisinden faydalanılarak okuyucuya sunulur. Merdan kendisi dışında gerçekleşen olaylardan roman karakterleri vasıtasıyla haberdar olur.

2.1.1.3. Olay Örgüsü

Roman, yazar tarafından ayrı ayrı başlıklandırılarak dört ana bölüme ve bu dört bölüm de toplamda otuz sekiz alt başlığa bölünür. Bu bölümler, olay örgüsünün ana hatlarını belirtmekten ziyade vaka birimleri arasındaki bağlantıyı sağlamak konusunda köprü işlevindedir. 1960- 1980 dönemi Türk romanları arasında sayılan Kanlıderenin Kurtları eserinde temel izlek ağa- köylü çatışmasıdır. Genelde ağa- köylü çatışmasının özelde ise başkişi Merdan'ın ağalığa, yönetime, düzene karşı çıkışı/ başkaldırısı öykülenir. Romandaki dramatik aksiyonu üç vaka halkasına ayırabiliriz:

1. Köye Şahlanış Gazetesi sahibi Bozkurt Bozdoğan Bey ve Belde Veterineri Hüsamettin Bey'in gelmesi ve köydeki hayvanlarda şarbon hastalığının tespit edilmesi,
2. Bekir Bey'in adamlarının Nazlı'yı kaçırmaları,

Birinci Bölüm

-Başkişi Merdan'ın annesi Telli'nin Çeşmir Köyü'ndeki kıtlık ve sefalete isyan etmesi üzerine Merdan'ın "*sözü eyleme dönüştürmeyi*" düşünmeye başlaması,

-Köyün sahibi Bekir Bey, Şahlanış Gazetesi sahibi Bozkurt Bozdoğan'ın ve Belde Veterineri Hüsamettin Bey Rusya'ya hayvan ticareti için "şarbon salgını"ni gerekçe göstererek "tecrid"le elde edecekleri hayvanları toplamak üzere plan yapmaları,

-Bozkurt ve Nizamettin Beylerin köylülere "şarbon salgını" ihbarları üzerine köye geldiklerini söylemeleri,

-Köydeki hasta hayvanların şarbon hastalığı sebebiyle "tecrid" edilmesine karar verilmesi ve hayvanların "tecrid"e başlanması,

-Merdan ve ailesinin tek geçim kaynağı inekleri Göğüş'ün "tecrid" edilmesi,

-Göğüş'ün tecridi ve susuzluğun da getirmiş olduğu kıtlığın Merdan'ın ailesinin ekonomik olarak belini bükmesi,

-Bekir Bey'in köye giden su bentlerini kapatması üzerine Merdan'ın Bekir Bey'in yaptırdığı su bentlerini yıkması ve köyün suya kavuşması,

- Bekir Bey'in su bentlerini yıktığı için Merdan'dan şikâyetçi olması ve Merdan'ın "mapusa" düşmesi,

- Bekir Bey'in şikâyetinden vazgeçmesi ve Merdan'ın "mapus"tan çıkması,

İkinci Bölüm

- Bekir Bey'in samanlığının yakılması ve Merdan'ın suçlanması,

- Merdan'ın samanlığı yaktığı gerekçesiyle hapse düşmesi,

- Farız Ağa'nın oğlu Kerem'i Nazlı'yla evlendirmek istemesi ve Nazlı'nın kendisine Farız Ağa'dan haber getiren adamları eve sokmaması, onları kovması,

- Merdan'ın Nazlı'yı Bekir Bey'den kurtarmak için Nazlı'yla nişanlanması,

- Nişan haberini duyan Bekir Bey'in Merdan'dan intikam almak için plan yapması,

- Bekir Bey'in köye giden su bendini kapatması üzerine Merdan ve altı arkadaşının su bendini yıkması,

- Merdan'ın Bekir Bey'in bendini yıkmaya çalışırken arkadaşlarıyla birlikte jandarmaya yakalanması,

- Merdan'ın "mapusa" düşmesi ve orada işkence görmesi,

- Merdan "mapus"a düştükten sonra Nazlı'nın Merdan'ların evine yerleşmesi,

- Bekir Bey'in Nazlı'yı kaçırması ve Bekir Bey'in adamlarının Nazlı'yı Kerem'in yanına götürmesi,

- Nazlı'nın Kerem'i yaralayarak Kerem'in elinden kurtulması,

- Bekir Bey ve Feramuz Beylerin hayvan ticareti anlaşması yapmaları,

- Şahlanış Gazetesi'nde beldenin kurtuluşu dolayısıyla Büyük Kurtuluş Töreni hazırlıklarının başladığı haberinin çıkması,

- Nazlı'yı Kerem'in elinden kurtarmak ve Bekir Bey'in oynadığı oyunları köylüye göstermek için Merdan'ın plan yapması ve bu plan gereğince Nazlı'nın Kerem ile evlenmesi,

- Nazlı'nın kocasıyla arasındaki sorunu çözmesi için Bekir Bey'i evine çağırması,

- Nazlı'nın Bekir Bey'e cilve yapması ve Bekir Bey'in çırılçıplak Nazlı'nın odasında Merdan ve Altındış tarafından yakalanması

- Merdan'ın Bekir Bey'i dövmesi, onu beldeye kadar sandalyeye bağlı olarak götürmesi ve köylünün Bekir Bey'in gerçek yüzünü görmesi,

- Köylünün Bekir Bey'den kurtuldukları için kutlama yapmaları,

2.1.1.4.Zaman

Kanlıderenin Kurtları romanında vaka zamanı 1950'li yılları kapsar. Merdan'ın ağabeyinin Kore Savaşı'nda şehit olması, olayların İkinci Dünya Savaşı sonrası yaşandığını kanıtlar niteliktedir. Romanda vaka, yaz mevsiminde başlar;

“Kuraklık yaman bastırmıştı. Haziran on beşlemiş, damla yağmur düşmemişti. Toprak demir gibiydi. Otlar, ekinler yanıyordu. Çiçekler solmuştu kırlarda. İnekler süt vermiyordu. Kıtlığın eli kulağında demekti.” (K.K., s. 6)

Haziran ayının on beşinde yağmurun yağmaması beraberinde kuraklığın gelmesine sebep olur. Yaz aylarında *“toprağın canı”*(s. 7) olan yağmurun yağmaması, *“ot ve ekinler”*in yanmasına dolayısıyla insanların geçim kaynaklarının etkilenmesine sebep olur. Çiçeklerin solması, ineklerin süt vermemesi *“kıtık”*ın habercisidir.

Vaka zamanı, yaklaşık bir seneyi geçkin biz süreci kapsar. Romanda zaman akroniktir, roman vakası geriye dönüşler yapılarak anlatılır;

“Batakköprü'deki çayırımız, sonra Leyli gelin, sonra Göğüş inek... Altındış'in çalımları..nice bir dayanacaktım. İstanbul'da haksızlığa boyun eğmeyen işçileri gözlerimle görmemiş miydim?' Ya paramı, ya canını...' diyerek patronunun göğsüne hançerini dayayan Karadenizli Kamil vardı. Sökeli Ali'nin sözleri kulaklarımda ötüyordu.” (K. K. s. 43)

Romanda genellikle kahramanların üzerinde olumsuz etki bırakmış olaylara geri dönüşler yapılır. Anımsanan olaylar kahramanların içinde buldukları durumdan kurtulmak için atacakları adım için bir *“çıkış noktası”* teşkil eder. Merdan'ın İstanbul'daki *“işçilik günleri”* anımsaması Bey'e ve Altındış'e olan intikam duygusundan kaynaklanır ve bu anımsama Merdan'ı Bekir bey'in köye giden suyu kestirmesi üzerine suyu kesen seti yıkmaya sevk eder.

Türkiye'nin demokratikleşme sürecine girdiği bu dönemin sancıları, getirileri ve olumsuzlukları sosyal zaman unsurlarıyla okuyucuya aktarılır. Köyün sahibi Bekir Bey köylü tarafından *“demokrasi”*nin köydeki temsilcisi olarak görülür. Halbuki köy

ağası Bekir Bey'in devletle resmi olarak bir ilgisi yoktur. Köylünün köydeki sorunların tek çözümü olarak Bekir Bey'i görmeleri yanlış algılanan "demokrasi"nin örneğidir;

"Bekir Bey, demokrasimizin ve de Çeşmir Köyümüzün en birinci adamıdır. Dar günlerimizde her daim yardımcımız olmuştur. Bizler de onun güzel hatırı için Çeşmirliler olarak demokrasiyi, hükümetimize reylerimiz verdik. Gene vereceğiz, Beyimiz başımızda oldukça vereceğiz dünya durdukça vereceğiz..." (K.K., s. 174)

Bekir Bey Çeşmir Köyü'nün sahibidir, fakat köylü onu "demokrasi"nin en büyük temsilcisi olarak algılar. Köylünün, nereye "rey vermesi" gerektiğine bile Bekir Bey kara verir, çünkü köylü için "kendi seçme hakkı/iradesi" değil, Bekir Bey'in hatırı önemlidir.

Romanda zamanın nesnel ve öznel kullanımı değişkenlik gösterir. Nesnel zaman, "takvime bağlı olan zaman, dış dünyanın, evrenin, toplumların yaşamış oldukları, insan bilincinin bir bakıma dışında kalan genel zaman, romanın dışında da var olan herkesin paylaştığı ortak zaman dilimi"dir. (Çetin, 2009:126) Öznel zaman ise bireyin ruh dünyasının zamana yansımasıdır. Merdan için nesnel ve öznel zaman birlikte ilerler. Zamanı kendi lehine çevirmek için çaba gösteren Merdan için zaman, onun aleyhine işler ve yaşadığı umut yitimi zamana yansır;

"Gelgelelim, açlıkla savaş, her savaştan büyüktü. Belalı bir kış geçirmiştik. 'kara kış karadan gider, zemheri aradan gider. Gücük azdır, mart da yazdır.' Umudu karaya oturmuştu. Mart kapıdan baktırmış, kazma kürek yaktırmıştı." (K.K., s. 104)

Yaz ayında gelen kuraklığın ardından gelen kış mevsimi köylünün "açlıkla savaşı"nın devam etmesine sebep olur. Merdan umutlarını mart ayına, ilkbahara erteler, fakat zamanın kuşatıcı etki onun "umutları"nı yitirmesine yol açar. Roman boyunca, kozmik zaman unsurlarının insan yaşamına etkisi olumsuz yönde olur. Kış mevsimi sert, yaz kurak geçer ve insanlar açlıkla, kıtlıkla mücadele etmek zorunda kalır, dolayısıyla karakterlerin öznel zaman algılamaları, nesnel zamanı daha fazla hissederler.

2.1.1.5.Mekân

2.1.1.5.1.Çevresel Mekân

Romanda olayların geçtiği mekânlar sadece fiziksel özellikleriyle değil, aynı zamanda roman kahramanlarının ruhsal durumlarını da yansıtan nitelikleriyle öne çıkarlar. “*Epik anlatı türlerinde daha çok bir topoğrafik yer olarak algılanan mekân unsuru, dramatik anlatılarda olayların akışına yön veren karakterle yaşadıkları mekân ile bilme, görme, anlama ve yansıtmaya yönelik bir ilişki içerisindedirler.*” (Korkmaz, 2007, s. 435) Mekân çevresel ve algısal olmak üzere iki yönüyle karşımıza çıkar.

Kanlıderenin Kurtları romanında çevresel mekânları, Ardahan’ın Çeşmir Köyü, Merdan’ın evi, Evliyatepesi, Boncuksırtı, Belde, Sakoratepesi oluşturur. Roman Merdan’ın evinde başlar. Olayların büyük kısmı Çeşmir Köyü’nde geçer. Romanın temel izleklerinden olan ağa- köylü çatışmasına Çeşmir Köyü tanıklık ve ev sahipliği yapar.

Bunun yanı sıra romanda karakol da sıklıkla kullanılan mekânlardan biridir. Olayların geçtiği dönemin şartları itibariyle karakol bir güç ve karar merkezi olarak görülmekte ve kahramanların tedirginlikle ve korkuyla gittikleri bir mekân olma hüviyeti taşır. Merdan, Koca Mürsel kendilerine ve köylülerine yapılan haksızlıklara sessiz kalmayıp başkaldırmaları sonucu karakola aradan da hapishanelere gönderilirler.

2.1.1.5.2.Algısal Mekânlar:

Romanda kahramanların ruh hallerinin, içsel dünyalarının mekâna yandığı durumlarda algısal mekân devreye girer. “*Olgusal mekânlar, kişi-yer ilişkisini sorunsal açıdan yansıtan, dönüştürülmüş, anılaştırılmış yerlerdir; yalnızca topoğrafik bir yer değil, anlam üreten, anıları barındıran, kişinin iç dünyasını yansıtan bir değerdir.*” (Korkmaz, 2007, s. 403) Mekânın insanla olan ilişkisine bağlı olarak mekân, labirentleşen dünya veya kapalı dar mekânlar ve sınırları sonsuza açılan açık ve geniş mekânlar olmak üzere iki şekilde teşekkül eder.

2.1.1.5.2.1.Kapalı- Dar ve Labirentleşen Mekânlar

Kanlıderenin Kurtları romanında fiziksel mekân Çeşmir algısal olarak genellikle kapalı-dar mekân hüviyetindedir. Kanlıderenin Kurtları romanı Merdan'ın evinde başlar. Başkişi Merdan'ın evlerini tasviri yaşadıkları sefaletin bir göstergesi olma özelliği taşır;

“Güneşten kaçtım. Ev serin, sessiz. Babam hasta yatıyor sekide, iniltisi kesik kesik. Sinekler dönüyor boşlukta, uğultu, vızıltı... dürülü hasıra oturdum, arkamda duvar. (...) Bacadan iki güvercin girdi peş peşe. Bir o yana bir bu yana kanat çaldılar. Merteklerin tozu, örümcek ağları savruldu. Tavanda kirişe kondular. ‘guguk, guguk’ öttüler. Üç kırlangıç izledi güvercinleri, uçan üç kara nokta. Mertek arasında yuvalarına sindiler. Bacadan büklüm büklüm alav dökülüyordu. “ (K. K. s. 6)

Merdan'ın güneşten kaçıp sığındığı ev, onu kuşatır. *“Mekânın darlığı, fiziksel anlamda küçüklüğünden değil, karakterin imkânsızlığından ve kendini orada sıkıştırılmış duymasından kaynaklanır.”* (Korkmaz, 2005: 437) Merdan içinde buldukları fakirlikten kurtulmanın yollarını arar, fakat bulamaz. *“Boşlukta dönen sinekler, bacadan giren iki güvercin”* Merdan'ın çaresizliğinin simgesi gibidir. Merdan da boşlukta dönen sinekler gibi ne yapacağını bilmez haldedir. *“Merteklerin tozu, örümcek ağları”* evin sadece yaşanılan fiziksel bir mekân olduğunun göstergesidir. Evi yaşanılmışlıklardan ziyade varlıkları bile fark edilmeyen örümcek ağları, mertek tozları istila eder. *“Uçan üç kara nokta”*nın yani kırlangıçların bile mertekler arasında yuvaları vardır. *“Bacadan dökülen büklüm büklüm alav”* Merdan ve ailesi için sıradanlaşan hayatın göstergesidir. Merdan'ın tasvirini yaptığı ev fakirliğin simgesi olduğu kadar, hayat kavgasıyla geçen ömrün çevreye karşı duyarsızlaştırdığı insanların durumunu da ortaya koyar. *“Kuşların, örümceklerin bile sahiplenip kendilerine yuva yaptıkları”* ev bırakılmışlığın, umursamazlığın simgesi ve Merdan ve ailesi için sadece fiziksel olarak yaşanılan bir mekândır. *“Bacadan dökülen büklüm büklüm alev”* ise evin içerisinde hala tutunmaya çalışılan umut zerrelerinin göstergesidir.

Merdan'ın anası Telli'nin ve köy halkının en büyük problemi kuraklık ve kıtlıktır. Köyün sahibi Bekir Bey'in tutumu, yağmur yağmamasının beraberinde getirdiği kıtlık, kuraklık ve sefalet köylüyü isyana getirmiştir.

“Yıkılasın seni Çeşmir!.. Kuraklık, kıtlık, zulüm yazgımız oldu. Aha bir orman mı var, iki yakası bir araya gelen mi var sende Çeşmir!.. Gene tütünümüz başımızdan çıkar!” (K. K. s. 6)

Çeşmir Köyü'nün fiziksel zorlukları roman karakterleri için hayatı bir kat daha zorlaştırır. *“Kuraklık, kıtlık, zulüm”* Çeşmir Köyü'nün yazgısı haline gelir. Kuraklık, kıtlık beraberinde zulmü getirir. Çünkü tarlaları susuzluktan kuruyan, hayvanlara otlak bulamayan köylü maddi sıkıntılar içine düşer ve köyün ağasına el açmak zorunda kalır, bu durum da zulmün gelmesine sebep olur ve köylünün *“iki yakası bir araya”* gelmez.

Telli ve köylünün kıtlık, sefalet konusundaki yakarışları bulunulan köyün fiziksel özellikleriyle de doğrudan alakalıdır;

“ Bu dağların derinlerinde bir nokta, kışın aklığında, yazın yeşilinde kara bir lekedir Çeşmir Köyü. Sınırları dardır. Bir yanında Evliyatepesi, öbür yanında Boncuksırtı. Sakoratepesi daha uzakçadır. Ötelerden Emirdağ'ın başı görünür. “ (K. K. s. 6)

Çeşmir Köyü etrafındaki sınırları açık, geniş tepelere, dağlara rağmen sınırları dar bir mekânda sıkışıp kalır. Mekânın sınırlarının darlığı o köyde yaşayan köylüleri de sıkıştırır. *“Mekânın darlaşması, psikolojik açıdan çıkmazda olan karakterin, üzerine dünyanın yürüdüğünü hissetmesidir. Anlatı kişinin kendini kuşatılmış, sıkıştırılmış bulunduğu her durumda mekân darlaşır.”* (Korkmaz, 2005: 439) *Coğrafi şartların zorluğu köylülerin hayatını olumsuz yönde etkiler. “Dağların derinliği”nde sıkışıp kalan Çeşmir, “kışın aklığına, yazın yeşilliğine” rağmen “kara bir leke”dir. Çeşmir’de yüzü gülmeyen köylü için mekân onları kuşatan, bunaltan bir hale dönüşür. Çeşmir’in kıtlığı ve kuraklığı köylünün yazgısı haline gelir ve köylüler için bu mekân “kara bir leke”den öteye geçemez. Çünkü Çeşmir köylülerin bütün geçim kaynaklarının yok olmasına sebep olur.*

Merdan'ın babası Koca Mürsel'in borçlarını kapatabilmek için Çalakaralı İdris'ten borç alır. Fakat bu durumu kullanmak isteyen Bekir Bey'in karakola Ruslara ajanlık yapıyor, onları saklıyor ve yardım ediyor şikâyeti üzerine Koca

Mürsel karakola götürülür ve orada ağır işkence görür. Köyün sahibi Bekir Bey'in köy üzerinde oynadığı oyunlara/ kara düzene başkaldıran Koca Mürsel ve Merdan önce karakola ardından da hapishaneye götürülür.

“Ağzımda ıslak pamuk gezdirdiler. Yaralarım yandı. Dişlerim ağzıma düştü. Tüküremedim. Sargılandı çenem. Dünyanın altı üstüne gelmişti.” (K.K., s. 146)

Romanda kapalı/dar mekânlar daha yoğun kullanılmıştır. Kapalı/dar mekânlar bireyi kuşatan/ sıkıştıran, nefes almasını engelleyen mekânlar olarak betimlenir. Bu mekânlar çoğunlukla deyimlerle ifadesini bulur. *“Dünyanın altı üstüne gelmesi, yerin ayaklarının altından kayması, dünyanın başına yıkılması”* gibi örnekler kahramanların ağzıyla söylenmiş olması mekânları betimlemede daha samimi bir üslup oluşmasını sağlar.

2.1.1.5.2.2.Açık ve Geniş Mekânlar

Açık ve geniş mekânlar insanın ruhsal anlamda içinde barındırdığı duyguları dışa taşıdığı mekânlardır. *“Bu mekânlarda karakter, kendisiyle, çevresi ve bütün evrenle uyum içindedir.”* (Korkmaz, 2007, 411) bu anlamda kahramanın kendini gerçekleştirdiği ve huzurlu olduğu mekânlar açık ve geniştir.

Merdan kendisini gerçekleştirebilmesini okumayla, eğitimle sağlayabileceğinin farkındadır. Çekmiş olduğu sefalet onun okuma hevesini kıramaz. Hatta imkânsızlıklar içinde dahi okumaya çalışmaktadır. Fiziksel olanakların yetersizliğini bile gözü görmez;

“Sobamız duman yapıyordu. Tezek tutuşmuyordu kolay kolay. Gözlerimizi yakardı acı duman. Ne olursa olsun bana saray gelirdi. Tahta sıralarda yer bulamayanların, yere çömelerek oturmaları yasaktı. Sıkışarak oturmak zorundaydık. Üçer kişi bir oldu, sıralar yaptırılmaya başlandı bir uçtan. Giderek yerleşmemiz daha güzel oldu, dersanemiz biçimlendi.” (K. K., s. 93)

Merdan'ın kendini fakirlikten, sıkışıp kaldığı köyden kurtarmak için tek amacı okumaktır. Birçok fiziki imkânsızlık Merdan'ın gözüne görünmez. Onun için okuduğu mekân *“saray”* görünümündedir. Dershanenin yavaş yavaş *“biçimlenmesi”* Merdan için umut kaynağıdır. Dershanenin düzeninin oturması, eğitimin sürekliliğinin devamı olacağı için Merdan için ayrı bir önem taşır.

Merdan mekânı fiziksel değil işlevsel anlamıyla yorumlamaktadır. O mekânın sınırlarını aşarak farklı dünyalara kapılarını açmanın peşindedir. Merdan'ın Nazlı ile birbirlerine Evliyatepesi'nde evlenme sözü vermelerinin ardından Merdan'ın eve geldiğinde evde annesi Telli'nin hamile olduğunu öğrenmesiyle sevincinin katmerlenir ve mekân açılır/ genişler;

“Soluk soluğa eve geldim. Bir bayram havası vardı. Babam bakkaldan peynir şekeri almıştı. Kardeşlerim de şekerleri hazla yalıyorlardı. Beni gördüler, üçü birden:

Müjde! Müjde! Müjde!... diye ünlediler.” (K.K., s. 58)

Evdeki “*bayram havası*”nın sebebi Telli'nin hamile olmasıdır. Yol vergisinden kurtulmak isteyen başkişinin babası için yeni doğacak çocuk umut ışığı olur. Ailenin maddi olarak yaşadığı sıkıntıların hafiflemesinde bu hamilelik bir nebze olsa katkı sağlar. “*Peynir şekeri*” Merdan'ın parasızlıktan alamadıkları bir nesne durumundadır. Alınan mutlu haberle aile bu “*şeker*”le mükâfatlandırılır ve yaşadıkları ev onlara açılır, genişler.

Kapalı/dar mekânların daha sık kullanıldığı romanda açık mekânın son örneğine romanın sonunda rastlarız;

“ Tanyeri ağarıyordu usuldan usuldan. Yeni bir şafak doğuyordu Çeşmir'in ufkunda!.. ” (K.K., s. 468)

Çeşmir'in ufkunda “*yeni bir şafağın doğması*” Çeşmir'i artık mutlu, umutlu günler beklediğini imler. Uzun süren bir direniş, başkaldırı ve uyanıştan sonra Çeşmir özgürlüğüne kavuşmuştur.

2.1.1.6.Şahıs Kadrosu

2.1.1.6.1.Başkişi

Romanın başkişisi fakir, haksızlıklara boyun eğmeyen Merdan'dır. Romandaki olaylar Merdan'ın bakış açısıyla anlatılır. Ağa- köylü çatışması üzerine kurulu romanda Merdan bozuk düzene karşı gelen, hakları savunmaya çalışan bir gençtir. Roman Merdan'ların evinde annesinin susuzluktan ve kıtlıktan yakınmasıyla başlar. Roman Merdan'ların evinde annesinin susuzluğun beraberinde getirdiği kıtlıktan yakınmasıyla başlar. Susuzluğun tek sebebi de köyün sahibi Bekir Bey'in

suyollarını “pençelemesi”dir. Merdan’ın annesi Telli’nin, Bekir Bey’in tutumuna isyanı Merdan’ın annesinin karşısında ezilmesine ve bir şey yapamamaktan duyduğu öfkeye sebep olur;

“Anam konuştuğça küçülüyordum, eziliyordum. Yergileri biraz da bana değil miydi? Kızım sana diyorum gelinim sen işit değil miydi? Her dertlendikçe aynı sözleri yineler dururdu. Köylüler de daldalarda anam gibi konuşurlardı. Yüze gelende iki büklümdüler Bey’in karşısında. Sözü eyleme dönüştürmek isteyenler vardık. Çok azdık. Ama anama anlatamazdım. Zamanı kollamak gerekti.” (K. K. s. 6)

Merdan’ın içinde bulunduğu duruma karşı çıkışı ilk burada belirir. Annesinin sitepleri, Bey’in tutumu, köylülerin Bey’e karşı değişen tavırları Merdan’ın isyanını ateşleyen ilk fitiller olur. Devamında gelen olaylar Merdan’ı Bekir Bey’in kestiği suyu açmak için Çerme bendini yıkmaya yöneltir.

“ Kazmayı, küreği aldım, yollandım. Görünmez yollardan gidiyordum. Altındış’e de, Bey’ine de gösterecektim. Korkuyu, kaygıyı bir yana atmıştım. Sustukça ezilmiş, sustukça çiğnenmiştik. Aha babam, aha köylüler... Batakköprü’deki çayırımız, sonra Leyli gelin, sonra Göğüş inek... Altındış’in çalımları... Nice bir dayanacaktım. İstanbul’da haksızlığa boyun eğmeyen işçileri gözlerimle görmemiş miydim?” (K. K. s. 43)

Uğradığı haksızlıklara boyun eğmeyen Merdan Bekir Bey’in su bendini yıkar. Bu işin sonunda başına gelebilecekleri göz önüne alarak hareket eden Merdan, bendi yıktığında kazandığı zaferin mutluluğu içindedir, fakat sonrasında aklına sevdiği kız Nazlı’nın gelmesi kafasını karıştırırsa da o, yaptığı eylemin arkasındadır;

“(…) Başımı suya soktum, serinledim, soluklandım. Bir tabuyu nasıl yıkacaktım? Bekir Bey ne yapmazdı? Karakollar, dövülmek, mahpus, ölüm!... Nazlı’nın şavkı suya düştü, kara gözleri gözlerimde, “Kiminle elleşirsin Merdan? Güç yetirebilecek misin? Güze düğünümüz olacaktı! Anam sıkıştırır, peşimde cellatlar bilmez misin?...” (K. K. s. 45)

Olanlara sessiz kalmakla çözüme kavuşulamayacağını idrakinde olan Merdan, kendisi ve çevresindekileri farkındalığa/uyanışa davet etmek ister;

“İstanbul’da haksızlığa boyun eğmeyen işçileri gözlerimle görmemiş miydim? ‘ Ya paramı, ya canını...’ diyerek patronun göğsüne hançerini dayayan Karadenizli

Kamil vardı. Sökeli Ali'nin sözleri kulaklarımda ötüyordu, " El mi yaman, bey mi?.. Beylik ağalık zamanı geçmiştir aslanım, demokrasi var, demokrasi!... İnekçe pısmak yok, koyunca güdülmek yok..." Köylüler birlik olmuşlar, bir güzel yağmalamışlardı ağanın elindeki hazine topraklarını... " Sıra çiftlikte diyordu Ali." (K. K. s. 43)

İstanbul'da gördüğü işçilerin haklarını aramaları Merdan'ı sözünü eyleme dönüştürme noktasında en önemli çıkış noktalarından biridir. Merdan'ın İstanbul'u anımsadıktan sonra gidip Bekir Bey'in yaptırdığı su bendini yıkması bunun bir kanıtıdır.

2.1.1.6.2.Norm Karakterler

Romanda başkişinin eksik yanlarını tamamlayan, onu bütünleyen karakterlerdir. *"Romanda, birinci derecedeki kahramanlardan sonra ferdi planda en çok boyutlu olan ve en rahatlatmak gibi görevleri olduğu kadar, birinci derecedeki kahramanların kusurlarını yansıtma, somutlaştırma gibi fonksiyonları da vardır."* (Korkmaz, 1997, s. 298) Romanda başkişi Merdan'ın ilk norm karakteri onu aşk/sevgi ve fedakârlık yönleriyle tamamlayan Nazlı'dır.

Nazlı ile Merdan çocukluk arkadaşıdır ve birbirlerini küçük yaştan beri severler. Nazlı güzelliğiyle herkesini dikkatini çeker. Köy ağasının oğlu Şehmuz da Nazlı'nın peşinden koşar, fakat kimseye yüz vermez, onun gönlü Merdan'dadır;

"Oyunlarda Nazlı hep benim elimden tutardı. Kızların en güzeliydi Nazlı. Yanaklar alma, bir kaş, bir göz, Tanrı övmüş de yaratmıştı. Örgülü saçları dal dal dalından sarkardı. Herkes onun çevresinde dolanıyordu." (K.K., s.67)

Evliyatepesi'nde birbirlerine evlenme sözü verirler. Nazlı ona saçlarından üç tel koparıp verirken Merdan da ona kâkülünden yolduğu saçlarını verir. Böylece verilen söz somutlaştırılmış olur;

"Eğer senden ayrı bir kıza gönül koyarsam, iki gözüm aksın. Melül melül meleyeyim, duvar diplerinde dileneyim!..."

Nazlı da yemin etti:

Eğer sözümde durmazsam ekmek gözümü tutsun, Musaf çalsın, çırpısın...

Saçlarından üç tel yoldu:

İnanmazsan al benim emanetim!

(...) *Haydi sen de ver!*

Kakülümü yoldum:

Al dedim

Özenle aldı yazması ucunda düğümledi:

Bundan böyle helâlin sayılırım!

(...) *ya birisi seni kaçırırsa?*

Kaçıramaz, kendimi öldürürüm. Ölürsem yerin, kalırsam seninin!” (K. K., s. 57)

Nazlı verdiği sözü roman boyunca tutar ve hep Merdan’ın yanında yer alır. Nazlı Merdan’ın başkaldırısında rol oynayan en önemli etkenlerden biridir. Başlık parasını toplamak için İstanbul’a gitmesi, Kerem ile evlendirilmek istediğinde Bekir Bey’e karşı çıkması Nazlı’ya olan aşkının bağlılığındandır.

Nazlı yiğit bir kadın olarak romanda kendini gösterir. Kerem için onu istemeye geldiklerinde Bekir Bey’in adamlarını bir an bile düşünmeden çok ağır sözler ve beddualarla kapıdan kovar. Nazlı Merdan’a sahip çıkar;

“Gidin kapımdan bacamdan, tez gidin! Dedi. İçeri girerek kapıyı mandalladı, mandalın üstüne oturdu. ‘Gidin kapımdan bacamdan, gidin utanmazlar!... diyerek ünledi.” (K.K., s. 226-227)

Nazlı ile Merdan’ın nişanlanması Bekir Bey’in intikam duygusunun daha da perçinler. Merdan’ın hapse düşmesi Bekir Bey’in planlarını uygulaması noktasında bir fırsat olacaktır. Nazlı Merdan hapse düştüğünde Merdan’ın annesi Telli’yi hiç yalnız bırakmaz. Ev işlerini, yemeklerini yapar, Telli’ye de can yoldaşı olur. Fakat Bekir Bey bir gece Telli’nin evine adamlarını göndererek Nazlı’yı kaçıtır. Nazlı’yı Kerem’in evine kaçırıldığında Kerem’i yaralayarak onun evinden kaçmak durumunda kalır. Nazlı ölümle burun buruna gelmesine rağmen namusu ve Merdan’a olan aşkı için direnmiş ve Kerem’in elinden kurtulmuştur. Nazlı’nın Merdan’a Evliyatepesi’nde verdiği ölürsem “yerin kalırsam seninin sözü” nün ağırlığı altında ezilmemiştir.

Merdan’ın annesi Telli oğlunun başkaldırı fikrinin düşünsel bağlamda kıvılcımlarını atar. Yapılan yolsuzluk, adaletsizlik ve sömürüye baş eğmek istemeyen Telli’nin isyanı/feryadı Merdan’ı eyleme götüren en önemli çıkış noktalarındandır.

Kanlıderenin Kurtları romanında ikinci norm karakter Bekir Bey'in adamı Altındış'tir. Altındış, romanın başında Merdan'ın karşısında yer alır, fakat sonra Merdan ile Nazlı'nın birleşmelerini sağlar. Romanın sonuna kadar Bekir Bey'in adamı olarak kalan Altındış, romanın sonunda Nazlı ve Merdan'ın birleştirici gücü olur.

Altındış, kötü karakterden iyiye dönüşüm gösterir. Altındış'ın neden kötü bir karakter olduğu romanda ayrıntılarıyla anlatılır. Altındış Merdan'ın çocukluk arkadaşıdır. Babası ölünce üvey babayla büyüme zorunda kalır. Altındış'ın annesinin, kocası tarafından dövülerek öldürülmesinden sonra Altındış sokakta kalır. Kalacak yeri olmadığı için nereyi bulursa orada sabahlar. Kaz Ümmet'in samanlığında kaldığı günün sabahında Kaz Ümmet'in sap yığınına harmana yayarken dirgenin Altındış'ın sağ gözüne batmasıyla gözünü kaybeder. Asıl adı Haydar olan Altındış o olaydan sonra Kör Haydar olarak anılır. Geçimini hırsızlıkla sağlamaya başlar ve Çeşmir Köyü için bir belaya dönüşür. Bu özelliklerinden dolayı Bekir Bey onu yanına alır;

“Köy Haydar'ın asıl görevi, Bey'in işareti, icazetiyle yol kesmek, adam dövmek, kız kaçırmak, otları, samanları ateşlemektir! Tabancalı, bıçaklı bir zulüm olmuştur.” (K.K., s. 48)

Altındış Bekir Bey'in emrinden çıkmaz, ne derse yapar. Altındış'ın hareketleri köylüler ve Merdan için “dayanılmaz” hale dönüşür. Merdan ve birkaç arkadaşıyla birleşip Altındış'i dövmeleri üzerine Altındış Merdan tuzak kurar ve Merdan'ın yolunu keser. Aralarında çıkan kavgada Merdan Altındış'i bıçaklar. O olaydan sonra Altındış çocukluk arkadaşı Merdan'ın karşısında yer alır.

Nazlı'nın Altındış'e Bekir Bey'in “gerçek yüzünü” göstermek için yaptığı konuşma Altındış'i etkiler ve Bekir Bey'in yaptırdığı işler yüzünden köyde lekelenen adını temizlemek ister ve bu sebeple Merdan ve Nazlı'ya yardım etmeye karar verir;

“Tezden bir yol bulmalıydı, öyle bir yol bulmalıydı ki, onca yaptıklarını bir vuruşta silip süpürmeliydi, aklanmalıydı, paklanmalıydı. ‘Bravo Altındış!’ demeliydi duyanlar, ‘Mert meydanında toprağa düşenlerin ölüsü kula kul olanların dirisinden yüceydi..’ Bir dönüş yapması yeterdi.” (K.K., s. 425)

Altındış yaptıklarının pişmanlığını duyar ve köylünün gözünde kendini aklayabilmek için bir “dönüş” yapmaya karar verir. Merdan'ın çocukluk arkadaşı

Haydar, Altındış olup Merdan'ın karşısında yer alsada romanın sonunda eski çocukluk günlerindeki gibi arkadaşlıklarına kaldıkları yerden devam ederler.

Merdan'ın annesi Telli, Merdan'ı şefkat yönüyle onu tamamlar. Roman boyunca Merdan'ın bütün kararlarında ona destek verir. Annesinin kıtlığa, safaletle isyan etmesi üzerine Merdan Bekir Bey'in su bentlerini yıkar. Telli, Merdan'ın bu olaydan sonra hapse düşmesine çok üzülür. Oğlunu hapisten kurtarmak için Beldebay'a gider, jandarmalara oğlunu göstermeleri için yalvarır. Nazlı ile Merdan'ın aşklarının destekçisi olur. Nazlı ile Merdan'ın evlenmelerine engel olmak isteyen Bekir Bey'e karşı gelir. Nazlı'nın gelini olması için elinden geleni yapar.

2.1.1.6.3.Kart Karakterler

Kanlıderenin Kurtları romanında başkişi Merdan'ın karşısına çıkan ilk kart karakter Çeşmir Köyü'nün sahibi Bekir Bey'dir. Kart karakterler, *“tek, yoğun, canlı unsurları somutlaştıran”* (Stevick, 2010: 178) karakterlerdir. Bekir Bey, köy halkının emeklerini sömürmesinin yanında Merdan'la Nazlı'nın aşkı arasındaki en büyük engeli oluşturur. Bekir Bey, şehirli kadınlarla köy kadınlarını kıyaslar ve köylü kadınları beğenmez. Köyünden sadece Nazlı'yı beğenir, fakat Nazlı'yla gönül eğlendirmek ister;

“Caddeden geçen hanımlara baktı, daldı. Açık giysiler içinde gövdelerinin en güzel yerlerini sergilemişlerdi. (...) Bizimkiler de avrat mı, boklu paçavra” (...) *Gönül dediğin arıya benzer. Çiçekten çiçeğe avlanmak varken!... Seyran'ın kızı Nazlı şehir avratlarına taş çıkartırdı! Ne olursa olsun onun da tadına bakacaktı!..”* (K.K., s. 194)

Bekir Bey'in şehir kadınların giyimine, makyajlarına bakarak, köylü kadınları *“boklu paçavra”* ya benzetir. Köylü kadınları açık giyinmediği, makyaj yapmadığı, cilve bilmediği için şehirli kadınlarının yanında bir hiçtir. Bekir Bey, gönlü *“arıya”* benzetir, köyde birçok kadınla birlikte olur, fakat onun gözü Nazlı'ya kayar. Nazlı'yı cinsi arzularıyla ister. Bekir Bey Nazlı'yı elde edemeyince, Nazlı'yı Merdan'da ayırmak için, onu Farız Ağa'nın oğlu Kerem'in evlendirir.

Bekir Bey Merdan ile Nazlı'nın aşkının önünde olmasının yanı sıra köylüyü sömürmesi, ezmesi sebebiyle de Merdan'ın karşısında yer alır. Ağa-köylü- jandarma

üçgeninde, Merdan Bekir Bey'e isyanı, karşı çıkışı yüzünden Bekir Bey'in şikâyetleri üzerine hapisaneye düşer. Bekir Bey, Merdan'ın aşkı ve ezilen köylü için mücadelesinin çıkış noktasını teşkil eder.

Bekir Bey adamlarına Nazlı'yı kaçırtarak Nazlı'yı Kerem'in evine hapseder. Kerem, Farız Ağa'nın oğludur. Kerem, "zengin ve bey çocuğu"dur, dolayısıyla Nazlı'nın Merdan gibi fakir bir köylüyle değil, kendisiyle evlenmesi ister. Nazlı'nın Kerem'le evlenmek istememesi üzerine Bekir Bey Merdan'ın hapiste olmasını fırsat bilerek Nazlı'yı kaçırtır ve Kerem'in evine gönderir. Kerem Nazlı'ya tecavüz etme girişiminde bulunur, fakat Nazlı onun elinden kaçır. Nazlı Kerem'le evlenmesine rağmen Kerem'i kocası olarak görmez. Kerem roman boyunca tek boyutludur. Zenginliğine, bey oğlu olmasına rağmen Nazlı'ya söz geçiremez ve Nazlı ile Merdan'ın kavuşmalarına engel olamaz.

Şehmuz Merdan'ın çocukluk arkadaşıdır ve Merdan'la Nazlı'nın ilişkisini bildiği halde Nazlı'yı Merdan'dan ayırmaya çalışır. Merdan'ı ezerek Nazlı'nın gönlünü kazanmaya çalışır. Merdan'ı Nazlı'nın yanına yakıştırmaz. Çünü Şehmuz "bey çocuğu"dur. Merdan ise Şehmuz'ların "hizmetkarları"dır. Nazlı ise Şehmuz'u önemsemez ve ona yüz vermez;

"Şehmuz da ona çalım yapıyordu. Yüz vermiyordu Nazlı. Aramıza girmek isterdi oyunlarda, dirseğinin vurur, iterdi. Şehmuz'un çok gücüne gidiyordu. Bir bey çocuğu nasıl olur da önemsenmezdi. Kıskanmaya başlamıştı beni. Küçümseyerek bakıyordu." (K.K., s. 67)

Nazlı'nın Şehmuz'a yüz vermemesi, Şehmuz'un Merdan'a kin tutmasına sebep olur. Şehmuz, Nazlı'nın "bey çocuğu"nu önemsemeyip, beyin kapısında çalışan "hizmetkâr"ı önemsemesini kabullenemez. Merdan'ı kıskanmaya başlar ve Merdan'la roman boyunca rekabete girer. Şehmuz kendisini önemsemeyen Nazlı'ya kendini ispatlamaya çalışır. Oyunda, okulda her yerde Merdan'ı gülünç duruma düşürmeye çalışır. Roman boyunca Şehmuz Nazlı'yı elde etmek için Merdan'la rekabete girer.

2.1.1.6.4.Fon Karakterler

Roman kurgusunda yer alan fakat olayların seyrini etkilemeyen karakterler fon karakterlerdir. “ *Birinci derecedeki kahramana ait sosyal ortamın daha somut bir şekilde dikkatlere sunulmasına yardımcı olurlar.*” (Korkmaz, 1997: 300) Kanlıderenin Kurtları romanında Cimşit, Murtaza, Cinaslı Ali, Hasan Dayı, Yusuf vb. karakterler romandaki kurguyu sağlamaya yardımcı olurlar, fakat olay örgüsünü değiştirip, etkilemezler.

Emoş, Allah’ın kızı Maviş, Leyli Gelin gibi karakterler de Çeşmir Köyü’nün kadın karakterleridir. Bu karakterler, köylünün kadına bakışını yansıtır. Leyli Gelin köyde adı çıktığı için intihar eder. Maviş ise hiç evlenmediği için “Allah’ın kızı” olarak anılır.

2.1.2.5. İzleksel Kurgu

Kanlıderenin Kurtları romanında entrik kurguyu oluşturan ve çatışmayı sağlayan değerleri KORA şemasında şu şekilde gösterebiliriz:

	TEMATİK DEĞER	KARŞIT DEĞER
KİŞİLER DÜZLEMİNDE	Merdan Koca Mürsel Telli Bacı Nazlı Abdullah Mecit Remiz Ağa Resul Efendi	Bekir Bey Muhtar Feyzullah Bozkurt Doğan Bey Altındış Feramuz Bey Hıdır Bey Tahsildar Kurat Şehmuz Haşim Doğruyel
KAVRAMLAR DÜZLEMİNDE	Başkaldırı Kendini Gerçekleştirme Mücadele Aşk Sevgi Umut Fedakârlık	Sömürü Sosyal Adaletsizlik Bürokratik çözülme Yolsuzluk Sınıf çatışması Cehalet Fakirlik İşsizlik

	Geleneklere bağlılık Adalet İnanç Cesaret Yiğitlik Direniş Emek	Ahlaki Çözülme Demokrasi İntihar Kaçış Cinsellik
SİMGELER DÜZLEMİNDE	Yağmur duası Göğüş Evliyatepesi Başlık parası Kurt ağzı bağlama duası	Dabak (Şarbon hastalığı) Tecrit Kanlıderenin Kurtları Cip Şahlanış gazetesi Büyük Kurtuluş

2.1.1.7.1. Başkaldırı ve Uyanış

Roman, dramatik aksiyonu oluşturan “ağa- köylü çatışması” bağlamında Merdan’ın bu çatışmaya başkaldırısı üzerine kurgulanır. Çeşmir Köyü’nün ağası Bekir Bey’e ve onun yapmış olduğu adaletsizliklere, yolsuzluklara ve sömürüye sessiz kalamayan başkişi Merdan herkesin/köylünün bilip de dillendiremediği olaylara “*insan varoluşunun da ispatı niteliğindeki*” (Kanter, 2006, 650) “ses”ini yükseltir ve bu doğrultuda roman boyunca çevresindekileri bilinçlendirerek/uyandırarak sorunlara çözüm yolu bulmaya çalışır. Roman başkişi Merdan’ın annesi Telli’nin kuraklık ve bunun getirmiş olduğu sefaletin sebebinin Bekir Bey’den bilmesi ve ona beddualarıyla başlar.

“Yıkılasın seni Çeşmir!.. Kuraklık, kıtlık, zulüm yazgımız oldu. (...) Tütünün başından çıksın Bekir Bey! Çayırımızı aldın, suyunu perçinledin... ot bu yılda, çayır bu yılda nice gerekti!.. Nerde benim çatal yürekli yiğidim, gümüş saplı hançerini göğsüne saplaya!” (K. K., s. 6)

Annesinin feryadı Merdan’ın yüreğine başkaldırının ilk kıvılcımlarını atar. Merdan köyün sularının kesilmesinin, çayırlarına haksızca el konmasının ve çekilen sefaletin sebebinin tek sorumlusunun Bekir Bey olduğunu köylünün bildiği halde ses çıkarmamasına tepki göstermeye kararlıdır;

“Anam konuştuğça küçülüydüm, eziliyordum. Yergileri biraz da bana değil miydi? Kızım sana diyorum gelinim sen işit değil miydi? Her dertlendikçe aynı sözleri yineler dururdu. Köylülerde daldalarda anam gibi konuşurlardı. Yüze gelende iki büklümdüler Bey’in karşısında. Sözü eyleme dönüştürmek isteyenler vardık. Çok azdık. Ama anama anlatamazdım. Zamanı kollamak gerekti...” (K. K. , s. 6)

Sözü eyleme dönüştürmek isteyen Merdan başkaldırısının ilk sinyallerini bu sözleriyle ortaya koyar. Mitolojik yolculuğun “maceraya çağrı” olarak belirlenen ilk aşaması kahramanı çağıran ve onun ruhsal ağırlık merkezini toplumun sınırlarından bilinmeyen bir bölgeye çekmiş olan kaderi belirtir.” (Campbell, 2010: 72) Bekir Bey’le beraber Şahlanış gazetesi sahibi Bozkurt Bozdoğan Bey ve Belde Veterineri Hüsametdin Bey’in Çeşmir Köyü’ne gelişi köy halkının hayatını bir anda değiştirecektir.

Veteriner Hüsametdin Bey’in, “ *Buraya önemli bir görev yapmaya geldik. Köyünüzde şarbon salgını olduğu yolunda çeşitli ‘ihbarlar’ aldım. Bekir Bey’e sordum, o da doğruladı. Bilirsiniz, şarbon çok tehlikeli bir hayvan hastalığıdır. Hiç ihmale gelmez. Zamanında ve anında gerekli ‘ tedbirleri’ almak zorundayız!...” (K.K., s. 18) sözleri köylüde derin bir sessizliğe sebep olur. Şarbon hastalığının adını ilk defa duyan köylü, bu haber sonucunda hayvanlarının ‘tecrid’iyle yüz yüze gelecektir. “Yolsuzluk” planının ilk adımlarını Veteriner Hüsametdin Bey’in bu konuşmasıyla atan Bekir Bey ve beraberindekiler planın kutlamasını da yaparlar.*

“Odaya girmeden Veteriner Hüsametdin, Bekir Bey’in kulağına eğildi:

- *Köyde hasta bir hayvan bulamazsak?..*
- *Benim hayvanlar ne güne duruyor? Onlardan idare edersin.*
- *Evet, ilgiyi çekmemek için bir mi, iki mi olur, kurban isterim.*
- *Serbestsin.*

Bozkurt’un burnu kokuyu almıştı:

- *Kuzumuz kızarmış anlaşılan Bekir Bey!..Rakı bol mu?..*
- *İçeceğin rakı olsun!...” (K. K. , s. 19)*

Merdan yapılan sinsi planın farkındadır. Kuraklığın başlamasının ve köylünün dar boğaza düşmesinin Bekir Bey ve beraberindekileri eyleme geçirdiğinin farkındadır. Fakat ne yazık ki geçimlerini sağlayan yegâne varlık olan Göğüş’ün

‘tecrid’ine engel olamaz. Göğüş’ün tecridi ve Telli’nin feryadı Merdan’ın başkaldırısını/başkaldırı düşüncesini “eylem”e dönüştüren olaylardır. Kazmayı, küreği alıp yola düşen Merdan kuraklığın kaynağı susuzluğu dindirmek için Bekir Bey’in suyun önüne çektiği seti yıkar. Bu sırada Merdan anılarına geri dönüş yaparak Nazlı’yla evlenebilmek için İstanbul’a para biriktirmeye giden Merdan orada bir fabrikada işçi olarak çalıştığı günleri ve haksızlığa boyun eğmeyen işçileri anımsar. Bu geri dönüş ondaki başkaldırı fikrini perçinler.

“Nice bir dayanacaktım. İstanbul’da haksızlığa boyun eğmeyen işçileri gözlerimle görmemiş miydim? ‘Ya paramı, ya canını’ diyerek patronun göğsüne hançerini dayayan Karadenizli Kamil vardı. Sökeli Ali’nin sözleri kulağımda ötüyordu. ‘El mi yaman, bey mi?... Beylik ağalık zamanı geçmiştir aslanım, demokrasi var, demokrasi!... inekçe pısmak yok, koyunca güdülmek yok..’ Köylüler birlik olmuşlar, bir güzel yağmalamışlardı ağanın elindeki hazine topraklarını...’ Sıra çiftlikte’ diyordu Ali.” (K. K., s. 43)

İstanbul’da gördükleriyle “uyan” Merdan diğerlerini de uyandırmak için eyleme geçer ve su bendini yıkar. Eylemi tepkisiz kalmaz ve Merdan karakola oradan da mapusa götürülür. Merdan’ın eyleminin bedelini hem kendisi hem de anne ve babası öder, Merdan’ın anne ve babası eylemin ardından Bekir Bey’in adamları tarafından dövülür.

“Gene yenik düşmüş sayılırdık. İlk yenilgimiz değildi bu. Anamın, babamın ilk dövilmeleri de değildi. Bey dövmüş, candarma, tahsildar dövmüş yoksulluk, bin bir kahır, her biri bir yandan dövmüştü. Usum yeteli, elim değnek tatalı nice olaylara tanık olmuştum, nicelerini birlikte yaşamış, birlikte çekmiştim.” (K.K., s. 52)

Sosyal adaletsizlik ve sömürünün kuşattığı çemberde sıkışıp kalan Merdan umudunu yine de kaybetmez ve sevdiği kız Nazlı ile hayat tutunmak, onunla evlenmek ister. Fakat önüne başlık parası engeli çıkar. Bir yandan başlık parasını – sefalete rağmen- biriktirmeye çalışırken siğir yandan da Bekir Bey’in kendisi için hazırladığı planlarla mücadelesini sürdürür. Merdan’dan su bendini ve köylüyü ayaklandırdığı için Bekir Bey intikam planları yapmaya başlar. Nazlı’yı en yakın adamlarından Kerem ile evlendirmek ister, görücü gönderir ve Nazlı görücüleri evden kovar. Nazlı aşkına, Merdan’a ve kendi ailesine rağmen Merdan’ın ailesine sahip çıkar. Bekir Bey’in yolsuzluklarına ve babası Koca Mürsel’in Ruslara casusluk

yaparak onlardan para aldığı ihbarıyla suçsuz yere mupusa atılıp orada işkence görmesine tahammül edemeyen Merdan arkadaşları İsa, Mecit ve Memet ile Bekir Bey'in samanlığını yakarlar. Merdan ikinci kez mapusa düşer ve bu eyleminin sonunda Nazlı Bekir Bey'in adamları tarafından kaçırlır.

Merdan'ın mapusta kaldığı süre zarfında köy ve köylüde değişmeler baş göstermeye başlar. Köylü hatta Bekir Bey'in en yakın adamları dahi artık uyanmaya başlar. Bekir Bey'in en yakın adamı Altındış Merdan'ın tarafında yer alır. Nazlı'nın Kerem ile evlendirilmesi Merdan'ın tahammülünü zorlayan son damla olur. Bunun için üçüncü bir başkaldırı hazırlığına başlar. Nazlı, Altındış ve Merdan Bekir Bey'e bir oyun hazırlayıp herkese onun gerçek yüzünü göstermeyi amaçlayarak eyleme geçerler. Merdan beldedeki "Kurtuluş Günü" etkinliği sebebiyle köyde kimsenin olmayacağını düşünerek bir plan hazırlar. Nazlı kocası Kerem ile arasındaki sorunu çözmek için Bekir Bey konuşmayı talep eder. Bekir Bey Nazlı'nın odasına gelir ve Nazlı'nın işvelerine karşılık verir. Bekir Bey'in Nazlı'yla yatağa gireceği sırada Nazlı'nın Merdan'la önceden anlaştıkları gibi öksürmesiyle Merdan yatağın altından çıkarak Bekir Bey'i Nazlı'nın odasında çırılçıplak yakalar. Altındış, Kerem, Kerem'in annesi de olanlara şahit olur. Merdan eline aldığı kemer ile Bekir Bey'in köylüye ailesine ve Nazlı'ya yaşattıklarının intikamını alır ve Bekir Bey bu kemer ile döver. Bekir Bey elleri ve ayakları bağlanarak çırılçıplak beldeye "Kurtuluş Törenine" götürülecektir. Bekir Bey'in o halini gören bütün köylüler onun yüzüne tükürürler. Romanın sonunda Merdan'ın karşısında yer alan Muhtar Feyzullah Çimen, Hüseyin Dalak başta olmak üzere köylüler Bekir Bey'e vura vura onu beldeye götürürler. Roman Merdan'ın başkaldırısıyla gerçekleşen uyanışın izleriyle son bulur.

"Kel Abbas ünledi, karanlıklar titredi:

Dört koçun dördü de bu alanda kesilecek, Çeşmir'in kurtuluşu kutlanacak.

Anamın sesi yankılandı tiz, kesikin:

Kanlıdere'nin bir kurdunu kovmayan Çeşmir kurtulmaz. Belde'de Feramuzla, payitahtta Haşimler var!..

Sesler yankılandı peş peşe:

"Bugün birini!...

Yarın tümünü!..."

Hep bir ağızdan gürlədiler:

“Yarın tümünü!...”

Tanyeri ağarıyordu usuldan usuldan. Yeni bir şafak doğuyordu Çeşmir’in ufkunda!..” (K. K., s. 468)

Merdan roman boyunca mücadelesini verdiği sözü eyleme dönüştürme/başkaldırı amacına ulaşmıştır. Sessiz bir kitle/topluluk hüviyetindeki köylü artık tinsel manada kendinin farkına varmış ve geleceğine umutla, kararlılıkla, korkusuzca bakabilen bir hale dönüşmüştür.

2.1.1.7.2.Aşk

Kanlıderenin Kurtları romanında başkişi Merdan Nazlı’yla arasında engel teşkil eden köyün ağası Bekir Bey’le mücadele eder. Nazlı ve Merdan çocukluk arkadaşıdır ve evlenmek üzere birbirlerine söz verirler. Nazlı Merdan’a *“Ölürsem yerin, kalırsam seninim*, Merdan da Nalı’ya seni bana vermezlerse *“seni alır kaçıtırım”* diyerek sözleşirler.

Nazlı roman boyunca Merdan’a sadık kalır. Merdan’ın maddi durumunun kötü olması, ona başlık parası veremeyecek olması Nazlı’yı etkilemez, Nazlı sadakatle Merdan’a bağlıdır. Nazlı kendisini isteyen Farız Ağa’nın oğlu Kerem’le evlenmek istemez. Farzı Ağa’nın haber gönderdiği adamları eve sokmaz, onarlı kapıdan kovar. Nazlı Merdan’a söz verir ve sözünden dönmek istemez. Nazlı’nın annesi Seyran’ın Nazlı’nın Kerem’le evlenmesini istemesi üzerine annesine sitem eder;

“Benim anam zora baş eğmemi, sünepe itin gölgesinde kaçıklaşmamı ister! Benim anam kavlu karar kıldığım, uğruna baş koyduğum bir yiğidin arkasından döneklik yapmamı ister!.. Senin kırk yılda bellediğin yuva yapma hünerin bu mudur anam?..” (K.K., s. 222)

Nazlı, annesinin zengin olduğu için kendisini Kerem’le evlendirmek istemesine isyan eder. Kerem’le evlenmeyi *“sünepe itin gölgesinde kaçıklaşmak”* olarak yorumlar. Nazlı hayatını Kerem’in parası üzerine kurmak, ona parasının *“gölge”*sinde yaşamak istemez. Nazlı, sevdiği, söz verdiği, *“uğruna baş koyduğu*

yiğit” Merdan’dan ayrılmasını istediği için annesini “*yuva yapma hünerin bu mu?*” diyerek yargılar.

Bekir Bey’in köye giden su bentlerini kapatması üzerine Merdan ve altı arkadaşı Bekir Bey’in su bentlerini yıkarlar ve Merdan karakolda gözaltına alınır. Merdan’ın karakolda olduğu gece Nazlı da Telli’nin yanında kalır. Telli’yi zor günlerinde yalnız bırakmaz;

“Gam yeme Telli anam, temelli gelin geldim sana. Düğünüm, derneğim dün gece Merdan yaptı zalıma karşı yiğit arkadaşlarıyla. Evin evim, eşiğin eşiğim, sen benim sürekli anam. Seyran anam bir yana, sen bir yana, iki anam...” (K.K., s. 285)

Nazlı’nın annesi Seyran onu Merdan’la evlendirmek istemez ve Nazlı annesini karşı alır. Merdan karakola götürüldüğünde Telli’yi yalnız bırakmaz.”*Temelli gelin geldim*” diyerek oğlu karakolda olan Telli’yi telkin eder. Nazlı ve Merdan’ın aşkı arasında engel teşkil eden, köylüye suyu çok gören Bekir Bey’e cezasını veren Merdan’ın eyleminin arkasında durur. “*Zalım*” diye nitelendirdiği Bekir Bey’in Merdan ve “*yiğit arkadaşlarının*” yıkmalarını kendi “*düğünü*” olarak görür. Nazlı, Kerem’le zorla evlendirilmesine rağmen Merdan’ın aşkına sadık kalır. Merdan Bekir Bey’in adamı Altındış’le Bekir Bey’in “gerçek yüzünü” köylüye göstermek için plan yaparak onu tuzağa düşürür. Bekir Bey’i Nazlı’nın evinde basarak köylüye Bekir bey’in ahlaksızlığını göstermeyi amaçlarlar. Bu planda Nazlı’nın Bekir Bey’i Kerem’le sorunları olduğunu söyleyip Bekir Bey’i evine çağırması ve Bekir Bey’e cilve yaparak onu soyması gerekir. Nazlı Merdan’a kavuşabilmek için bu planı kabul eder. Merdan ve Altındış Bekir Bey’i Nazlı’nın odasında çırılçıplak basar ve onu o haliyle kasabaya götürürler. Kasabada o gün “Kasabanın Kurtuluş Günü” etkinlikleri vardır ve Merdan herkese Bekir Bey’in “ahlaksızlığını” göstermiş olur. Merdan hem aşklarının arasında engel oluşturan Bekir Bey’den kurtulmuş olur hem de köylü Bekir Bey’in zulmünden kurtulmuş olur. Merdan’ın aşkı, hem aşkını hem de köylü için “zulüm”den kurtuluşun simgesi olur.

2.1.1.7.3.Sömürü

Kanlıderenin Kurtları romanında sömürülen Çeşmir Köyü köylüleridir. Çeşmir Köyü muhtarı Bekir Bey eşliğinde Şahlanış Gazatesi sahibi Bozkurt Doğan, Veteriner Nizamettin Bey Çeşmir'e köydeki hayvanlarda “şarbon hastalığı” salgını olduğu yönünde ihbar aldıklarını söyleyerek Çeşmir'e gelirler ve hasta hayvanları “tecrit” ederler. Amaç, Rusya'ya yapılacak hayvan ticareti için köylerden hayvan toplamaktır. Köylüler “şarbon hastalığı” ile kandırılıp ellerindeki hayvanları satmaları istenir. Başkişi Merdan'ın annesi Telli sömürülmeye isyan eder;

“Bu işte bir hikmet var ya oğlu. Kanlıdere'nin Kurtları bastı köyümüzü, çakalı, tilkisi, yarasası da birlikte!.. Ağzları kanlı kurtlar, donguzlar, çakallar!... Yediler, yediler tüketemediler tarihi kadimden beri, Nuh Nebi'den beri!” (K.K., s. 29)

Telli roman boyunca Çeşmir Köyü'nün fiziksel zorluklarından şikâyet eder. Bir de “*Kanlıderenin Kurtları*” köy ağasının köylüyü sömürmesine karşı koymak ister. “*yediler, yediler tüketemediler*” diyerek bu duruma isyan eder.

Bekir Bey, köye giden su kanallarını kapatır ve köye su gelmez. Susuzluk beraberinde kıtlığı getirir ve köylüler zor durumda kalır. Bekir Bey, kendisinde borç alan köylüye faiz uygular, parasını ödemeyenlerin mallarına ve tarlalarına el koyar. “*Eşitlik koşulu, toplumsal vicdanın ve görev duygusunun temelidir.*” (Freud, 2011: 76) Fakat bu vicadana sahip olmayan bürokratlar köylüye eşit davranmakla değil, onların emeğini sömürmekle ilgilenirler. Milletvekili ve beldebayın da dâhil olduğu Telli, “kanlıderenin kurtları”na benzettiği bey, ağa, siyasetilerin sömürüsüne Çeşmirlilerin sessiz kalmalarını eleştirir;

“Davar bu Çeşmirliler davar! Pusurlar sümüklü sümüklü. Biçenekleri elden gider, susarlar. Suları alınır, ses etmezler. Mal, can gider, teprenmezler. Tavukla kartalla cenkleşir, pisik ile boyun eğmez, bunlar susarlar!.. Nice bir bekleriz? Ölümse ölüm, zulümse zulüm! Her ikisi de başımızda, Kanlıdere'nin kurtları başımızda. Her kapıyı tutmuşlar, her yolu tıkamışlar. Sen çalış onlar yesin, öl ki onlar yaşasın!” (K.K., s. 30)

Telli, “kanlıderenin kurtları”nın sömürüsüne sessiz kalan köylüyü “*davar*” olarak niteler. Ellerinden ekmekleri alınan köylünün haksızlığa boyun eğmesi,

durumu kabullenmelerine Telli bir anlam veremez. *“Toplumlara ‘ait’ bir bellek yoktur, ama toplumlar üyelerinin belleğini belirler.”* (Assmann, 2001: 40) Telli *“Nice bir bekleriz?”* sözüyle *“ölüm, zulüm”* gibi nitelendirdiği sömürünün devam etmesinden endişe duyar. Çünkü toplumu oluşturan köylü sessizdir, hakkını aramaz ve sömürüye açık bir yapı arz eder. *“Kanlıderenin kurtları”* başlarında oldukça bu *“zulüm”*ün devam edeceğini bilir ve köylünün bu gidişata dur demesi gerektiğini savunur. Hayatlarını köylünün emekleri üzerine kuran *“kanlıderenin kurtları”* köylü *“çalıştıkça yer, öldükçe yaşar”* . *“Kanlıderenin kurtları”* köylüyü sömürdükçe güçlerine güç katarlar. Köylünün emeğini sömürerek varlıklarını sürdürürler.

Çeşmir Köyü İkinci Dünya Savaşı'ndan çıktıktan sonra köylerine geri dönerler ve düşman işgalinden kurtulurlar. Savaşın bitmesiyle düşman işgalinden kurtulan köylü *“ağalık”*tan da kurtulacağını umut eder, fakat köyün sahibi yine köyün başındadır;

“Ermeniler gitti, Gürcüler gitti. Kemal Paşa'nın askerleri geldi. Köyümüze döndük. Kurtulduk sanmıştık. Gördük ki Hıdır Bey gene başımızda. Sahipsiz topraklara da el koymuştu... Beyliği zorbalığından armağan.” (K.K., s. 64)

Çeşmir Köyü'nün sahibi Hıdır Bey, savaş bittikten sonra yine köyün başına geçer. Savaşın çıkmasını fırsat bilen Hıdır Ağa *“sahipsiz toprakları”* da kendi mülküne katar. Savaştan çıkan milletin fakirliğini gördüğü halde köylüye geçim kaynağı olacak toprakları sömürür. *“Zorbalıkla”* beyliğini köylüye kabul ettirmeye çalışır. Sahipsiz toprakları sahiplenerek köylünün kendine muhtaç olmasını amaçlar. Bu topraklarda köylüyü az paraya çalıştırarak onların emeklerini sömürür.

Merdan bey, tahsildar, jandarmanın kendilerini/köylüyü sömürmesine isyan eder. Romanda *“Bey”*, köylünün geçim kaynaklarını ve emeklerini sömürür, *“tahsildar”* *“bey”* tarafından borçlandırılan köylünün mallarını haczederek, *“jandarma”* verilen emirler doğrultusunda köylüyü suçlu suçsuz ayırt etmeden yargılar. Merdan, bu sömürülerin yanında kıtlık ve açlığın da verdiği çaresizlikle dünyaya karamsarlıkla bakar;

“Ne gördük bu dünyada; zulüm, kıtlık, yoksulluktan gayri? Beylerin zulmü, doğa zulmü, candarma, tahsildar zulmü, !... Hep altta kaldık, altta!.. Her gelen başımıza bastı geçti. Can değil, demir dayanmazdı, biz dayandık.” (K.K., s. 243)

Dünyada “zulüm, kıtlık, açlık”tan başka bir şey görmeyen Merdan, bu durumun tek sebebi olarak kendilerine yapılan “sömürü”yü görür. Köylünün başına gelen bey, jandarma, siyasetçiler, tahsildarlar hepsi köylünün “altta kalmaları”na sebep olur. Çünkü köylü sömürüye ses çıkarmaz, suskun kalır. Köylünün “sessizlik”i ezilmelerinin kaynağını teşkil eder. Merdan “can”ın dayanmayacağı “sömürü”ye “biz dayandık” der, fakat Merdan’ın dayanmakla kastettiği sömürüye baş eğmek değildir. Sömürüyle/”kanlıderenin kurtları”yla mücadelesini sonuçlanana kadar bu sömürüye dayanırlar. Zira romanın sonunda Bekir Bey’le giriştiği mücadele Merdan’ın lehine sonuçlanır.

2.1.1.7.4.Bürokratik Çözülme

Kanlıderenin Kurtları romanında olaylar, çok partili hayata geçişin benimsenmeye başladığı Demokrat Parti döneminde cereyan eder. Seçim vaatleriyle sömürülen köylünün, bürokrasinin tıkanıklığının meydana getirdiği sorunlar anlatılır. Romanda bürokratik çözülmenin ilk örneği olarak köye seçimden seçime uğrayan, köylünün varlığından habersiz olan “mebus adayları”nın eleştirisi yapılır;

“Motor sesi Çeşmir’i titretti. Evliyatepesi gümbürdedi. Gece motorlu taşıtın girdiği görülmemişti köye! “Mebus” adayları da ancak seçimden seçime uğrar, gündüz nutuk atar giderlerdi. “ (K.K., s. 13)

Çeşmir’e seçimden seçime uğrayan “mebus”lar köylünün kenara itildiğinin, unutulduğunun farkında değildir. Seçim zamanı varlıkları hatırlanan köylü “oy”u nispetinde değerlidir. Kendisine verilen değer ve vaatler “seçim”e kadar geçerlidir. “Seçim” bittikten sonra her şey eski haline döner, köylü yine kenara itilir, yine “altta” kalır.

Romanda, kasabanın bürokratların plandığı hayvan ticareti roandaki bürokratik çözülme zincirinin ana kaynağıdır. Hayvan ticareti yapmak için, Çeşmiş köyü gibi geçimlerini hayvancılıkla sağlayan köylerden “şarbon salgını” bahanesiyle birçok hayvan toplanır. Bu hastalık öne sürülerek köylerde birkaç hayvan “tecrid” edilir ve köylünün elinde kalan hayvanları satması sağlanır. Köylünün sattığı hayvan az parayla satın alınarak ticaret için gerekli hayvanlar toplanmış olur. Bekir Bey’den milletvekiline kadar bütün bürokrasi bu işin içindedir;

“Bekir Bey’i asıl sevindiren olay daha başkaydı. Rusya’ya hayvan ihracatı yapılacaktı. Haberi Haşim Bey uçurmuştu Ankara’dan. Ticaret Bakanlığı ile anlaşmaya varılmıştı bile. Ayrıntılar görüşülüyordu. Hayvan alımına hemen başlanması gerekiyordu. Özellikle inek, tosun, erkek toklu ilk ağızda kantara sürülecekti. Piyasanın yükselmesini önlemek amacı ile yaptıkları girişim olumlu sonuçlanmıştı. Feramuz Yaylalı bir yandan, Kasım Doğruel öte yandan paçaları sıvayarak amaca ulaşmışlardı.” (K.K., s.37)

Rusya’ya yapılacak hayvan ticareti için toplanması gereken hayvanlar köylüden sağlanır. *“Piyasanın yükselmesi”*ni önlemek için “şarbon hastalığı” yalanı köylerde ilan edilir. Köylülerden değerine bakmasızın hayvanlarını elden çıkarmaları istenir. Rusya’ya yapılacak hayvan ihracatı için düzenlenen planda köyün beyinden milletvekiline kadar devletin bütün birimlerinde bürokratik çözülme görülür.

2.1.2.Dağların Sultanı

2.1.2.1.Romanın Kimliği

Dursun Akçam'ın ikinci romanı olan Dağların Sultanı romanının ilk baskısı 1988 yılında yapılır. Bu romanda, “*Dağların Sultanı*” Şito'nun Almanya'da hayata tutunma mücadelesi konu edilir.

2.1.2.2.Bakış Açısı ve Anlatıcı

Dağların Sultanı romanı hâkim (ilahi) bakış açısıyla kaleme alınır. Hâkim anlatıcı, romana, romanın başkişisi Şito'yu sınırsız bilme yetisiyle tanıtarak başlar;

“Çalar saatin sesi ile uyandı, saat dokuz. Erken kalkmaya alışkın değildi Şito. Normal olarak on bir buçuk on ikiye değin uyurdu her sabah. Yataktan çıkması, kahvesi, kahvaltısı, ardından birası ile saat 13.00-14.00'ü bulurdu. Sonrada traş olur, giyinir, Kaffee Meran'a yollanırdı.” (D.S., s.7)

Anlatıcı, romandaki çatışma unsurunu oluşturacak olayların zemininin nasıl oluştuğunu okuyucuya anlatmak içindir romana Şito'yu tanıtarak romana başlar. Şito'nun o gün, gündelik hayatından farklı bir güne uyanması entrik kurguyu oluşturacak çatışmanın habercisidir.

Anlatıcı, bu bakış açısının temel ilkelerinden biri olan tarafsızlık ilkesine bağlı kalarak roman karakterlerini anlatır ve onlara geriden bakar. “*Geriden bakış açısını benimseyen yazar, bir kahramanla özdeşleşme yerine, bu kahramandan uzak kalmayı tercih eder; bunun sebebi, sadece bu kahramanın kendisini ve davranışlarını dışarıdan görmek ve konuşmalarını duymak için değil, aynı zamanda objektif olarak ve doğrudan doğruya bu kahramanın ruhi durumunu gözleyebilmek içindir.*” (Bourneur- Quillet, 1989: 78-79) Hero Dağı'ndan Almanya'ya gelerek, burada düzenini kuran Şito'nun huzurunu memleketten gelen mektup kaçıtır. Halo Mirzo'nun , Şito memleketten ayrıldıktan yedi yıl sonra ona mektup göndermesi romanda çatışmayı başlatacak çekirdek vakadır. Anlatıcı, memleketten gelen mektubun Şito'ya düşündürdüklerini ve onun ruhi durumunu tarafsız bir gözlemlerle anlatır;

“O gün işleri çok yoğundu Şito'nun. Biraz da heyecanlıydı. Bir konuk bekliyordu memleketten. Amcası Mirzo (Halo Mirzo), mektup göndermişti onunla, “Şito, taşın altında da olsa onu bulup bu mektubu teslim edeceksin!” demişti. Mektubu çok merak ediyordu. Yedi yıldır mektup yazmayan, yedi yıldan beri Şito'yu lanetlemiş olan Halo Mirzo, hangi sebepten yazıyordu bu mektubu?.. Bağışlamış mıydı Şito'yu yoksa bir vukuat nedeniyle mi yazıyordu? Orası kesin belli değildi! Ancak bir kara haber, bir felaket olasılığı daha güçlüydü.” (D.S.,s.7)

Memleketten gelen mektubu “kara bir haber” olarak yorumlayan Şito, roman boyunca bu mektubun bilinmezliğini yorumlamaya çalışır. Mektubun ona düşündürdükleri anlatıcı tarafından karakterin ruhi durumu göz önünde bulundurularak anlatılır.

2.1.2.3.Olay Örgüsü

Dağların Sultanı romanı yazar tarafından ayrı ayrı başlandırılarak on sekiz bölümden meydana gelir. Olaylar, başkişinin geçirdiği değişim ve değişim bağlamında kurgulanır. Romanda, başkişinin “Dağların Sultanı” lakabını aldıktan sonra Almanya'ya kaçması, Almanya'da kurduğu düzenin memleketten gelen mektupla nasıl değişme sürecine girdiği konu edilir. Roman, olayların seyri açısından iki bölüme ayrılır;

1. Başkişinin Herodağları'nda, memleketinde “Dağların Sultanı” olma serüveni
2. Başkişinin Almanya'da yeni bir düzen kurma çabası

Birinci Bölüm

- Ailelerinin evlenmelerine izin vermemesi üzerine Şito ve Cevo'nun kaçmaya karar vermesi,
- Cevo'nun babası Kaso Ağa'nın adamlarına, Şito ve Cevo köyden kaçmaya çalışırken yakalanmaları, adamların Cevo'yu öldürmesi
- Şito'nun Kaso Ağa'nın adamlarını öldürerek Cevo'nun intikamını alması ve Herodağı'na kaçması,

- Kaso Ağa ve Halo Mirzo aileleri arasında kan davasının başlaması,
- Şito'nun Kaso Ağa'nın otunu, samanını yakması, koyunlarını otlattırmaması, Kaso Ağa'nın adamlarına göz açtırmaması üzerine Kaso Ağa'nın Z. Köyünü terk etmesi,
- Kaso Ağa'nın köyü terk etmesiyle köyde düşmanlığın son bulması ve dirlik düzenliğin yeniden kurulması,
- Halo Mirzo'nun "cenderme"/kanundan saklanan gençlere Şito ile yardım göndermesi,
- Şito'nun yardım götürürken "cendermeler"e yakalanması ve "cendermeler"le çatışmaya girmesi ve onları öldürmesi,
- "Cendermeler"ın köyde tahkikat başlatmaları üzerine Halo Mirzo'nun kararıyla Şito'nun Herodağı'ndan Almanya'ya kaçması,

İkinci Bölüm

- Şito'nun Almanya'daki ilk sığınağı hemşehrisi Sefo'nun evine yerleşmesi,
- Şito'nun Almanya'ya alışma sürecinde, kendisi gibi göçmenlerin gittiği Kaffee Meran'ı mesken edinmesi,
- Şito'nun bir kadını tavlama için "zusammenschlafen" demesi üzerine Kaffee Meran'da kavga çıkması ve Şito'nun karakola düşmesi,
- Şito'nun hemşehrisi Settar'ın eski sevgilisi Suzi ile ilişkiye başlaması,
- Şito ile Suzi'nin ilişkisini öğrenen Settar'ın Sefo'nun evine gelerek Şito ile kavga etmesi,
- Bu olaydan sonra Sefo'nun Şito'yu evinden kovması,
- Settar'ın "namusunu temizlemek" için Suzi'yi öldürmesi,
- Suzi'nin evinde Şito'nun eşyalarının bulunması üzerine Şito'nun zanlı olarak tutuklanması,
- Tutukluluğunun altmış birinci günü çıkarılan mahkemede Settar'ın suçlu bulunması üzerine Şito'nun haptisten çıkması,
- Şito'nun kalacak yerini olmadığı için Kaffee Meran'a sığınması ve Of'lu Şükrü'nün Şito'yu "namusunu temizleyen" bir yiğit olduğu için evine alması,

- Of'lu Şükrü'nün Şito'yu "Settar'ın namusu Suzi'ye tasallut" ettiği gerekçesiyle evinden kovması,
- Kaffee Meran'da Rotkapchen ve Cimi'nin kavgasına şahit olan Şito'nun Cimi ile dövüşmesi ve Rotkapchen'i Cimi'den kurtarması,
- Şito'nun Rotkapchen yardımıyla işe başlaması ve bir ev tutarak Rotkapchen'le yaşamaya başlaması
- Kaffee Meran'dan hızla çıkan Şito'nun trafik kazası geçirmesi ve kırk beş hastanede kalması ve tedavisi boyunca Rotkapchen'in onunla ilgilenmesi,
- Şito'nun hastaneden taburcu olduktan sonra sakat kalacağı düşüncesinin aklına yerleşmesi ve evlenmeyi düşündüğü Rotkapchen'e bu yüzden evlenme teklif edememesi,
- Bacağı sakat kalan Şito'yu Rotkapchen'in terk etmesi,
- Selo'nun Şito'ya hastalığı sürecinde yardımcı olması ve Şito'nun hemşehrilerinin Almanya'dan sınır dışı edilmelerini engellemek için Alman kadınlarıyla oturma ve çalışma izni olmayan hemşehrilerini formaliteden evlendirmesi, Selo'yu da yanına yardımcı alması,
- Şito'nun aracı olduğu bu formalite evlilikler sayesinde para kazanmaya başlaması ve Almanya'da ününün yayılması,
- Halo Mirzo'dan gelen mektupla Herodağı'na intikam almak için gitmek isteyen Şito'yu Selo'nun durdurması,
- Şito'nun alışmış olduğu Alman hayatını bırakmayarak Almanya'da kalmayı tercih etmesi,

2.1.2.4.Zaman

Dağların Sultanı romanında vaka zamanı, Şito'nun 1973 Eylül'ünde Herodağı'ndan Almanya'ya kaçmasıyla başlar ve Almanya'da kendine yeni bir hayat kurma mücadelesi dokuz yıllık bir süreci kapsar;

"Hey gidi günler, hey!..' diyerek içini çekti, "dağların Sultanı" Şito, kocamış tekere dönmüştü. Tam dokuz yıl olmuştu Alman'a geleli. 1973'ün 9. ayında terk etmişti Herodağı'nı."

Başıkişi Şito'nun Almanya'ya gidişi üzerine odaklanan romandaki vaka zamanı akronik olarak verilir. Roman, andan başlayıp geçmişe gider ve tekrar ana döner. Halo Mirzo'nun Şito'ya gönderdiği mektupla geçmişe dönerek, mektubun içeriği ile ilgili muhasebe yapar;

“Tüm bunlar dert değildi. Asıl sorun Halo Mirzo'nun mektubuydu. Halo Mirzo, Şito'nun bir “Alaman avradı” ile olan ilişkisini “namus” meselesi yaparak dışlamıştı Şito'yu. Aradan yıllar geçmesine karşın bağışlamamıştı bir türlü. Bu süre içinde ne adını anmış ne de bir selam iletmişti. Şimdi mektup yazdığına göre belki de bağışlamıştı yeğenini!” (D.S., s.8)

Şito'nun hemşehrisi Settar'ın eski sevgilisi Suzi ile ilişkisini öğrenen Halo Mirzo, Şito ile iletişimi koparır. Çünkü Şito bu ilişkiyle Halo Mirzo'nun gözünde *“uçkuru gevşek ırz düşmanı”* ile damgalanır ve roman yedi yıllık aradan sonra Halo Mirzo'nun gönderdiği mektubun içeriği üzerine kurgulanır.

Şito'ya mektubun ulaşması ve mektubun içeriğini öğrenmesi bir günlük süreci kapsar. Şito, *“Mayıs ayının güzel bir günü”* (s. 138) nde bütün gün evde memleketten gelecek mektubu bekler. Şito evde mektubu beklerken Herodağı'na geri dönüş yapar ve oradaki son anıları gözünde canlanır;

“Şito, ikinci bira şişesini açtığı zaman uçup gitmişti Herodağına, Halo Mirzo'nun yanına. Cendermeyle çatıştığı ilk günleri yaşıyordu. Herodağından sonra Sinekdağını, Ağrıdağını, oralarda geçen son anılarını yaşıyordu.” (D.S., s. 36)

Şito, mektubun gelmesini beklediği bir günde sıklıkla geçmişe dönüş yapar. Herodağından Almanya'ya gelmesine kadarki süreci ve Almanya'ya geldikten sonraki alışma sürecinde yaşadıkları zamanda geri dönüş tekniğine başvurularak okuyucuya sunulur. Şito zamanda geri dönüşle anımsadıklarının kesintiye uğramasıyla *“an/şimdi”*ye döner;

“Kaffee Meran'dan İrene'nin telefonu, Şito'yu Herodağından Almanya'ya getirdi.” (D.S., s. 16)

2.1.2.5.Mekân

2.1.2.5.1.Çevresel Mekân:

Dağların Sultanı romanında olaylar Türkiye ve Almanya’da geçer. Türkiye’deki fiziksel mekânlar, Türkiye’de Z. Köyü, Herodağı, Sinekdağı, Aladağ, Ağrıdağı, Almanya’da ise Kaffee Meran’dır. Olaylar, Z. Köyü’nde başlar ve Şito’nun Almanya’ya kaçmasıyla başkişinin Almanya’da yaşadığı dokuz yıllık sürecin en önemli fiziksel mekânlarından biri Kafee Meran olur. Romanda geçen Essen, Dortmund, meyhaneler romanın kurgusunu tamamlayıcı fiziksel mekânlardır.

2.1.2.5.2.Algısal Mekânlar:

2.1.2.5.2.1.Kapalı-Dar ve Labirentleşen Mekânlar:

Dağların Sultanı romanında kapalı-dar mekânlar ağırlıktadır. Şito’nun doğup büyüdüğü Z. Köyü, fiziksel zorluklar sebebiyle Şito ve köylüler için kapalı-dar mekân olur;

“Doğu Anadolu’nun yüceliği içinde ezikti Z. Köyü, Şito’nun kendi köyü. Kış aylarında kar altında kalırdı Z. Köyü ve orada insanların yaşadığı, göklere büklüm büklüm yükselen tezek dumanlarından anlaşılırdı. Yaz gelende yeşillikler ortasında kara bir lekeydi Z. Köyü.” (D., S., s. 17)

Z. Köyü fiziksel ve maddi imkânsızlıklardan dolayı Doğu Anadolu’nun “yüce”liği yanında “ezik” kalır. Doğu Anadolu fiziksel anlamda geniştir, engindir, fakat bu enginliğin yanında Z. Köyü küçük kalır. Çünkü köye kar yağar kimse evinden çıkamaz, köylü eve hapsolür. Bütün geçim kaynakları “kış”la beraber “kar altında” kalır. Kış boyunca evde süren esaret yazın gelmesiyle sona erer. Doğu Anadolu’nun yüceliği, köyün yeşilliğine rağmen Z. Köyü “kara bir leke”dir, çünkü yazla birlikte “yeşillen” çevreyi insanlar fark etmez/edemez. Çünkü köylülerin geçinme telaşları vardır. İnsanlar sıradan hayatlarına devam etmek için bu “kara lekeye” tutunmak zorundadırlar. Ayrıca Z. Köyü “asayiş” gerekçesiyle sürekli

jandarma baskınına uğrar, bu sebeple Şito Z. Köyü'nde kendini esaret altında hissettiği için dağları sever. Dağlar onun özgürlük mekânlarıdır.

Şito, özgürlük mekânları dağlardan, kaçtığı Almanya'yı “*yaban el*” olarak tanımlar. Almanya, Şito için roman boyunca kapalı- dar mekân hüviyetindedir. Şito, Almanya'ya ilk geldiği günlerde memleketlisi Sefo'nun evinde kalır, fakat bu evde kendini tutsak hisseder çünkü Almanya ona her şeyiyle yabancıdır;

“Sevmiyordu Alamanya'yı. Memlekette bir şahindi dağlarda uçan, Alaman'a gelmiş, kanadı kırık bir kuş olmuştur, dar bir kafesin içine sokulmuştur. Bir Kaffee Meran'ı biliyordu, bir de Sefo'nun evini. (...) Bir fil seyrediyor gibiydi, konuşan, yürüyen insanlar ve iri yapılar, caddeler, sokaklar, parklar... Hepsi kendi dışında, yabancı bir dünya!...” (D.,S., s. 92)

Şito, memleketinde özgürlüğün simgesi dağlarda “*şahin*”ken, Almanya'da kendini “*kafese kapatılmış bir kuş*” gibi hisseder. “*Kanadı kırık*”tır, çünkü Almanya ona, o da Almanya'ya yabancıdır. Şito için insanların onu “*fil*” e bakar izlemesi, alışkın olmadığı “*iri yapılar*”, *caddeler...* kendini dahil edemediği kapalı-dar mekana dönüşür. “*Yabancı bir dünya*”da var olma mücadelesi verir ve bu dünyaya kendini dâhil etmeye çalıştığı süreçte Almanya onun kapalı mekânı olur.

Şito'nun Almanya'da sığınabileceği tek mekân Kaffee Meran'dır. Bu kafede, insanlarla iletişime geçer, çevre edinir. Fakat bu mekanda kendini kabul ettirmesi kolay olmaz. Dil bilmemesi, giyimi ve konuşmamasıyla Almanlar'ın dikkatini çeker ve bu durum onları Şito'yu ötelemelerine sebep olur. Şito Kaffee Meran'da yanında bir bayan olsun ister ve kafeden bir bayanı tavlama kararı verir, fakat bayanın tepkisiyle kafe Şito için algısal olarak kapanır;

“Şito'nun başına kaynar su döküldü! Sonra dolu yağdı, fırtına esti tozdu Kaffee Meran'da! Herodağ'ından yükselen bir ses bu fırtına içinde uğulduyordu. ‘Öl dağların sultanı öl! Boyunla birlikte öl! Yer yarılsın yerin dibine gir! Sen buraların sultanıydın, şimdi Alaman'ın domuzu mu oldun?’” (D. S., s. 66)

Kafedeki bayanın Şito'ya “domuz” diyerek tepki göstermesi üzerine Şito'nun “*başından kaynar su*” dökülür. Yaptığı hareketin utanç verici ona ağır gelir ve Kaffee Meran'a “*dolu yağar, fırtına eser*”, çünkü Şito ne yapacağını bilemez hale gelir. Bu utançtan kurtulabilmek için “*yerin dibine girmek*” ister. Kafede kendini avr etmeye başladığı süreçte kadının ona verdiği tepki Şito'nun dünyasını allak bullak eder.

Kafede kendini “sultan” gibi görmeye başlamışken bayana yaptığı hareketi sultanlığa yakıştırmaz, bu hareket anca domuza yakışır diyerek kendini “*Alaman domuzu*” olarak yargılar.

Kaffee Meran artık Şito için tam anlamıyla kapalı mekâna dönüşür. Almanya’ya uyum sağlama sürecinde Şito’nun kadınlara yaklaşımı Kaffee Meran’dakilerin dikkatini çeker. Rotkapchen’e olan tavrı K. M.’in ikinci kez Şito’ya daralmasına sebep olur.

“Bir kez daha ‘domuz’ olmuştu Şito, Kaffee Meran’da, hem de Rotkapchen’in ağzından! Utancında yüzü kızardı. Utancın yerini sonra öfke aldı, kulakları ötmeye başladı. Ne yapacağını, nasıl davranacağını bilemez olmuştu. Nasıl kalkacaktı bu ayıbın altından!” (D.S., s. 87)

Kaffee Meran’da ikinci kez bir bayanın ağzından “domuz” lafını duymak Şito’yu “yerin dibi”ne girecek kadar utandırır. Utancı “öfke”ye dönüşür, çünkü ikinci kez aynı hatayı yineler. “*Kulakları öter, nasıl davranacağını bilemez*” hale gelir ve yaptığı “ayıp” ın altından nasıl kalkacağını düşünmeye başlar. Şito’nun bayanlara yaklaşımı ve bayarlardan aldığı tepkiler Kaffee Meran’ın kendisine kapanmasına neden olur.

Şito’nun Suzi ile ilişkisini öğrenen Settar’ın Suzi’yi öldürmesi ve ortadan kaybolması üzerine suçun faili olarak Şito’nun tutuklanması ve hapis Şito’yu kuşatan/bunaltan bir mekân haline dönüşür, zira Şito “Dağların Sultanı”dır. Dağlar onun avunma yerleridir, orada özgürdür, hapiste kaldığı altmış gün boyunca hapis ve dağların kıyaslamasını yapar;

“Hangi fırtına atmıştı onu, Herodağı’ndan bu zindanın dibine? Hangi sihir, hangi zulüm, hangi kasırgaydı bu böyle! Dağlar duman duman olmuştu gözünde. Herodağını çok özlemişti. Herodağı bir ateşti yüreğinde, ekmeğinde, aşında düşünde! Yücelerde bir özgürlüktü, Herodağı ferman okumaktı dünyaya!” (D., S., s. 122)

Şito, özgürlüğün simgesi, dünyaya meydan okuduğu Herodağı’ndan, kapkara, yalnız, ıssız bir “zindan”a düşer. Haksız yere suçlanarak düştüğü “zindan”onun elini kolunu bağlar, çünkü Şito Kaso Ağa tarafından haksızlığa uğradığı için dağlara çıkar, oradan ona meydan okur. Dağlar onun haksızlığa baş koyduğu mekânlardır, çünkü

orada özgürdür. Almanya’da ise suçsuz olduğu halde hapistedir ve kendisini hapse atanlara “*ferman*” okuyamaz.

Karısı Helga yüzünden trafik kazası geçiren Şito’nun sakat kalması üzerine sevgilisi Rotkapchen onu terk eder. Bunun üzerine Şito’nun dünyası başına yıkılır. Rotkapchen onu terk ettikten sonra birkaç meyhane arkadaşının ziyaretinden sonra Şito yalnız kalır;

“Dağların Sultanı yapayalnız kalmıştı dört katlı yapının çatı katında. Kapana sıkıştırılmış fareler gibi ölüp gidecekti, duvarlar arasında; açlıktan, yoksulluktan, kahrından ölecekti! Ölüsüne sahip çıkan olmayacaktı! Lakin ölmek istemiyordu Şito, yaşayacaktı. Dünya yıkılmış, tümünden altında kalmış değildi. Topallasa da koltuk değnekleriyle de olsa yürüyebiliyordu artık.” (D. S., s. 155)

Geçirdiği trafik kazası sonrası sakat kalan Şito ‘yu Rotkapchen’in Şito’yu terk etmesiyle mekân Şito için algısal olarak daralır. Z. Köyü’nde “*Dağların Sultanı*” olan Şito, Almanya’da yalnızlığın sultanı olur. “*Kapana sıkışmış fareler*” gibi kendini çaresiz hisseder ve adeta “*ölüm*” ü bekler. Onu en çok üzen de “*ölüsü*”ne bile sahip çıkan birisinin olmamasıdır. Düştüğü çaresizlik girdabından yaşamaya karar vererek kurtulur. “*Dünya yıkılıp, tümünden altında kalmamış*”tı hala yaşamak için umudu vardı. Sakat da olsa, “*topal*” da olsa ayaktaydı, yürüyebiliyordu. Dünyaya topal gelmemiştii, fakat Şito topallığın getirdiği çaresizlikle bu dünyadan gitmek istemiyordu. Aksine hayata daha da tutunmaya çalışır.

Şito’nun memleketten gelecek mektubu evde beklemesi ve zamanın geçmemesi mekânın onu kuşatmasına sebep olur;

“ Sanki dört duvarlı bir mezarda onu bağlamışlardı, ayaklarından! Bir Kaffee Meran’a can atabilseydi!...Çıkamıyordu işte, beklemek zorundaydı. Ne zamana değin? Mektubu ele geçirinceye değin!..” (D. S., s. 35)

Bir gün boyunca evden çıkmadan Halo Mirzo’nun mektubunu bekleyen Şito için mektup değil, mektubun içeriği hakkında düşündükleri mekânın daralmasına sebep olur. Kendini “*dört duvarlı bir mezara ayaklarından bağlı*” gibi hisseder, çünkü ev onu boğar. Halo Mirzo’dan gelen mektubun bilinmezliği, Şito’yu da bilinmezlere götürür. Evden çıkıp Kaffee Meran’a “*can atmak*” ister, fakat eli kolu bağlıdır, evde mektubu getirecek hemşehriyi beklemek zorundadır.

Halo Mirzo'dan gelen mektup Şito'nun dünyasını başına yıkar. Settar Şito'nun karısı Nazo'ya tecavüz etmiştir ve Halo Mirzo Şito'dan “*namusu*”nu temizlemesini ister;

“İçeride yalnız sel oklamıştı. Bir ölüm havası doldurmuştu odayı. Şito ileri geri adımladı. Dizleri katlanıyordu. Koca bir dünya yıkılmıştı üstüne. Yıkıntılar arasında zorlanarak yürüyordu. Sendeleyerek bir sandalyeye oturdu. Elini alnına götürdü. Düşünmek istedi, düşünemedi. Düşünecek durumda değildi. Başını kaldırıp Selo'nun yüzüne bakamıyordu. “Namus”u kirlenmiş, “öz avradı”nın donu başına geçmişti! El gün içine nasıl çıkabilirdi! (D., S. s. 175)

Bir gün boyunca beklenen mektup Şito'ya ulaşır. Mektubu getiren hemşehri Şito'nun alnında kara vardır” der ve mektubu bırakıp gider. Hemşehrisinin bu tavrı, mektuptan kötü haber çıkacağına işaretidir. Halo Mirzo, Settar'ın “*namusu*”nu temizlemek için Şito'nun eşine tecavüz ettiği haberini verir ve Şito'dan memlekete gelerek “*namusu*”nu temizlemesini ister. Odayı dolduran “*ölüm havası*”yla kimse ne yapacağını bilemez hale gelir. Şito odada ileri geri adımlar ve durumu sindirmeye çalışır. Eşine tecavüz edildiğini duyan Şito'nun “*koca bir dünya*” üstüne yıkılır. Öğrendiği durum karşısında olayları “*düşünemez/yorumlayamaz*” hale gelir.

2.1.2.5.2.2. Açık ve Geniş Mekânlar:

Dağların Sultanı romanında Şito Almanya'da kendini var etme mücadelesi verir. Bu mücadelenin başlangıç mekânı Kaffee Meran'dır. Şito “yaban elde” yalnız kalmayacağı, çevre edinebileceği bir mekân olarak Kaffee Meran'ı keşfeder ve bu mekânın ona açılıp/genişlediğini hisseder;

“Uzun zaman sonra oturabileceği bir meyhane bulabilmişti nihayet, “Kaffee Meran” Kaffee Meran, yabancılara yasak değildi. Karabaş, sarıbaş, bıyıklı, bıyısız her renkten, her boydan insan bu kahveye rahatça girip çıkabiliyordu. Türk, Kürt, Alman, Yunan, İtalyan, Arap, Afrikalı zenci bir aradaydı. Daha da önemlisi, kadınlar çoğunlukta idi bu meyhanede. Erkeklerle çok rahat ilişki içindeydiler. Birlikte oturur, birlikte içer, konuşur, sevişirlerdi! Şito'nun arayıp da bulamayacağı bir yerdi burası!” (D., S., s. 50)

Almanya’da “yabancı” olduğu için birçok kahve ve meyhaneden kovulan Şito, Kaffee Meran’a sığınır. Her çeşit insanın olduğu bu mekânda kimse kimseyi yargılamaz ve Şito için bu mekân açık mekâna dönüşür. “*Açık mekânlarda karakter, kendisiyle, çevresi ve bütün evrenle uyuşum içindedir.*” (Korkmaz, 2007: 411) kadınların erkekler rahatça sohbet edebilmesi, hangi ırktan olursa olsun tüm insanların bu kafeye girebilmesi Şito için “*arayıp da bulamayacağı*” bir yerdir.

Şito, Almanya’da “yabancı”lığından yavaş yavaş sıyrılmaya başlar. Kaffee Meran Şito için her şeyiyle yeni bir dünya haline gelir;

“Kaffee Meran’ın kokusuna, gürültüsüne, uğultusuna da alıştı zamanla Şito, davul gibi gümbürdeyen müziğine de!.. Oturduğu masada sızıp kalanlar, bağırarak konuşanlar, öpüşenler, keyfe gelip dans edenlerle süren yaşam, yeni bir dünyaydı Şito için!” (D., S., s. 51)

Almanları’nın kendisini “*karakafalı*” olarak dışlamasından sığınmak için kaçtığı Kaffee Meran’ın ortamı önceleri Şito’ya farklı gelse de Şito bu ortama ayak uydurmaya başlar. Bu mekan Şito için “*yeni bir dünya*” anlamına gelir, çünkü Şito burada çevre edinir, dil öğrenir, sevgili bulur yani onun Almanya’da tutunması için bütün ihtiyaçlarını bu kafeye sağlar.

Şito’nun Suzi ile tanışması, yalnız kaldığı Almanya’da Şito için umut ışığı olur. Hemşehrisi Sefo’nun evinde kendini tutsak gibi hissederek Şito için Suzi evi açık mekana dönüşür;

“Şito iki gece konduğu oldu Suzi’nin. Bir o denli de polis karakolunda kalmıştı. Tüm karakollar Suzi’nin evi gibi olmalıydı! Can kurbandı öyle karakollara! Kuş tüyünden yatak, harman gibi.” (D. S.,s. 98)

İki gece konuk olduğu mekân Şito için açılır/genişler. Sefo’nun evinin küçüklüğü, her gün misafirlerle doluyor o evi Şito için daraltır. Ayrıca Sefo’nun evinde köyden gelmiş gidecek başka yeri olmayan misafirdir. Suzi’nin evine Suzi’nin sevgilisi olarak gider ve Suzi onu “*kuş tüyü yatak*”ta yatılır, hizmet eder. “*Polis karakolları*”nın da Suzi’nin evi gibi olmasını ister. Şito için Suzi’nin evi “*yargılanmadan, özgürce*” hareket edebileceği bir mekân olması sebebiyle açıktır.

Şito’nun Suzi ile ilişkisini öğrenen Suzi’nin eski sevgilisi Settar’ın “*namusunu temizlemek*” için Suzi’yi öldürmesi ve kaçması üzerine zanlı olarak

tutuklanan Şito hapse düşer. Hapiste kaldığı altmış gün boyunca kendini en özgür hissettiği dağlarla dört duvar arasında sıkışıp kaldığı hapsi kıyaslar;

“Herodağını çok özlemişti. Herodağı bir ateşti yüreğinde, ekmeğinde, aşında, düşünde! Yücelerde bir özgürlüktü, Herodağı ferman okumaktı dünyaya! O dağlar, can dağlardı, ser verir sır vermez dağlar, yiğidi namerdin kucağına atmayan dağlar!...” (D., S., s. 122)

Dağlar Şito'nun özgürlük mekânlarıdır. Herodağı, Şito'nun yüreğinde derin bir yaradır. “Şahin” gibi uçtuğu dağlardan uzak olmanın verdiği cesaretle “*dünyaya ferman okuyan*” Şito için dağlar onun “*sırdaşı*”dır. Roman boyunca Herodağı Şito için açık-geniş mekân hüviyetindedir.

Kaffee Meran Şito için Almanya'da kaldığı süre boyunca bir sığınak, kaçış mekânı olmuştur. Zira altmış bir gün hapis yattıktan sonra serbest kalan Şito'nun ilk işi Kaffee Meran'a gitmek olur;

“Böylece Şito ilk duruşmada salıverildi ve de Türk cendermesine teslim edilmeden!... Yeniden dünyaya gelmiş gibiydi, bir başka dünyaya!... Lakin ne karşılayanı vardı, ne de gidecek evi!... Sevinci yüreğine düğümlendi. Kara bir perde indi aydınlıklar üstüne. Neyseki cebinde taksi parası vardı, neyseki Kaffee Meran'ı biliyordu!...” (D., S., s. 124)

Kaffe Meran Şito'nun Almanya'daki tek sığınağıdır. Uzun mücadeleler sonunda Kaffee Meran halkına kendini ispat eder ve Kaffee Meran'ın daimi müşterisi olur. “*Türk cendermesi*”ne teslim edilmeden kurtulduğu karakoldan sonra gideceği ilk yer Kaffee Meran'dır.

Bütün gün evde memleketten gelen hemşehrinin getireceği mektubu bekleyen Şito'nun beklemekten vazgeçip Kaffee Meran'a gitmeye karar vermesi üzerine mekân ona açılır;

“Şito, uzun süre içerde kalmış olmanın sıkıntısı içinde bir hapishaneden çıkmış gibiydi. Gürül gürül kaynayan bir dünya, yürüyen, konuşan bir dünya! Böyle güzel bir dünya içinde evlerde beklemek kahrederdi insanları. Hapiste olanlar, zindanda olanlar çıkamazlardı bu güzelim dünyaya, yasaktı onlara!...” (D.S., s. 139)

Hava o gün güneşlidir, aylardan mayıs Almanya’da her zaman rastlanılmayacak bir gün vardır ve Şito evde beklemekten sıkıldığı için sığınağı Kaffee Meran’a gider. Kafasını kurcalayan mektuptan kurtulmak için evden çıkan Şito kendini “*hapishane*”den çıkmış gibi “özgür” hisseder. Evde mektubu bekleyerek geçirdiği sıkıntılı saatlerin etkisinden dışarı çıkarak kurtulmaya çalışır.

2.1.2.6.Şahıs Kadrosu

2.1.2.6.1.Başkişi

Dağların Sultanı romanında başkişi Şito, kendini gerçekleştirme mücadelesi verir. Şito, toplumda yer edinmeye çalışan bir bireydir. Şito’nun, kendini gerçekleştirme serüveninde yaşadığı değişim ve gelişmeler, Şito’yu roman sonunda başka bir insana dönüştürür. Şito, köyünde “Dağların Sultanı” olarak nam yapar ve bu adı alabilmek için Kaso Ağa’yla mücadele eder. Z. Köyünde sevdiği kız Cevo’yla evlenmesine izin vermeyen Kaso Ağa’ya meydan okur ve Kaso Ağa’yı alt eder. Köyde “Dağların Sultanı” olarak anılmaya başlar;

“Şito, işte o zaman ‘Dağların Sultanı’ adını almıştı. Köylüler, Dağların Sultanı’nı dağlarda yalnız bırakmıyorlardı.” (D.S., s. 25)

Şito, Kaso Ağa’nın Cevo’yla evlenmesine izin vermemesi üzerine, Cevo ile kaçmaya karar verir. Kaso Ağa’nın adamlarına yakalanan ikilinin kaçma serüveni Cevo’nun ölümüyle sonuçlanır. Şito, Cevo’yu öldüren Kaso Ağa’nın adamlarını öldürür ve Kaso Ağa’dan intikam almaya kara verir. Herodağı’na çıkar ve Kaso Ağa’ya ve adamlarına “baskınlar” yapar. Köyde tutunamayacağını anlayan Kaso Ağa, köyü terk eder ve İstanbul’a yerleşir. Kaso Ağa’nın köyü terk etmesiyle hem köye “dirlik düzen” gelir hem de Şito Cevo’nun intikamını almış olur. Bu olay sebebiyle Şito Z. Köyü’ne kendini kanıtlamış olur ve köyde “*Dağların Sultanı*” olarak anılır.

Şito, Herodağı’nda “*dünyaya ferman*” okur. Halo Mirzo “kanundan kaçan” gençlere Şito’ya yardım gönderir. Yardım götürürken yolda jandarmalarla karşılaşır ve onlarla çatışmaya girer. İki jandarmayı öldürür. Halo Mirzo onu Almanya’ya kaçırır. Almanya Şito’nun hayatı için kırılma noktası teşkil eder. “Dağların Sultan” Şito, Herodağı’ndan Almanya’ya “kanun kaçağı” olarak kaçar. Almanya’da yabancı

olduğu/uyumsuz olduğu düzene ayak uydurmaya çalışır. *“Umutsuzluk uyumsuzluğun değil, kendine yönelen ilişkinin bir sonucudur.”* (Freud, 2011: 9) Şito'nun umutsuzluğu Almanya'daki düzene kültürünün, kendisinin yabancı olmasından kaynaklanır. Bu “düzen”e uyum sürecinde dil bilmemesi, “yabancı” olması, “karakafalı” olarak toplumdan yalıtılması önüne çıkan en büyük engelleri teşkil eder ve onu umutsuzluğa düşürür.

Almanya'da *“acı çeken ve umutsuzca kendi olmak isteyen”* (Kierkegard, 2007: 84) Şito, zamanla Almanya'ya ayak uydurmaya ve kendini topluma kabul ettirmeye başlar. Fakat bu uyum süreci, Şito'nun değişmesine sebep olur. Alanya'da kendisine yabancı olan hayat onun için artık normalleşir;

“Kaffee Meran'ın kokusuna, gürültüsüne, uğultusuna da alıştı zamanla Şito, davul gibi gümbürdeyen müziğine de!... Oturduğu masada sızıp kalanlar, bağırarak, öpüşenler, keyfe gelip dans edenlerle süren yaşam, yeni bir dünyaydı Şito için! Kendisini öylesine kaptırmıştı ki bu havaya, bazı geceler meyhane kapanıncaya değin, saat dörde değin, eve dönmeyi unuturdu!” (D.S., s. 51)

Şito'nun yabancı olduğu dünya onun için *“yeni bir dünya”*ya dönüşür. Şito Kaffee Meran'da çevre edinir, sevgili bulur, bu mekânda önceleri onu öteleyen insanlara kendini ispatlar. Bu sebeple Kaffee Meran, bu yenedünyanın simgesidir. Kaffee Meran'daki yenedünya Şito'ya *“evine dönmeyi”* unutturur. Şito, bu dünyaya uyum sağladıkça kendisine farklı gelen *“bağırarak konuşmak, öpüşmek, dans etmek”* gözüne normal görünmeye başlar ve kendi de bu *“farklılıkların dünyası”*na dâhil olur.

Şito, Kaffee Meran'da her erkeğin yanında bir bayanın oturduğu görür ve kendisi de bayan arkadaşı olsun ister. *“Bayan tavlayabilmek”* için önündeki en büyük engel *“dil”*dir. Bu sebeple Almanca *“Ich liebe dich (seni seviyorum) ve Zusammshlafen (birlikte yatalım mı?)”* kelimelerini öğrenir. Almanya'daki bayanları kendi memleketindeki bayanlarla kıyaslar ve onların *“namus”* konusundaki görüşlerini eleştirir. Çünkü o bayanlar, Kaffee Meran'da erkeklere karşı rahat davranırlar, erkeklerle öpüşmekten, onlara kur yapmaktan çekinmezler. Dolayısıyla Şito yanında istediği bu bayanlara *“cinsel”* istekleri doğrultusunda bakar. Şito, Kaffee Meran'da birkaç kadına *“zusammenshlafen”* kelimesini rahatlıkla kullanır, fakat *“ich liebe dich”* kelimesini her bayana söylemez ve ikilem yaşar. Çünkü bu

kelimeyi hak eden tek kişi sadakatle aşkına bağlı olduğu Cevo'dur. Cevo'nun ölümü Şito'nun ona olan aşkını azaltmaz. Alman bayanlarına "cinsel" istekleri için yaklaşır. O bayanlara sevgi beslemez, fakat kendini Cevo'ya ihanet ediyormuş gibi hisseder. Cevo roman boyunca bu aşkın ikilemini yaşar.

Şito, Almanya'da kaçak olarak kalan hemşehrilerinin sınır dışı edilmemeleri için onları Alman bayanlarla evlendirir. "Düzmece" yapılan bu evlilikler beş yıl sürer. Şito bu sayede hem para kazanır hem de hemşehrilerinin Almanya'da mağdur olmalarını engeller. Fakat Şito Z. Köyü'ndeki hemşehrilerinin bu görevini olumlu karşılamayacaklarını bilir ve Almanya'da bazı hemşehrilerinin Şito'nun aleyhine dedikodular yapması Şito'nun "namus" kavramını sorgulamasına sebep olur;

"Şito, "namus!" sözünü anımsayınca yine irkildi. "Namus meselesi" yüzünden başına gelmedik bela kalmamıştı. Olaki Şito'dan yana, yeni iftiralar ulaştırılmıştı Halo Mirzo'ya, oradan tüm aşiretlerin kulağına! Alaman'daki "hain hemşehriler" boş durmuyor, Şito'nun ardından sürekli dedikodu üretiyorlardı. "Dağların Sultanı Şito, Alaman'da orospuların sultanı oldu, avrat satan pezevenk oldu!" diyorlardı." (D.S., s. 9)

Şito'nun hemşehrilerini Alman kadınlarla evlendirmesinin tek amacı, onların Almanya'dan sınır dışı edilmelerine engel olmaktır. Fakat "iftiralar" Şito'nun canını sıkar ve bu "iftiralar" yüzünden memleketinde "Alaman'da orospuların sultanı oldu, avrat satan pezevenk" olarak anılır. "Namus" kavramını sorgulamaya başlar ve başına gelen her şeyin sebebini "namus"a bağlar. Şito, "namus meselesi" yüzünden hemşehrisi Settar'la kavga eder. Şito, Settar'ın eski sevgilisi Suzi ile sevgili olur ve Settar bu durumu kabullenemez. Settar Suzi'yi öldürür ve Şito hem Kaffee Meran'da hem de hemşehrilerinin gözünde "namus düşmanı" olarak algılanır.

Şito, Settar'ın Şito'dan intikam almak için Şito'nun eşine tecavüz ettiğini Halo Mirzo'nun mektubundan öğrenir. Halo Mirzo Şit'nun memlekete dönerek "namusunu temizlemesini" ister. Şito, apar topar memlekete gitmeye kara verir, fakat yardımcısı Selo onu durdurur. Selo'nun "Herodağına gidecekmiş!.. Hay lolo! Geçti o günler senden Halo Şito!.." (D.S., s. 176) sözleriyle gerçeğin farkına varır ve "bana ir Şinaps(içki) getir Selo!" diyerek hayatına kaldığı yerden devam eder. Şito, kendini yabancı, tutsak hissettiği Almanya'da "yenidünya"ya ayak uydurur ve "namus" gibi

önem verdiği değerler onun gözünde değerini kaybeder. Şito olumludan olumsuzu dönüşen bir karakter olur.

2.1.2.6.2. Norm Karakterler:

Norm karakterler, “*pek çok şekilde ve özellikte derinliği olan perspektiflerle, roman başkışisinin kusurlarını yansıtan bir ayna*” (Stevick, 2010: 179) görevi görürler. Dağların Sultanı romanında, Şito’nun ilk norm karakteri Cevo’dur. Cevo onu aşk yönüyle tamamlar. Şito roman boyunca Cevo’nun aşkına sadık kalmaya çalışır.

Şito ve Cevo çocukluktan beri birbirlerini severler. Cevo Şito’ya “*ölürsem yerin kalırsam seninim*” diyerek ona sadık kalmaya söz verir. Cevo’nun babası Kaso Ağa Cevo’nun Şito ile evlenmesine izin vermez. Babasına aşkı için karşı gelen Cevo Şito ile kaçmaya karar verir, fakat babasının adamlarına yakalanırlar. Kaçma maceraları Cevo’nun ölümüyle sonuçlanır. Şito Cevo’nun intikamını almaya söz verir ve Kaso Ağa’ya Z. Köyü’nde “gün yüzü” göstermez. Şito’nun baskısına dayanamayan Kaso Ağa köyü terk eder. Şito aşkı için savaşır ve köyde “Dağların Sultanı” adını alır. Cevo’nun aşkı Şito’ya mücadele gücü verir. Şito Almanya’da hangi kadına yaklaşmak istese Cevo’nun ruhu onu yalnız bırakmaz. Cevo’ya ihanet etmek istemeyen Şito içbir kadına içinden gelerek “*ich liebe dich*” diyemez.

Şito için Cevo’nun aşkı saflığın ve temizliğin sembolüdür. Alman kadınlarının erkeklerle olan rahat muhabbetleri ve “namus” algılarındaki rahatlık Şito’yu Almanya’ya geldiği ilk günlerde rahatsız eder. Almanya’daki “yenidünya”ya ayak uydurmaya başlayan Şito, Cevo’yu hala sever, fakat ona olan sadakatini roman sonunda kaybeder.

Halo Mirzo roman boyunca Şito’ya akrabası olarak destek olur. Halo Mirzo köyde, okuma yazmayı öğrenen tek kişidir. Yıllarca köy muhtarlığı yapar. Halo Mirzo köyündeki asayiş de sağlar. “Kanun kaçağı”, “bölücü” me olursa olsun kimseyi jandarmalara teslim etmez. Bu kişileri köyde saklayarak onlara yardımcı olur. Köyde yaşanan olaylara da dışarıdan müdahale ettirmeyen Halo Mirzo, köylüleri kendisi cezalandırır, suçuzları koruyan bir muhtar profili çizer. Köyde Halo Mirzo’nun “*adaleti dillere destan*”dır.

Halo Mirzo Şito'ya güvenir ve Şito da Halo Mirzo'nun emirlerini sorgulamadan yerine getirir. Şito'yu jandarmadan kurtarmak için onu Almanya'ya kaçırır Halo Mirzo'dur. Şito Almanya'ya gidip Almanya'daki hayata ayak uydurma başlayınca Halo Mirzo Şito'nun Suzi ile ilişkisinin öğrenince, “*Nikâhsız bir Alaman avradını, aşiretin namusu saydın! Herodağındaki namusu, Alaman'da yürütmeye kalkıştın! Alamana avratlarıyla Herodağın avratlarını bir tuttun!*” (s. 106) diyerek yedi yıl boyunca Şito'yla görüşmez.

Şito sözünden çıkmadığı Halo Mirzo'nun kendini yargılaması, kendisiyle görüşmemesi üzerine Halo Mirzo'nun hareketlerini sorgulamaya başlar. Halo Mirzo'nun kendisini anlamamasına isyan eder. “*Halo Mirzoetin yese, kemiklerini dışarı atmazdı Şito'nun. En çetin, en zorlu günlerde denemişti o, Şito'yu. Onun bir işareti ile dağdan dağa koşmuş, cendermeye kurşun atmıştı. Halo Mirzo'nun verdiği görevi yaparken öldürmüştü cendermeleri! Alamanya'ya kendi isteği ile gelmemişi, Halo Mirzo yolamıştı ve de Sefo'ya emanet etmişti.*” (s. 144) Halo Mirzo için hayatını feda ederek jandarmaya kurşun sıkan, Almanya'ya kaçmak zorunda kalan Şito, Halo Mirzo'nun kendisini ötelemesine dayanamaz. Yedi yıl boyunca kendisini aramayan Halo Mirzo Şito'nun gözünde değerini kaybeder. Yedi yıl sonra gelen mektup bile Şito'yu artık etkilemez ve Şito Almanya'da kaldığı, alıştığı yerden hayatına devam eder.

Suzi ve Rotkapcehen Şito'nun Almanya'da sevdiği iki kadındır. Suzi ve Rotkapcehen Şito'yu aşk yönüyle tamamlarlar. Şito, Cevo öldükten sonra içinde duyduğu yalnızlığı bu iki karakterin aşkıyla gidermeye çalışır. Suzi Şito'nun Almanya'daki ilk sevgilisidir. Suzi'nin Settar'ın eski sevgilisi olması romandaki çatışmayı sağlayan unsurlardan biridir. Settar, önce Suzi'yi öldürür ve sonra Şito'dan intikamını almak için Şito'nun memleketteki eşi Nazo'ya tecavüz eder. Bu olay üzerine Halo Mirzo yedi yıldır görüşmediği Şito'ya eşinin durumunu anlatan mektup gönderir. Roman boyunca beklenen mektubun yazılma sebebi Şito ile Suzi ilişkisidir. Suzi Şito'nun cinsel birliktelik yaşadığı bir bayan değildir. Şito'nun Almanya'daki yalnızlığının gitmesinde Suzi'nin katkısı büyüktür. Şito “esir” gibi sıkışıp kaldığı hemşehrisi Sefo'nun evinden Suzi'nin evine yerleşerek kurtulur ve mekân algısal olarak Şito'ya açılır. Suzi'nin ölümüne kadar Şito Suzi'nin evinde kalır.

Rotkapchen ile Şito Kaffee Meran’da tanışılır. Rotkapchen’le tanışmadan onun kırmızı şapkası dikkatini çeker.”*Şito’nun Rotkapchen’e tutkunluğu daha başka nedendendi, tek sözcükle, başına bağladığı kırmızı başörtüsünden dolayıldı. Herodağında ilk ve son sevgilisi Cevo da hep kırmızı vala (ipekbaşörtü) bağlardı. Şito, Rotkapchen’e baktıkça Cevo’yu anımsar, dalar giderdi geçmişe gömdüğü dünyasına, acısı, tatlısı ile yaşadığı o yaman drama, kanın ve çiçeğin iç içe olduğu Herodağı yaylasına!*” (s. 84) Rotkapchen başına taktığı kırmızı şapkasıyla Şito’ya Cevo’yu anımsatır. Rotkapchen Şito’yu aşk yönüyle tamamlar. “*Şito bu genç kadına ayrı bir gözle bakıyordu. Sevgilisi mi, arkadaşı mı bilemiyordu. O bir boşluğu dolduruyor, yarım Şito’yu tamamlıyordu.*” (s. 135) Fakat Şito trafik kazası geçirince Rotkapchen bir süre Şito’yla ilgilenir, Şito’nun sakat kalacağını öğrenince Şito’yla vedalaşmadan onu terk eder. “*İnsanın her koşulda kendni yalnız hissetmesinin temelinde insanın yaşamının başkasına aktarılamaması ve özünde kökten bir yalnızlığı barındırması*” (Gasset, 2007: 60) söz konusudur. Şito yalnızlığı kimseye aktaramaz, Almanya’ya geldiği ilk günden beri yalnızdır. Rotkapchen’in kendisini terk etmesiyle Şito Almanya’da bir kez daha yalnız kalır.

2.1.2.6.3. Kart Karakterler

Dağların Sultanı romanında Şito’nun Almanya’ya alışma, ayak uydurma sürecinde karşısına üç tane kart karakter çıkar. Selo, düz karakter yapısı ile dikkat çeker. Roman boyunca Şito’nun detekçisi olur. Selo Şito’nun hemşehrisidir. Şito trafik kazası geçirip hastaneye düştüğünde Şito’ya yardıma koşar. Onu hastanede yalnız bırakmaz ve hastane çıkışında da onu evinde misafir eder. Şito, Almanya’da hemşehrilerinin sınır dışı edilmelerini engellemek için onları Alman kadınlarıyla evlendirir. Bu yardım faaliyeti Şito için işe dönüşür. Bu işten para kazanmaya başlamasıyla birlikte Selo’yu yardımcısı olarak yanına alır. Selo onun randevularını düzenler, evini temizler yani Şito’nun ihtiyacı olan her işe koşturur.

Settar, Şito’dan “namus meselesi” yaptığı intikamını almaya çalışan tek boyurlu düz bir karakter özelliği taşır. Emşehrisi olan ito’ya hiç yakınlık göstermez. Settar ile Şito yaşıtı, hemşehrisi olan Settar’ın “yabanael”de ona soğuk davranmasına anlam veremez. “*Şito bununu sebebini daha sonra Sefo’nun karısı demişti Fitos, “O yüzden üzülme, herkes seni de Settar’ı da bilir!”*” (s. 94) Settar roman boyunca

Şito'yu kıskanır. Settar Şito'nun Settar'ın eski sevgilisi olan Suzi ile birlikteliği Settar'ı intikam almaya yöneltir. Settar Suzi'yi öldürür ve Almanya'dan kaçır. Cinayet zanlısı olarak Şito görülür ve tutuklanarak hapse götürülür. Hapisten çıktıkran sonra hayatına devam eden Şito'ya köyden gelen mektupladünyası değişir. Halo Mirzo'nun yedi yıl sonra Şito'ya yazdığı mektubun içeriğini merak eden Şito bütün gün evde köyden gelecek mektubu bekler. Romanın sonunda açıklanan mektupta, Halo Mirzo'nun “namusunu temizlemek” için Şito'yu köye çağırdığı yazlıdır. Settar Almanya'dan kaçıp köye döndükten sonra Şito'nun eşi Nazo'ya tecavüz eder ve intikamını alır. Settar'ın Nazo'ya tecavüzü romandaki çatışmanın oluşumunda önemli bir olaydır. Çünkü Halo Mirzo yedi yıl sonra eşinin durumunu bildirmek için Şito'ya mektup yazar. Settar'ın “namus”una karşılık Şito'nun “namus”unu kirletmesi Şito'nun “namus” algısını sorgulamaya yönelir.

2.1.2.6.4. Fon Karakterler

Fon karakterler romanın yapısının kurulmasında dekoratif unsur olarak yer alırlar. Dağların Sultanı romanında yer alan fon karakterler, Şito'nun kendini gerçekleştirme macerasında olayların içinde dekoratif olarak yer edinirler.

Kaso Ağa, Z. Köyü muhtarı, Tello, Nazo gibi karakterler Şito'nun Z. Köyü'nde yaşadıklarına tanıklık eden fon karakterlerdir. Cimi, Fitos, Maria, Helga Şito'nun Almanya'ya tutunma mücadelesinde olayların gelişimine zengünlük katan karakterlerdir.

2.1.2.7. İzleksel Kurgu

Dağların Sultanı romanında entrik kurguyu oluşturan ve çatışmayı sağlayan değerleri KORA şemasında şu şekilde gösterebiliriz:

	ÜLKÜ DEĞER	KARŞIT DEĞER
ŞAHIS DÜZEYİNDE	Şito Selo Cevo Sefo Rotkapchen Suzi	Halo Mirzo Settar Of'lu Şükrü Cimi Türk cendermeler Helga karısı
KAVRAM DÜZEYİNDE	Yiğitlik Aşk Fedakârlık Kendini gerçekleştirme Sadakat	İhanet Namus Bölücülük Yalıtılmışlık Bürokratik çürüme Ağalık Eğitimsizlik
SİMGE DÜZEYİNDE	Kadın Mustafa Kemal Dağlar(s.34 dağlardan özür dilemek istemesi) Hemşehri Eşkiyalar “Birlikve Beraberlik Marşı” Ich liebe dich Zusammenschlafen Kırmızı vala Düzmece evlilikler	Mektup Aşiret Kuran Leyla ile Mecnun masalı Cendermeler “Aile namusu” “kanun kaçağı” Karakafalılar “Türk cendermesi” Hilfe Dil

2.1.2.7.1.Kendini Gerçekleştirme

Dağların Sultanı romanında, başkişi Şito'nun kendini gerçekleştirme hikâyesi anlatılır. Şito'nun kendini gerçekleştirme serüveninde iki kırılma noktası vardır. Birincisi, Şito sevgilisi Cevo'yu öldüren Cevo'nun babası Kaso Ağa'nın adamlarından intikam almak için dağlara çıkması ve Cevo'yu öldürenlerin cezasını kendince vermesidir. Bu olaydan sonra, Cevo'nun kanını yerde bırakmadığını, kendine ve herkese kendini ispatladığını düşünür. “Dağların Sultanı” lakabını alması ve herkesin onu bu isimle tanınması bu durumun bir göstergesidir;

“Şito dağlardan inmiyordu. Cevo'nun acısı sönmemiştii yüreğinde, katmer katmer yanıyordu içinde! Dağlardan baskın yaparak evini kurşunluyordu Kaso ağanın. (...) Yalnız Kaso ağaya değil, onun yandaşlarına da göz açtırmıyordu Şito. Her daim korku içindeydiler. Kapıları kilitli, elleri silahlı beklemek zorundaydılar.

Şito, işte o zaman “Dağların Sultanı” adını almıştı. Köylüler Dağların Sultanı'nı dağlarda yalnız bırakmıyorlardı.” (D. S., s. 25)

Şito dağlardan Cevo'nun intikamını alana kadar inmez. Cevo'nun babası Kaso Ağa'ya ve adamlarına gün yüzü göstermez. Onun aşkına sahip çıkması “Dağların Sultanı” olarak tanınmasına yol açar ve Z. Köyü köylülerinin desteğini de alır. Kaso Ağa Z. Köyü'nde tutunamayacağını anlar ve İstanbul'a göçer. Kaso Ağa ve Şito arasında süren mücadele, düşmanlık son bulur ve köye dirlik düzen gelir. Genel afın çıkmasıyla beraber Şito dağlardan iner. Z. Köyü'nde Şito ve Cevo'nun aşkı dillere destan olur. Şito Cevo'nun aşkı için dağlara çıkar ve onun intikamını alır ve Z. Köyü'ne karşı kendini ispatlamış olur.

Şito'nun hayatını yönlendiren, şekillendiren Halo Mirzo'nun başkişiden istediği yardım onun hayatının değişmesine sebep olur. Halo Mirzo jandarmadan saklanan gençlere yardım eder. Onlara yiyecek ve birtakım ihtiyaçlarını göndermek için Şito'yu görevlendirir. Şito bu görevi defalarca yerine getirir, fakat sonuncusunda jandarmalarla karşılaşır ve onlara silah açmak zorunda kalır ve iki jandarmayı öldürür. Herodağ'ından Ağrı'ya kaçar. Yolda karşılaştığı çobanlar, eli silahlı Şito'ya yardım ederler. Şito kendini “eşkıya” gibi hisseder ve eşkıyaları zalimlere, zorbalara karşı mücadele eden kişiler olarak görür,

“Eşkiyalar, çobanlara düşman değildiler. Eşkiyanın hedefi ağalar, zalimler, zorbalardı. O yüzden dağlara çıkmışlardı, o yüzden dost olurlardı eşkiyalarla çobanlar.” (D. S., s. 40)

Çobanların onu sorgulamadan yardım etmesini eşkiyalarla çobanların dostluğuyla yorumlar. Çobanın da eşkiyanın da mekânı dağlardır. Dağlar onların dostluk simgesidir. Kendini jandarmaları öldürdükten sonra ”eşkiya”/ zalimlere, karşı koyan biri olarak gören Şito, Halo Mirzo’nun da onu desteklemesiyle ona yeni bir misyon/eşkiyalık yüklenmiş olur. Fakat jandarmalar tarafından aranan Şito Almanya’ya kaçmak zorunda kalır. Halo Mirzo onu jandarmalara teslim etmektense Almanya’ya kaçmasını ve kurtulmasını sağlar. Bundan sonra da Şito’nun kendini Almanya’da var etme çabası başlayacaktır.

Şito’nun kendini gerçekleştirme serüveninde ikinci ve en önemli kırılma noktası Almanya olur. Şito okuma yazma, yol iz bilmeden Almanya’ya gelir ve burada tutunmaya çalışır. Almanya’ya geldiği ilk günlerde Kürtçeden başka dil bilmeyen başkişi, en çok dil bilmemenin sıkıntısını yaşar. Halasının oğlu Sefo’nun evinde kalır fakat kendisini sığıntı gibi hisseder. Başkişi için Almanya ilk haliyle kapalı, dar ve labirentleşen bir mekan hüviyetindedir;

“Şito’nun en büyük sorunu dil sorunuydu. Yabanelde dilsiz bir garip nereye gider, nasıl dolaşabilirdi tek başına. Bir kahveye girmeye bile çekiniyordu. Garsonla nasıl anlaşacaktı, ne konuşacaktı? Bazı kahveler yabancıları kabul etmiyordu. Özellikle Türkiye’den olan Karakafalıları, içeri adım atar atmaz kovuyorlardı. Kısacası, “Dağların Sultanı” Şito, Herodağında, Süphandağında, Ağıdağında, kanat açan Şito ayaklarından zincirli beygirlere dönmüştü!” (D.S., s. 50)

Kürtçeden başka dil bilmeyen, okuma yazması olmayan Şito Almanya’da kendini tutsak hisseder. “Karakafalı” olarak adlandırılan Şito gibi Almanya’ya gelmiş Kürtlerin Almanlar tarafından yalıtılması Şito’yu yaban elde daha da yalnızlaştırır ve çıkmaza düşürür. Dağların sultanyken, meskeni dağlarda özgür bir kuşken Almanya’da ayakları bağlı beygirlere dönüştüğünü hisseder. Özgürlük ve esaret ikileminde kalan başkişi, Almanya’ya jandarmalardan kurtulmak için gelir, fakat kurtuluşu onun esaretine dönüşür. Almanların onları “karakafalı” olarak yalıtmasına karşı koymak için Almanya’da var olma mücadelesi vermeye karar verir. Kendilerini yalıtımları anlamaya çabalayarak işe başlar. Kaffee Meran adlı kafeye

gidip gelir orada arkadaşlar edinir ve Almanca'yı öğrenmeye başlar. Kendisi için “yeni bir dünya”ya adım atmaya ve sonrasında alışmaya başlar. Şito bilmediği bu “yeni dünya”ya ayak uydurmaya çalışırken ciddi bir mücadele verir. Bu süreçte, kadınlarla arkadaşlık kurmak ister tokat yer, hakarete uğrar; kendisinden şikayetçi olan kadınlar yüzünden Türk jandarmasına teslim edilme tehlikesi yaşar. Fakat bunların hiçbiri onu yıldırmaz, o Almanya’da tutunmaya ve kendini gerçekleştirmeye kararlıdır.

Almanca'yı öğrendikten ve çevre edindikten sonra Şito, kendisi gibi Almanya’da kaçak yaşayan memleketlilerine yaptırdığı düzmece evliliklerle onların Alman polisinden kaçmadan yaşamalarını sağlar. Bu işle hem hemşehrilerini Türk jandarmasına teslim edilmekten kurtarıyor hem de para kazanıyordu. Hemşehrileriyle evlilik yaptırdığı Alman kadınlar ona “Bıyıklı Sultan” lakabını takarlar;

“Şito'nun da pek hoşuna giderdi bu unvan. Memlekette, “Dağların Sultanı!”, Almanya’da “Bıyıklı Sultan!”. Bu iki “Sultanlığı”da bileğinin ve silahının gücü ile kazanmıştı Şito.” (D.S., s. 17)

Bileğinin hakkıyla aldığı iki unvan başkişinin kendini gerçekleştirme yolundaki iki önemli unsuru teşkil eder. “Dağların Sultanı” olmak için silahlı mücadele, “Bıyıklı Sultan” olmak içinse zekâsıyla, kültürüyle kendilerini/karakafalıları yalıtmaya çalışan Almanlara karşı mücadele verir. “Bıyıkları” ise onun kültürünün simgesidir ve Almanya’da onu var eden kültürüyle kendini kabul ettirecektir. Bileğinin ve zekâsının gücüyle elde ettiği lakabı, hemşehrisi Settar’ın sevgilisi Suzi ile birlikte olarak kaybeder. Şito’nun Suzi ile ilişkisi Halo Mirzo’nun kulağına kadar gider. Settar intikamını almak için Şito’nun eşine tecavüz eder. Halo Mirzo namusunu temizlemesi için Şito’ya mektup yazar ve onu köyüne geri çağırır. Almanya’daki düzene ayak uyduran Şito, artık eskisi gibi Dağların Sultanı değildir, yaşlanmıştır, kazadan sonra tek bacağı da sakat kalmıştır. Bu sebeple alıştığı düzeni bırakmaz ve kurduğu düzende yaşamaya devam eder.

Şito kendini gerçekleştirme mücadelesini hem köyünde hem de Almanya’da verir. Z. Köyü’nde aşkı için Kaso Ağa’ya, Halo Mirzo ve jandarmadan saklanan gençler için de jandarmalara meydan okur ve “Dağların Sultanı” lakabını alır. Almanya’da yabancı olduğu kültüre kendi kültürüyle tutunmaya çalışır ve bunu başarır. “Bıyıklı Sultan” olarak Almanya’da tanınır. Fakat başkişinin kendini var

etme çabasındaki en büyük hatası eleştirdiği, kendilerini/karakafalıları yalıtın Alman kültürüne kendini kaptırması olur. Hayatında en önem verdiği “namus” kavramı bile anlamını yitirir ve romanın sonunda alıştığı düzene, dünyaya dalarak hayatını devam ettirme kararı alır.

2.1.2.7.2.Yalıtılmışlık

Başkişi, yaban el dediği Almanya’da “karafalıları” olarak tabir ettiği Kürtler’in toplum tarafından yalıtılmasından yakınır. Almanya’ya geldiği ilk günlerde Şito’nun en büyük sorunu dil bilmemesi olur. Şito Kürtçeden başka bir dil bilmez ve yabancı olduğu bu ülkede derdini anlatamayacağı için kahveye bile gitmeye çekinir. Fakat tek sorun Şito’nun dil bilmemesi değildir, Almanların “karakafalıları”ı yalıtması/ötelemesi da Şito için bir problem teşkil eder. Bazı kahvelerden sırf yabancı oldukları için kovulmak Şito için hazmedilemez bir durum olur. Özgürlüğün ülkesinden gelip yaban elde esarete düşmek Şito kendisini “ayaklarından zincirli beygirler” gibi görür.

Esarete düşülen Almanya’da tutunmanın ilk yolu bir Alman’la sahte bir evlilik yapmaktır. Anadolu’dan gelen Şito gibi köylülerin sınır dışı edilmemek için Alman kadınlarıyla evlilik yapmaları gerekiyordu. Onların Alanya’da kalabilmek, yaşayabilmek için bu evlilikleri yapıyor olmaları da başkişi için bir ötelenme sebebidir,

“Şito yasak savmak için evlenmişti Helga ile, öteki karakafalıları gibi. Turist pasaportlu politik sığınmacıların sınırdışı edildiği günlerde bir önlem olarak nikâhlanmıştı. (...) Aralarındaki sözlü anlaşmaya göre karı- koca ilişkisi içinde olmayacaklar, biri öbürünün özel yaşamına karışmayacaktı.” (D.S., s.148)

Yasak savmak, sınır dışı edilmemek için yapılan bu evlilikler zorunluluğun göstergesidir. O ve diğer karakafalıları/ hemşehrileri ülkede yaşayabilmek için bu evlilikleri yapmaya mecburdular. Zorunlu ve şeklen yapılan bu evlilikler kâğıt üzerinde yapılmaktaydı. Gerçek bir karı- koca ilişkisi olmayacak ve eşler birbirlerine karışmayacaktı. Şito Almanya’da bu evliliklerin organizasyonu ile ilgilenir. Hemşehrilerini sınır dışı edilmekten kurtarmak için düzmece evlilikler yaptırır. Onların kendilerini Almanya’da var edebilmelerinin ilk şartı Alman bir bayanla evli olmalarıdır. Anadolu’dan gelmiş, dil bilmeyen köylü bu Alman bayanlara

mecburdur. Bu durumda toplumun onları ikinci plana atmasına/yalıtmasına sebep olur. Alman polisinin bile gözü “karakafalılar”ın üzerindedir, yaptıkları her hareket takip edilir, yanlış yapmaları halinde Türk jandarmalarına teslim edilip sınır dışı edilirdiler;

“Alman polisi o ülkelerden (Avrupa) olan yabancıları, Karakafalı Asyalılar kadar sıkıştırmıyordu. Ayrıca onların “Cendermeye” teslim edilme korkuları da yoktu. Yalnız Anadolu’dan olan Karakafalılar, tüm Avrupa’ya bedeldiler. Sorun onlardı, tartışma konusu onlardı. Şito’nun karşısında Hans’ın varlığı bir hiçti!” (D.S., s. 80)

Başkişi, Almanların doğu- batı medeniyeti algısını eleştirir. Avrupa ülkesinden bir yabancıyla “Karakafalı” bir Asyalının varlığı ve hakları eşit değildi. “Karakafalı” Asyalılar Almanya’da yaşayan Kürtlerdir. *“Yalıtık birey, kendini bütünlük ve mükemmellikten uzak (incomplete) görür.”* (Freud, 2011: 72) Avrupalı yabancılar jandarma sınır dışı edilme korkusu yaşamazken, varlıkları bir Alman kadınıyla yapılan evliliğe bağlı olan köylüler ise her zaman sınır dışı edilme korkusuyla yaşarlar. “Karakafalılar” bütün Avrupa’ya bedel bir tehdit gibi algılanır ve tartışma konusu edilip kabul görmezler. Avrupalı Hans ile Asyalı Şito Almanya’da aynı şartlara ve haklara sahip olamaz, çünkü temsil ettikleri kültür, yaşam standartları farklıdır. Almanya’da Hans birinci sınıf vatandaşken, Şito ve diğerleri hep ikinci planda/gölgede kalan ötelenmiş/yalıtılmış insanlar olarak olacaktırlar.

Şito yoksul ve garip işçilerin toplumdan ötelenmesine de tepkisiz kalmaz. Dünyanın neresinde olursa olsun garibin aşağılandığını, yalıtıldığını haykırır;

“Yabancı düşmanlığı varmış da!... Alamanlar yabancıları sevmezmişler de!..” Bunlar hep boş laflar. Alamanlar yoksulu, garip işçiyi sevmezler!. Anadolu köylerinden dökülmüş gelmiş dilsiz köylüleri sevmezler!” Türkiye’de de sevmezlerdi bu insanları, kaymak tabakadan beyler, paşalar, esans kokulu avratlar sevmezlerdi. Oysa Alman’ın beyi, paşası, tüccarı, efendisi, sarmaş dolaştı Türkiye’nin paşaları, tüccarları, beyleri, efendileriyle... Onlar birbirlerini gördükleri yerde kucaklaşıp, öpüşürlerdi he vallah! Kıyamet yoksulun, garibin başında kopardı her zaman, dünyanın her yerinde, her ülkesinde!... ”(D.S., s. 140)

Almanya’da varlıklarıyla yaftalanan başkişi gibi yabancılar sadece kimlikleriyle değil, yoksul ve garip oldukları için Almanlar tarafından kabul

görmezler. Anadolu'dan Şito gibi yol, iz bilmeden Almanya'ya gelen köylüler Almanya'da fazlalık gibi görünürler. Çünkü onlar buraya ya Şito gibi kaçmak zorunda oldukları için ya da kendilerine yeni bir düzen kurmak için gelmişlerdir. Kültürleriyle, konuşmalarıyla, cahillikleriyle, dilsizlikleriyle Almanya'da tutunma mücadelesi verirler. Yoksul ve garibin ötelenmesi sadece Almanya ve Türkiye'de değil dünyanın her yerinde yalıtılmaya sebeptir. Alt yapı üst yapı arasındaki farka değinen başkişi, garipliğin ve yoksulluğun simgesi işçi ile üst yapıyı temsil eden paşa, bey, tüccar vb. kişiler arasındaki farkı eleştirir. Kişilerin kabul görebilmesi için üst yapıya mensup olması gerekmektedir, yoksa dünyanın neresinde olursa olsun yoksul ve fakir alt yapı mensupları ezilmeye, yalıtılmaya mahkûmdur.

2.1.2.7.3.Aşk

Başkişinin Z. Köyü'nden Herodağına çıkıp "Dağların Sultanı" lakabını almasının sebebi Cevo'ya duyduğu ölümsüz aşkıdır. Başkişi, roman boyunca Cevo'ya olan aşkını dilinden düşürmez. Cevo ve Şito'nun aşkının önündeki engel Cevo'nun babası Kaso Ağa olur, ikisinin evlenmesine müsaade vermez. Fakat Cevo babasına rağmen Şito'ya "*Ölürsem yerin, kalırsam seninim!*" (s. 23) diyerek aşkının arkasında durur. Kaçmaya karar veren ikilinin haberini alan Kaso Ağa adamlarını Şito ve Cevo'nun peşine takar. Kaso Ağa'nın adamları Şito'yu öldürmek isterken Cevo'yu vururlar ve Cevo ölür. Cevo'nun ölümü Şito'nun yüreğini yakar ve onu öldürenlerden intikam almak üzere yemin ederek Herodağına çıkar. Şito Cevo'nun intikamını onu öldürenleri öldürerek alır, fakat Şito dağlardan inmez. Kaso Ağa ve adamlarına da gün yüzü göstermez. Evini basar, samanlığını yakar, koyun sürülerini rahat bırakmaz, bunun üzerine Kaso Ağa Z. Köyü'nü terk etmek zorunda kalır. "Dağların Sultanı" lakabını alan Şito, Kaso Ağa'nın köyden gitmesiyle ününe ün katar. Çünkü Kaso Ağa'nın gidişiyle köye dirlik düzen gelir ve bunu sağlayan da Dağların Sultanı Şito olur.

Cevo'nun ölümünü kabullenemeyen Şito'ya Halo Mirzo Cevo'nun ölümüne alışması, hayatına devam etmesi konusunda telkinler verir ve Şito'yu Nazo adında bir kızla evlendirir. Fakat Şito için Cevo'nun yeri ayrıdır;

“Lakin hiçbir yanı benzemiyordu Cevo’ya, Nazo’nun. Ne sesi, ne nefesi, ne kokusu, ne de yüzü, yüreği... Şito, yeşil kaftan üstüne kırmızı gocuk giydirdi Nazo’ya, başına kırmızı vala bağladı, beline gümüş kemer. Görünüşü yine de benzemiyordu Cevo’ya, yürüyüşü hiç benzemiyordu. Cevo, başka Cevo’ydu, dünyada bir eşi, bir benzeri bulunmaz bir Cevo’ydu!” (D.S., s. 26)

Başkişinin zorla evlendiği Nazo’yu Cevo yerine koyma çabaları boşa çıkar. Ne yaparsa yapsın Nazo Cevo olmayacaktır, aslında kimse Cevo olmayacaktır. Cevo Şito’ya hep onun olacağına dair söz vermişti, Şito bu yüzden kimseyi Cevo’nun yerine koyamaz. Şito aklında yeşil kaftan, kırmızı gocuk, kırmızı valasıyla kafasında yer eden Cevo’yu unutmamak için eşi Nazo’ya bu kıyafetleri giydirir. Nazo içiyle, duygusal olarak hiçbir zaman Cevo olamayacaktır, ama fiziksel olarak da Cevo’yu çağrıştırmayacaktır. Yürüyüşü, görünüşü Cevo’ya benzemeyen Nazo, Cevo’nun gölgesinde Şito ile evli kalmaya mecburdur.

Şito Almanya’ya geldiğinde çevresindeki bütün hemşehrilerinin birer sevgilisi olduğunu görür. Kendisi de yaban elde yanında bir kadın olsun ister. Fakat Şito Alman kadınlarıyla ilgili ikilemler yaşar. Şito Cevo’dan başka kimseyi sevemeyeceğine inanır, bu yüzden de Alman kadınlarına gerçek bir aşkla, sevgiyle yaklaşamaz. Alman kadınlarına cinsel beraberlik yaşamak için yaklaşmaya çalışan Şito, kadınları tavlama konusunda yetersiz kalır. Kaffee Meran’da kadınlarla arkadaşlık etmek isteyen Şito onlarla anlaşabilmek için Sefo kızından Almanca birkaç kelime öğrenir. Kadınları etkilemek için öğrendiği ilk kelime “Ich liebe dich” olur, sonra da “beraber yatalım mı?” anlamına gelen “Zusammensclafen”i öğrenir. fakat bu iki kelimeyle ilgili çekinceleri vardır. “Ich liebe dich” denilecek kadınlar ve “Zusammensclafen” denilecek kadınların ayırtına varmaya çalışır. Çünkü “Ich liebe dich” herkese söylenebilecek bir söz değildir. Şito Suzi ve Rotkapchen’le sevgili olur, onları sever ama onlara gerçekten, hissederek “Ich liebe dich” diyemez, içinden gelmez. Çünkü Cevo hala derin bir aşkla Cevo’ya bağlıdır;

“Şito, hiçbir kadına, kıza “Ich liebe dich!” dememişti içinden gelerek, Suzi’ye de... “Ich liebe dich!”in gerçeğini Cevo’ya saklamıştı hep, yüreğinin derinlerinde! Şimdi Rotkapchen’e isteyerek diyordu, “Ich liebe dich!” Lakin yine de bir rahatsızlık mı hissediyordu yoksa? “Ich liebe dich”in yüzde doksan dokuz buçuğu yine Cevo’nundu!.. Yaptığı böyle bir hesap da pişman oldu Şito sonunda. Cevo için

küsuratlı sevgi mi vesliyordu, onun sevgisini hangi hakla parçalıyordu! Bu düpedüz döneeklikti, hainlikti, bir vefasızlıktı! Hayır hayır! “Ich liebe dich!”in, yani yürekten sevginin yüzde yüzü yine Cevo ’nundu.” (D.S., s. 150)

Rotkapchen Şito'nun Almanya'daki norm karakterlerinden biridir. Rotkapchen Şito'yu sevgi, anlayış yönleriyle tamamlar. Ayrıca Rotkapchen kırmızı bir başlık taktığı için Şito'nun dikkatini çeker. Onun kırmızı şapkasını Cevo'nun kırmızı valasına benzetir. Rotkapchen'i tanıdıkça ona daha çok yaklaşır ve onu sever. Şito Almanya'da “Ich liebe dich”i gerçekten isteyerek Rotkapchen'e söylemek ister, fakat aklına Cevo gelir. Cevo ile Rotkapchen'i yan yana düşünmek bile istemez. Sevgisinin yüzde doksan dokuz buçuğu Cevo'nun diğer yarım ise Rotkapchen'e sevgisini temsil eder. Ama Şito Cevo'ya olan aşkını bölmeye, parçalamaya hakkı olmadığını, bunun Cevo'ya ihanet olacağını düşünür. Cevo'ya derin ve saf bir aşkla bağlı olan Şito, Cevo'nun yerine kimseyi koyamaz. Şito için yürekten sevginin tek karşılığı Cevo'dur. Cevo, Şito'ya saflığı, özgürlüğü, aşkı çağırır. Şito'nun Almanya'daki kadınlara yaklaşamamasının bir sebebi de o kadınların saflıktan uzak, aşk nedir bilmiyor olmalarıdır. Cevo aşkı için babasına karşı çıkar, Şito'ya “ölürsem yerin, kalırsam yerin” sözünü verir ve Cevo aşkı için evden kaçmaya razı olur. Aşkı uğruna ölür. Bu sebeple, Şito kendisini bu kadar derin bir aşkla seven Cevo'nun yerine kimseyi koyamaz. Ne zaman bir kadına yaklaşmaya çalışsa önce aklına Cevo gelir ve ona ihanet ediyor olma fikri kafasında yer eder. Şito, yaban elde Suzi ve Rotkapchen'i diğer Alman kadınlarından ayrı bir yere koyar. Onların kendisini gerçekten sevdiğine inanır. Suzi Şito'nun hemşehrisi Settar'ın eski sevgilisidir. Şito'yla yeni bir ilişkiye başlaması Settar'ın onu öldürmesine sebep olur. Suzi Şito'yu sever, fakat bu sevgi Şito'nun istediği bir aşk ve sadakat değildir. Rotkapchen de Şito'ya Cevo'yu hatırlatır. Şito onunla evlenmeyi bile düşünür. Fakat Şito kaza geçirip hastaneye düştüğünde Şito da Rotkapchen'le ilgili endişeler başlar. Çünkü Şito'nun tek bacağı sakat kalır. Şito Rotkapchen'in kendisini kabul edip, onunla yeni bir hayat kurmak istemeyeceğini fikrini kafasından atamaz. Şito'nun korktuğu başına gelir ve Rotkapchen onunla vedalaşmadan onu terk eder ve onun hayatından çıkar.

Şito Almanya'da Cevo'nun yerine koyabilecek bir aşk bulamaz. Zaten Cevo'nun anısı ne aklından ne de yüreğinden atabilir. Onun aşkıyla “Dağların

Sultanı” olur, fakat onu kaybetmesi, aslında kendisini de kaybetmesine yol açar. Almanya, gurbet el onu deęiřtirir, kendine benzetir. Ařkına, namusuna dūřkūn olan řito, hemřehrisinin sevgilisiyle iliřki yařayarak savunduęu “namus” kavramını çięnemiř olur. “Ich liebe dich” sōzū onun için gerçek sevgi anlamını tařırken, Almanya’da “yeni dūzen”e aliřmasıyla birçok kadını bu sōzle tavlamaaya çalıřır. Aslında yūreęinde Cevo’nun ařkı hep var olsa da Almanya’daki “yeni dūnya” bu ařkı da yavař yavař eritir, tūketir.

2.1.3. Ucu Ucuna Yaşam

2.1.3.1. Romanın Kimliği

Dursun Akçam'ın üçüncü romanı Ucu Ucuna Yaşam, Arkadaş Yayınları tarafından 2000 yılında yayımlanır. Bu romanda Akçam, Türkiye'den kaçarak Almanya'ya sığınan siyasi Doktor Bilgin ve Almanya'daki Türk devrimcilerin örgütlenmelerini, birbirleriyle çatışmalarını, hikâyelerini kaleme alır.

2.1.3.2. Bakış Açısı ve Anlatıcı

Ucu Ucuna Yaşam romanı hâkim (tanrısal) bakış açısıyla yazılır. Romanda aşkı, ailesi ve devrim inancının oluşturduğu bir üçgende bocalama yaşayan bir siyasi sürgünün hikâyesi anlatılır. Başkişinin Sevgi'ye duyduğu aşk, hem ailesiyle hem de devrimciliğiyle arasına girecektir. Roman, Sevgi'nin Dr. Bilgin'in hayatındaki etkisiyle başlar;

“Toplantı bitti, herkes gitti. Dr. Bilgin gitmedi, ‘Yargısız infazlar’ı yazacaktı. Dosyaları aldı, masaya geçti; Sevgi karşısına oturdu. Tümceler karıştı, anlam bozuldu, yırttı attı, söylendi.” (U.U.Y., s. 7)

“Tümceler karıştı, anlam bozuldu” ibaresi aslında Sevgi'nin Dr. Bilgin'in hayatına girişiyle, başkişinin hayatının nasıl değişeceğinin ipucunu verir. Zira romandaki entrik kurgudaki çatışma, Sevgi ile Dr. Bilgin'in tanışmasıyla başlar. Sevgi'yle birlikte Dr. Bilgin'in hayatı değişir.

Onu, Almanya'da karşılayan devrimci örgütlere bağlı kendisi gibi Almanya'ya kaçmış devrimcilerdir. Roman karakterleri, dönemin siyasi koşullarının onlara etkisi bağlamında tasvir edilir. Üçüncü tekil şahsın ağzından anlatılan olaylar, hâkim bakış açısı gereği tarafsızlık ilkesine bağlı kalınarak kaleme alınır. Anlatıcı, Dr. Bilgin'in dava arkadaşlarını tarafsız bir bakış açısıyla anlatır;

“Mestan yaman bir illegaldi! Hiçbir şeyi açık seçik konuşmazdı, konuşamazdı, öyle alışmıştı belki de. Sözgelimi, marketten alışveriş mi yapacaktı, yine fisiltı, dolaylı sözcükler, yetmezse yüz, el, kol devinimleri devreye girer.” (U.U.Y., s. 8)

“Yoldaş, bir ruhtu ismi var cismi yok! Onun ne zaman gelip geçtiğini, nereye konup göçtüğünü ancak “üst düzey yöneticiler” bilebilirlerdi; ama hepsi değil, bazen en güvenilir biri, ikisi ancak. “Üst düzey yönetici”ler her yerde görünmezlerdi.” (U.U.Y., s. 9)

Mestan ve Yoldaş devrimci örgüte bağlı iki siyasideir. Dönemin siyasi koşulları gereği kendilerini gizlemek durumundadırlar, tıpkı Dr. Bilgin gibi. İsimleri, pasaportları, kaldıkları yerler hep gizlidir. “İllegal” olarak tanımlanan bu şahıslar, hareketlerine, konuştuklarına, gittikleri yerlere dikkat etmek zorundadırlar. Zira onlar, Almanya’da kaçak yaşarlar ve devrimci eylemi oluşturmak için örgütsel faaliyetler içinde yer alırlar.

Sınırsız bilme yetisine sahip olan anlatıcı her şeyin üstünde ve her şeye hâkim konumdadır. *“Böyle bir imkânla donatılmış (teçhiz edilmiş) anlatıcı figür, adeta ‘tanrı gibi’, her şeyi, bilir, görür, sezer; geçmişten ve gelecekte haberler verir.”* (Tekin, 2010:50) Dolayısıyla, anlatıcı roman karakterlerinin yaşanan olaylar karşısında hissettiklerini okuyucuya aktarırken bu bilme yetisinden faydalanır;

“Denetim bitti, buyruk geldi, vapur düdüğü çaldı, yollandı. Denizin kirli sularını yara yara gidiyordu kurtuluşa! Limandaki kirli deniz kan, ağıt, gözyaşı kokuyordu. Kirli sularda balık avlanırdı, insanlar da avlanıyorlardı yakalandıkları yerlerde, sokaklarda, evlerde, yurtlarda, işyerlerinde. Özgürlük denizin maviliğinde başlayacaktı.” (U.U.Y., s. 18)

Sıkıştırılmışlıktan, sorgulanmalardan kaçan başkişi, fiziksel ve algısal manada çevresini “kirli” olarak yorumlar. Limandaki kan kokulu deniz, onun için ayrılığın/ayrılmak, kaçmak zorunda oluşun bir simgesidir. Zira o kirli deniz başkişiye, ayrılık gözyaşlarını, karakollardaki işkencelerden kalan kan izlerini anımsatacaktır. “Özgürlüğe” kavuşacağı için deniz “mavi” olacaktır. Mavilik onun özgürlüğünün simgesi olur. Hâkim anlatıcının kendi biliş, sezgi gücünü başkişiye vermesiyle, İzmir Limanı’ndan “özgürlük” yolculuğuna başlayan başkişinin Almanya’ya uzanan yolculuk serüveni başlamış olur.

2.1.3.3.Olay Örgüsü

Ucu Ucuna Yaşam romanında, Murat Saltaş'ın, kendisine Ahmet adıyla düzenlenen sahte pasaportla Türkiye'den Almanya'ya kaçıışı ve Almanya'da kurmaya çalışacağı hayat konu edilir. Roman, yazar tarafından ayrı ayrı başlıklandırılarak altmış beş bölüme ayrılır. Romana dramatik aksiyonu sağlayan değerler açısından bakıldığında, başkişinin değişimi ve gelişimi paralelinde roman, iki vaka halkasına ayrılır;

1. Murat Saltaş'ın İzmir Limanı'ndan kalkan vapurla başladığı Almanya yolculuğu,
2. Sahte pasaportla Almanya'ya gelen başkişinin Dr. Bilgin Yurttaş olarak Almanya'da kendine yeni bir yaşam kurma mücadelesi,

Birinci Bölüm

- Başkişinin zamanda geri dönüş yaparak İzmir Limanı'ndan kalkan vapurla başlayacak olan Almanya yolculuğunu anımsaması,
- Sevgi'nin, babası Hacı İzmullah'ın zoruyla vapura bindirilmesi, vapurda başkişi ve Sevgi'nin tanışması,
- Ahmet Yılmaz'ın elindeki “milli birlik ve beraberliği” bozduğu düşünülen “Hıçkırık” romanının kendini “milliyetçi” olarak tanımlayan Hacı İzmullah'ın dikkatini çekmesi ve Ahmet'in “terörist, komünist” olduğundan şüphelenmesi,
- Sevgi'nin “Hıçkırık”ı okumaması konusunda Ahmet'i uyarması ve Sevgi'nin ona sorduğu sorulardan şüphelenip, Sevgi'yi Nurcu, Nakşibendî veya Süleymancı sanması,
- Başkişinin Sevgi'nin sadece ailesinin baskısından bunalıp kaçan, kendine konuşacak bir sığınak aradığını fark etmesi ve onunla arkadaşlığa başlaması,
- Hacı İzmullah'ın, Ahmet ile Sevgi ile arkadaşlığını engellemek için Ahmet'i “anarşist” diyerek polise ihbar etmesi,
- Ailesinin baskısından bunalan Sevgi'nin intihara kalkışması ve başkişinin onu kurtarması,

- Hacı İzmullah'ın kızının intiharını engellediği için Ahmet'i polislin elinden kurtarması,
- Sevgi'nin intihar girişiminden sonra onun başkışiye hayat hikâyesini, intihara neden kalkıştığını anlatmasıyla arkadaşlıklarının derinlik kazanması, sırdaşlığa dönüşmesi,
- Ahmet ve Sevgi'nin Hansastadt tren istasyonunda yollarının ayrılması ve yeniden buluşmak için sözleşmeleri,

İkinci Bölüm

- Ahmet Yılmaz olarak Almanya'ya gelen başkışinin, Dr. Bilgin Yurttaş olarak yeni bir hayata başlaması,
- Tren istasyonunda ayrıldıktan sonra, Ahmet'in Sevgi'yi aramaması üzerinde Sevgi'nin “devrimci eylem” örgütüne sitemkâr bir mektup bırakması, mektubu okuduktan sonra Ahmet'in Sevgi'yi araması ve onun hastanede olduğunu öğrenmesi,
- Dr. Bilgin'in, Sevgi'nin durumunu öğrenmek için Hacı İzmullah'ın evine gitmesi,
- Dr. Bilgin'in Hacı İzmullah'lardan, kaldığı örgüt evine döndüğünde evin kapısının anahtarının değiştirilmesi ve o evde kalan Mestan'ın yeni anahtarları Dr. Bilgin'e vermediği için eve girememesi ve kendini dışlanmış hissetmesi,
- Dr. Bilgin Almanya'ya kaçtıktan sonra evin bütün sorumluluğunu üstlenen Dr. Bilgin'in eşi Naime'nin, oğlu Hasan'ın siyasi eylemlere katılıp karakola düşmesinin üzerine Dr. Bilgin'e, yaşadıkları karşısında çaresizliğini anlatan bir mektup göndermesi,
- Örgüt içinde, Dr. Bilgin'in Sevgi ile görüşmesinin onay görmemesi ve bu durumun tartışma yaratması, Dr. Bilgin'in gerçek kimliğiyle ilgili bir raporun da örgüte ulaşmasının ardından başkışinin örgüt evinden ayrılarak Hayk'ın evine taşınması,
- Hacı İzmullah'ın Dr. Bilgin'i öldürtmek için Gürbulak Çayır'ı katil olarak tutması,

- Durumu öğrenen başkişi ve örgütten arkadaşı Alican'ın Hacı İzmullah'a tuzak kurmaları ve ertesi gün Hacı İzmullah'ın ölü olarak bulunması,
- Naime'nin başkişinin aşk mektuplarını bulması, ona sitemkâr bir mektup yazması ve ilişkilerinin kopma noktasına gelmesi,
- Eşiyle ilişkisindeki sorunların başkişiyi Sevgi'de teselli bulmaya yöneltmesi,
- Babası ölen Sevgi'nin kendine annesiyle yeni bir hayat kurmaya çalışması, başkişiye daha yakın olmak için onun semtinden ev kiralaması,
- Naime'nin Sevgi'yle Dr. Bilgin'in aşkını öğrenmesi, örgüt içinde de eşi tarafından da onay görmeyen bu aşkın başkişiyi yalnızlaştırması ve Sevgi'ye birlikte yeni bir hayat kurma teklifinde bulunması,
- Dr. Bilgin'in arkadaşı Musa'dan Türk vatandaşlığından çıkarıldığını öğrenmesi,
- Naime'nin Dr. Bilgin'e boşanma dilekçesini göndermesi,
- Sevgi'nin annesinin ölümüyle yalnız kalması ve Sevgi'nin Dr. Bilgin'in evine yerleşerek birlikte yeni bir hayata başlamaları,

2.1.3.4. Zaman

Ucu Ucuna Yaşam romanında olaylar, 1980'li yılların başlarında geçer ve 1980 Devrimi'nin Türkiye'ye siyasi, sosyal etkisi bağlamında ele alınır. Romandaki karakterleri 1980 devriminin siyasi koşullarından doğrudan etkilenir. Vaka zamanı, başkişinin Türkiye'den Almanya'ya siyasi suçlu/anarşist olarak kaçmasıyla başlar ve Almanya'da yeni bir hayata başlangıç yapma/tutunma mücadelesi dokuz yıllık bir süreci kapsar.

Romanda olaylar, akronik olarak ilerler. Anlatıcı romanı anlatmaya, Sevgi'yle tanıştığı İzmir Limanı'ndan kalkan vapura geri dönüş yaparak başlar.

“Sevgi aldı götürdü yolun başlangıcına, Dr. Bilgin'i. Düzmece bir pasaportla binmişti Napoli vapuruna İzmir Limanı'ndan. Korkusu, kaygısı başından aşkın, vapurun demir almasını bekliyordu. Zaman durmuştu, tükenmiyordu saniyeler. Bir şamata vapuru silkeledi.” (U.U.Y., s. 17)

Başkişi, Sevgi'yle aynı vapurda başladığı yolculuğun, onları birleştirip hayat arkadaşı yapacağını bilmiyordu. Çünkü o, “kurtuluş/özgürlük”e varmak için arkasında eşini, çocuğunu, ideallerini, vatanını bırakarak o vapura biner. Gitmekle kalmak arasında arafta kalan başkişi için vapurun demir alması için saniyeler geçmez. Arkasında bırakmak zorunda kaldığı davası ve sorumluluklarının vicdani yükün ağırlığını hisseder. Onu en çok etkileyen de düzmece bir pasaportla “özgürlük” olarak tanımladığı yolculuğa başlayacak olmasıdır. Bu yolculuk, başkişi için özgürlüğe açılacak bir kapıdır, çünkü kendisini ifade edemediği, işkence gördüğü yargılandığı ülke onu kendi içine hapseder, kuşatır. Türkiye'nin 1980'li yıllardaki siyasi baskısını yakından görmüş biri olarak Türkiye onun ve fikirlerinin hapisanesidir. Bu yüzden Almanya'ya kendini ifade etmeye gider. Kafasında bu düşüncelerle başlamak üzere olduğu yolculukta, vapuru silkeleyen şamatanın, onun da hayatını silkeleyeceğinden habersizdir. Ailesi tarafından zorla vapura bindirilmek istenen Sevgi'nin yakarışları başlangıçta başkişiye şamata gibi görünse de bu “şamata” onları birbirine yakınlaştıracaktır.

Roman, konusu itibariyle 1980 olaylarını ele aldığı için sosyal zaman unsurları ağırlıklı bir yer tutar. Başkişi, 1980'li yıllarda öğretmenlik yaptığı okulda öğrencilere sol fikirleri benimsetmeye çalışmak suçundan yargılanır, sorgulanır ve işkence görür. Dâhil olduğu devrimci eylem ve örgütler yüzünden Almanya'ya kaçmak durumunda kalır. Çünkü Türkiye'de kendini ifade etme özgürlüğünü bulamaz. Bu süreç içinde, Türkiye'deki siyasi ortamı takip eder. Başkişi için, gazetelerde çıkan “genel af” söylentisi başkişi için vatana dönüş umudunun habercisidir;

“Türkiye’de olumlu gelişmeler vardı. Cuntacı generallerin iş başına getirdiği sivil kılıklı hükümet, bir “Genel af”tan söz ediyordu. Yalan da olsa artık duramazdı yaban elde. Ülkenin hapisanesinde yatmayı Sevgi’siz Almanya’ya yeğlerdi.” (U.U.Y., s. 206)

Çıkacak genel affın umuduyla ülkesine dönmeyi düşünen başkişi, Sevgi'siz “yaban el”de durmak istemez. Haber “yalan” dahi olsa ülkesinde hapis yatmaya razıdır, çünkü “Sevgi”siz bir Almanya ona bir anlam ifade etmez.

Romanda “romanın dışında da var olan herkesin paylaştığı ortak zamanı dilimi” (Çetin, 2009: 127) olan nesnel zamanda olaylar 9 yıllık bir süreci kapsar,

fakat zamanın kuşatıcı etkisi altında kalan bireyin öznel zamanı, kendi ruh dünyasına göre şekillenir. Bu sebeple 9 yıllık olaylar, başkişinin öznel zaman algısı bu süreyi daha fazla hissetmesine sebep olur.

Başkişi, Türkiye'ye dönebilecek olmanın hayalinin sevincin yerini, Türkiye'ye döndükten sonraki hayatının belirsizliğinin verdiği sıkıntı alır. Dortmund dolaylarında bir dinlenme evinde göçmen demokratlar üzerine yapılan toplantıya katılan başkişi eşine ve oğluna olan sorumluluklarını yerine getirememiş bir baba olarak toplantı boyunca kafasında onlarla nasıl yüzleşeceğinin muhakemesini yapar. Toplantıda konuşmacının göçmenlerin durumu hakkındaki tespitleri ise onu daldığı yerden, gerçek dünyaya döndürür;

“...Artık buralarda yapacağımız iş kalmadı, yıllar geçtikçe ülkemize, insanımıza yabancılaşıyoruz adım adım. Yürekllerimiz sıcak ama ayaklarımız havada. Yüzer gezer gölgeler olduk, gücümüzü yitirdik, bunalımlara sürüklendik. İkinci sınıf insan yerine konulduk, onurumuz yaralı harcandı. Dönelim artık!...” (U.U.Y., s. 236)

Yıllar onu ülkesinden daha da uzaklaştırdığı gibi kendisinden de uzaklaştırır. Yeni bir umutla, “özgürlük” için gelinen ülkede de beklediklerini bulamayan başkişi ve arkadaşları “ikinci sınıf vatandaş” olarak görüldükleri “yaban el”den kaçmanın yollarını ararlar. Başkişi, ülkesine dönmek ister, fakat onu bağlayan Sevgi ve yerine getiremediği sorumluluklarıdır. Ailesiyle karşılaşmaya gücü olmayan başkişi, Sevgi'siz bir hayatı da istemez ve “araf”ta kalır.

Yurttaşlıktan çıkarıldığı haberiyle dünyası başına yıkılır. Çıkacak genel afı ülkesine dönmeyi beklerken bu kararın sebebini sorgular ve aslında yurttaşlıktan o, Türkiye'den ayrılırken atıldığını fark eder. Aslında o, Almanya'da bulunduğu süre zarfında da yurtsuz yaşar;

“Musa dalga geçiyor olmalıydı. Politik sürgünlerin ülkeye dönüşleri uç vermişken, yeniden mi başlamışlardı atmaya?”

İkimizi de sepetlemişler!

Düş mü görüyorsun Musa? Senin dediğin atma çıkarma işlemleri askeri cuntanın ilk yıllarındaydı.”

Bu işlem de o zaman yapılmış, 1983'te!...” (U.U.Y., s. 311)

1983'te vatandaşlıktan çıkarılmış olan başkişinin Türkiye'ye dönme umudunun kaybolmasının yanında, o yıllarca vatandaşlıktan çıkarıldığından habersiz Türkiye'ye dönebilme umudunu içinde taşımıştır.

Zaman, başkişiyi tüketen, kendine yabancılaştıran bir unsur olarak romanda yer alır. Başkişinin Almanya'da yaşamaya çalıştığı hayat, Sevgi'yle kurmaya çalıştığı yeni bir dünya, eşinden ve Türkiye'den bağlarını koparması dokuz yılını alır. Bu dokuz yılda başkişi, ruhsal olarak yıpranır, zaman onu kuşatır. Fakat Sevgi'yle başladığı yeni hayat ona ileriye umutla bakmasına sebep olur. Zaman artık onun aleyhine değil, lehine akar;

“Yıllar geçmişti aradan. Eski Sevgi olgunlaşmış, bir başka güzel olmuştu. (...) Ekim ayının bulutlu havasında güneş düşmüştü evin yüzü gülekti, boz duvarlar, duvarlarda tablolar...” (U.U.Y., s. 279)

Aradan geçen yıllar Sevgi'yi olgunlaştırırken, Sevgi'ye ulaşmak isteyen başkişiyi tüketir fakat Sevgi'yle yıllar sonra yeniden buluşmaları ekim ayına ve bulutlu havaya rağmen “dünya” ona güneşli görünür. Aradan geçen yıllar başkişiyi tüketse de Sevgi'nin gelişiyi hepsini unuttur ve “güneş”ine kavuşur.

2.1.3.5.Mekân

2.1.3.5.1.Çevresel Mekân

Ucu Ucuna Yaşam romanında olaylar gelişim seyrine göre Türkiye ve Almanya'da kurgulanır. Romanda entrik kurguyu oluşturan çatışma, Sevgi'nin Dr. Bilgin'in hayatına girmesi ile başlar. Olayların, başlangıcında mekân Almanya iken, zamanda geri dönüş yapılarak Türkiye vakanı başladığı mekân olur. Sevgi ve Dr. Bilgin'in tanıştığı İzmir Limanı'ndan kalkan vapur, olayların başladığı bir fiziksel mekân hüviyeti kazanır. Dr. Bilgin'in “kurtuluş” umuduyla bindiği vapur onu Almanya'ya taşır ve olaylar burada gelişmeye başlar.

“Devrimci eylemin” örgüt evleri, Hacı İzmullah'ın Hansastadt'taki evi, Sevgi'nin evi, Dr. Bilgin'in eşi Naime'nin yaşadığı ev, İzmir Limanı olayların cereyan ettiği fiziksel mekânlardır.

2.1.3.5.2. Algısal Mekân

Ucu Ucuna Yaşam romanında olayların seyrinde mekân, fiziksel yönüyle değil de insan psikolojisinin, mekân-insan ilişkisinin yansıdığı algısal mekân olarak önem kazanır. Çünkü başkişi, Türkiye-Almanya ikilemini roman boyunca yaşar. “Özgürlük” için gittiği Almanya onun esaretini, “esaretten” kaçtığı Türkiye ise onun vatan özlemini, özgürlüğünü simgeler.

2.1.3.5.2.1.Kapalı-Dar ve Labirentleşen Mekânlar

Ucu Ucuna Yaşam romanında kapalı-dar mekânlar ağırlıktadır. Başkişi, roman boyunca Almanya-Türkiye ikileminde kalır. Türkiye vatan, Almanya ise özgürlüktür. Çünkü başkişi siyasi suçludur, 1980’li yıllarda sorgulanır, işkence görür, yargılanır, hapisanelerde yatar ve kendisini kuşatan/bunaltan vatani Türkiye’den ayrılmak/kaçmak zorunda kalır. Almanya, onun “özgürlük ve kurtuluş” yolunun anahtarı olur. Murat Saltaş, esaretten kurtulmak için kimliğini değiştirerek Almanya’ya kaçar, buraya kök salamaz; çünkü o, özüne/vatanına, Türkiye’ye aittir. “Özgürlük” için geldiği Almanya labirentleşen bir mekân görünümüne bürünerek onu kuşatır. Başkişinin, “özgürlük” yolculuğu İzmir Limanı’ndan kalkan vapurla başlar. Türkiye’den ayrılırken arkasında bıraktığı askerler, işkenceler, sıkıyönetim bildirimleri, sivil polisler ve daha bir sürü şey, “bir martı” olarak betimlediği vapurdan baktığı İzmir Limanı ve mavi denizi kapalı-dar mekâna dönüştürecektir;

“Yürü aslanım vapur, yolun açık ola! Geride kalanları düşündü, marşlar, sıkıyönetim bildirimleri, askerler, cemseler, cipler, sivil polisler! Evlerden kitap ve insan taşınıyordu toplanma yerlerine, sorgulama, işkence hücrelerine! Karısı Naime, oğlu Hasan da onların arasında. Yüreğine zehir aktı, vapur renk attı, deniz çirkinleşti, güneşin yüzü soldu. Denizden, vapurdan, güneşten utandı. İnsanlar ölüm kalım savaşında direniyor, kendisi kaçıyordu; üstelik bir yobazdan korkuyordu, Hıçkırık’ı denize atacaktı! Hayır, atmayacaktı, yobaza karşı baş eğmeyecekti, sınırsız bir dünya ortasında.” (U.U.Y., s. 21)

“Özgürlük” yolculuğuna çıkacağı vapurdan, arkasında gözlemediği manzara başkişiyi hayatını sorgulamaya sevk eder. “Sıkıyönetimin getirdiği sorgulamalar,

işkenceler, sivil polisler”, vb arasında başkişinin karısı ve oğlunu bırakmak zorunda olmasının verdiği üzüntü, ona, “*özgürlük*”e gidilecek limanın daralmasına, onu kuşatıp bunaltmasına sebep olur. Ailesini arkada bırakmak başkişinin “*yüreğine zehir olup akar*” ve kendi de dâhil “*her şeyin rengi*” solar. “*Vapurun rengi atar, deniz çirkinleşir*”; çünkü denize geride/limanda bırakılanların ağıtları, gözyaşları, kanları sirayet etmiştir, güneşin bile yüzü solar. Başkişi kendini “*kurtuluş*”a taşıyacak aydınlık, güneşli günden, mavi denizden, özgürlük vapurundan utanır. Arkada bırakılanlar masum insanlar, gidenlerin vebalini yükleneceklerdir. Bu masum insanların içinde başkişinin eşi ve oğlu da yer alır. Başkişinin özgürlüğe kaçıışı, onların esaretinin başlangıcı olacaktır. Hayatları hep göz önünde, kuşatmalarla, aramalarla geçecektir. Başkişinin yobaz diye nitelediği sıkıyönetim ve onu temsil edenlerden kaçmak, ona ağır gelir. Sınırsız bir dünyada yobaza baş eğmemeye kararlı olan başkişi, arkasında ailesini, vatanını bırakmak zorunda kalarak “*özgürlük*”e/Almanya’ya doğru yol alır.

Başkişi, kurtuluş umuduyla geldiği ülkede, kendini yalnız ve çaresiz hissetmeye başlar. Çünkü dâhil olduğu devrimci örgütte “*güvenilir namuslu demokrat*” olarak anılır, fakat ne bu örgütün içindedir ne de dışındadır. Bu durum onun onurunu kırar. Dahil olmaya çalıştığı örgütü terk etmeyi göze alamaz, zira Almanya’da sığınacak kimsesi yoktur;

“Ne yapabilirdi yaban ülkede tek başına? Hem yalnız, hem de güçsüz, sokaklarda şaşkın! Boşuna mı kaçmıştı memleketten? Meyhanelerde, kerhanelerde ya da içler acısı Türk kahvelerinde sürtmek mi?... Acısı, öfkesi vardı, inancı, kavgası!... Arkasında örgüt vardı, gücünü örgütün gücü ile pratiğe geçiriyordu. Etliye sütliye karışmasa, belirli bir saygı da görüyordu. Güzel işler yapıyordu. İstese de bir başka örgüte yanaşamazdı. Sonuçta onlar da işlerine geldiği yerde kullanacaklar, kendilerinden birisi saymayacaklardı! Revana pirince giderken, evdeki bulgurdan da olurdu.” (U.U.Y., s. 83)

“Kurtuluş”a ermek için geldiği Almanya, başkişinin gözünde yaban ülkeye dönüşür. Çünkü burada tek başınadır, dâhil olduğu örgüte, aynı dava için mücadele verdiği dava arkadaşlarına rağmen tek başınadır. O, kalabalıklar içinde kendini yalnız hisseder ve yolunu, izini bilmediği yaban ülkede şaşkındır. Memleketinden, ailesinden kaçmak zorunda olan başkişi, inancı ve kavgasıyla bu yaban elde

tutunmaya çalışır. “*Meyhaneler, kerhaneler ve Türk kahveleri*”nin içler acısını halini anlatırken, aslında içinde yaşanan dönemin insanlara ve mekânlara nasıl yansıdığı gözler önüne sererek eleştirir. “*Meyhane, kerhane ve Türk kahveleri insanlar*”nın vakit geçirmek için gittikleri mekânlardır. “*Zenginlerin- fakirlerin, müdürlerin- memurların, öğrencilerin, seyyar satıcıların kısacası yüz binlerce insanın bir arada tutundukları bu mekânda, kaçamak yapacakları, gizli işlerde rahatlayacakları mekânlar da yer alır. Bu mekânlar, içkili meyhaneler, otel odaları ve genelevlerdir. Kent insanının farkında olmadan yine sıradanlaştırdığı bu mekânlar onların rahatladıklarını zannettikleri “çukur barınaklar”dır.* (Kanter, 2008: 54) Bu mekânlar, sıradan insanların sıradanlaşan/sıradanlaştırılan hayatlarının simgesidirler. Bu mekânlarda “*sürtmek*”, vakit harcamak başkişiye göre bir eylem/hayat tarzı değildir. Başkişi için, hayat tarzı değildir; çünkü o vaktini buralarda tüketen, bir amaçtan yoksun insanları ve onlar için hayat tarzı olmuş bu mekânları eleştirir. İnandığı dava için yaban elde tutunmaya çalışan başkişinin tek zorunlu sığınağı örgüttür. Bu örgütte saygı görmesine rağmen kendini bu grubun içinde göremez, fakat örgütten de ayrılamaz. Başka sığınaklar arasa bile maşa haline gelmekten/kullanılmaktan korkar.

Başkişi bu sözleriyle, aslında dönemin siyasi koşullarının insanlara, mekânlara, hayat tarzlarına yansımaları göstermeye çalışır ve bu durumun rahatsızlığını duyar. Kabullenilen düzenin bir çarkı olmak istemez ve bunu eleştirir. Fakat eleştirisi sessiz bir çığlık olarak kalır ve sesini kimse duymaz. “*Dışarı, savaş meydanı gibidir; varlığı tehdit altında olan kişi, güvensiz ve tedirgindir.*” (Korkmaz, 2006: 225) Kalabalıklar içinde yalnız kalan başkişi, bir yere ait olamama, birilerinin onu “kendilerinden biri saymamasının endişesini taşır. Zaten roman boyunca da bu endişe onunla beraber içinde büyüyecektir.

Başkişinin, oğlu da kendine siyasi görüş olarak babasının izinde bir hayat kurar. İnandığı, savunduğu dava için mücadele verir. Hasan inandığı davayı, “*Biz dışarıda faşizme karşı mücadele ediyoruz, faşizm evlere girmiş!*” (U.U.Y., s. 127) diyerek savunur. Başkişi, Hasan’ın asker tarafından yakalanıp karakola götürüldüğü haberini, “Şifre Odası”ndan gelen bir sayfalık fotokopi kâğıdında yazan haberden öğrenir;

“*Ev sallandı, tavan çöktü. Beklenmedik bir olay değildi ama yine de dayanmak zordu.*” (U.U.Y., s. 126)

Hasan'ın yakalandığı haberini alan başkişi için mekân, daralır ve onu kuşatır. Oğlunun verdiği mücadelede yakalanması, sorgulanması beklenen bir durumdur, çünkü aynı şeyleri başkişi de yaşamıştır. Başkişinin aldığı haber karşısında “*evin sallanıp, tavanın çökmesi*”, kendi yaşadığı acıları oğlunun da yaşayacağı kaygısını taşıyan baba yüreğinin çektiği sıkıntının mekâna yansımalarıdır. Hasan sorgulanmakla kalmayıp işkence görecek ve ne zaman salıverileceği de belli olmayacaktır.

Başkişinin yaban elde çektiği yalnızlığa, oğlunun askerler tarafından yakalanmasının acısı eklenir. Bir de eşi Naime'den gelen sitem dolu mektup başkişinin dünyasını allak bullak eder. Naime, oğlunun da tutuklanması üzerine yalnız kalır ve durumu kabullenemez. 30 yıllık evliliği, hayatlarını sorgulayan Naime, içinde buldukları çaresizliğin tek suçlusu olarak Dr. Bilgin'i görür. Dr. Bilgin eşiyle, eviyle ilgilenmemiş, eşine anlayış göstermemiştir. Eviyle ilgili bütün sorumlulukları tek başına üstlenmek zorunda kalan Naime, artık bu sorumluluğu taşıyamaz hale gelir. Eşinden beklediği anlayışı evlilik hayatı boyunca göremeyen Naime kendisi yalnız bırakan başkişiyi affetmez ve yazdığı mektupla içinde birikenleri başkişiye haykırır;

“Ev başında dönüyordu. Saçlarından çaktı, durdurmaya çalıştı dönen dünyayı. Kurtulmak!.. Gerçekten kurtulmuş muydu?... Katrandan çıkmış, zifte düşmüştü. Gücü yetmiyordu bir şeylere, güçsüzlüğü içinde eziliyordu. Tutsak yaralı oğlu, bir çaresizlik içinde çırpınan karısı ayrı yara, iki ayrı sancı yüreğinde.” (U.U.Y., s. 139)

Başkişi yaşadığını sandığı dünyayı, Naime'den gelen mektubun etkisiyle durdurmaya çalışır. Yaban elde yaşam mücadelesi veren başkişi, eşinden gelen mektupla yıkılır, kendini çaresizlik kuyusunda bulur. “*Ev başında döner*”, çünkü mekâna sığamaz. “*Katrandan çıkıp, zifte düşerek*” kapkara bir çaresizlik girdabında boğulmaya mahkûm olur. Katran ve zift, başkişinin güçsüzlüğünün, acizliğinin birer simgesidir. Tutsak oğlu ve yüreği yaralı eş/annenin acizliği karşısında elinden hiçbir şey gelmez. Yaban elde sadece olaylara seyirci kalmakla yetinir.

Başkişi, Türkiye'den, ailesinden gelen haberlerle sarsılırken, diğer yandan da Almanya'ya tutunma mücadelesi verir. Bu sebeple, Almanya, başkişiyi her geçen gün biraz daha kuşatır/bunaltır;

“Pencereyi açtı, bol hava ile serinletecekti, yangın yerine dönen yüreğini. Hava yine kapalı, kapkara bir sabah. Bulutlar marşandiz dumanı gibi çökmüştü çatıların

üstüne. Yazı ile kışı, gecesi ile gündüzü arasında büyük bir ayırım yoktu bu ülkenin. Güneş oynak bir oynas, bir görünürdü, bin biterdi.” (U.U.Y., s. 146)

Naime'nin mektubu, yaban elde tutunamaması başkişinin yüreğini yangın yerine çevirir. İçinde sönmek bilmeyen bir yangın başlar. İçindeki yangını, pencereyi açarak içeri girecek hava ile serinletmeye çalışan başkişi bunu başaramaz. İçindeki yangın o kadar büyük ve onun sönmesi o kadar imkânsızdır ki, *“umutla açtığı pencereden”* gördüğü manzara bile onu kuşatacaktır. Hava kapalı, kapkara bir sabaha pencere açan başkişi, Almanya'yı, yaban eli kendisiyle özdeşleştirir. Başkişi, yazı kışı gecesi gündüzü bir olan Almanya'dan farklı değildir. *“Yangın yerine dönen yüreğine”* biraz güneş doğsa da bu, Almanya'nın güneşi gibi *“oynaktır”*, bir görünecek ve yerini yine yangına bırakacaktır.

Yaşadıklarının ağırlığı altında ezilen Dr. Bilgin, roman boyunca kökünü Türkiye'de bırakmasına rağmen Almanya'ya tutunma mücadelesi verir. . *“Mekân korkunç bir 'dışardalık- içerdelik'ten başka bir şey değildir.”* (Bachelard, 2008: 231) Almanya onun için kapalı- dar mekân olmaktan öteye gidemez. Kökünü/Türkiye'yi özleyen başkişi, Musa'dan gelen haberle yıkılır. Çünkü Türk vatandaşlığından çıkarılır;

“Başı döndü, sandalyeye tutundu. Bir çöl ortasında kalmış gibiydi. Artık sevgili yurduunun yurttaşısı da değildi, “vatansız” bir kişiydi.” (U.U.Y., s. 314)

Vatandaşlıktan çıkarılması haberiyle dünyası değişen başkişi, kendini *“çöl ortasında”* yapayalnız, çaresiz hisseder. Bir gün dönmek umuduyla kaçtığı ülkesinin vatandaşlığından çıkarılmak, bir daha oraya dönemeyecek olmak başkişi için mekânı daha da kapatır. Aldığı haberle kendini kuşatan Almanya'dan nereye gideceğini bilemediği bir *“çöle”* düşer. Yersiz, yurtsuz, yalnızdır. Ülkesi için yurtseverlik yapmış, hapsilere düşmüş, sorgulanmış, işkence görmüş ve ülkesinden kaçmak zorunda kalmıştı ve bunun sonucunda *“vatansız”* olmuştu/kalmıştı. Almanya'da ise *“iltica”* pasaportu ile yaşayan başkişi ne Almanya'ya ne de Türkiye'ye aittir. *“Çöl”* ortasında kalmış, izini, kökünü kaybetmiş bir *“vatansız”*dır.

Naime'nin başkişiye yazdığı son mektupta ayrılmak istediğini belirtmesi başkişinin düştüğü çölde daha da yalnızlaşmasına sebep olur;

“Tavan çöktü, altında kaldı. Ölmek istemiyordu. Silkelendi çıktı, kalktı ayağa, tavan yerine oturdu.” (U.U.Y., s. 328)

Ailesine karşı yüreğinde hep bir acizlik hissedenden başkişi, eşinin aldığı ayrılık kararıyla sarsılır. Yalnızlıkla, çaresizlikle mücadelesini “*çöl*”de devam ettirmeye çalışan başkişi, yol arkadaşının onu bırakmasıyla hayatının sonuna geldiğini düşünür. “*Tavanın çöküp, altında kaldığını*” hissetmesine, 30 yıl boyunca ona yol arkadaşlığı yapan Türkiye’yle arasında kalan son köprüyü temsil eden Naime’ nin ayrılık kararı sebep olur. “*Kendini ölecek gibi hissedenden*” başkişi, silkelenerek kendine gelir ve kendine yeni bir dünya kurma kararı alarak dünyaya meydan okur.

Roman boyunca kapalı-dar mekânın kuşatıcı etkisini üzerinde hissedenden başkişi için mekânın açılması romanın sonunda olur. Kendini Almanya’ya, Türkiye’ye ait hissedemeyen başkişi Sevgi’ye ait olur ve kendisine onunla yeni bir dünya kurar.

2.1.3.5.2.2.Açık ve Geniş Mekânlar

Başkişi roman boyunca Almanya- Türkiye ikileminde kalır. Ne Almanya’ya ne de Türkiye’ye ait olabilen başkişi arafta kalır. Onu araftan kurtaracak olan da hayata tutunma sebebi olan Sevgi’dir. Sevgi ona kapalı mekânların açılmasını sağlar ve bu açık mekânlar sayesinde “*karakter, kendisiyle, çevresi ve bütün evrenle uyuşum içinde*” (Korkmaz, 2007: 411) yaşamaya başlar. İzmir Limanı’ndan kalkan vapurda tanışan ikilinin aşkı, uzun mücadele ve sabır sürecinden sonra başlar. Sevgi’nin yaşının küçük olması, babası İzmullah’ın hayat tarzının Dr. Bilgin’in hayatından tamamen farklı olması bu aşkı engelleyen en önemli iki etkeni teşkil eder. Dr. Bilgin’in yaban eldeki yalnızlığı, Sevgi’nin yazdığı mektuplarla bir nebze olsun hafifler;

“*Evin içi şavklandı, tavan yükseldi. Raflar, kitaplar, evde eşya adına ne varsa masa, sandalye, koltuk hepsi horona kalktı. Dünya güzeldi, yaşamak güzeldi. İnsansız bir dünya aramayacaktı, Sevgi’nin bir solukta değiştirdiği dünya neyine yetmezdi. (...) İnsanı can evinden kucaklayan bir güzellikti. Yaşamın can damarıydı! Sevgi’siz yaşam bir kadavraydı!*” (U.U.Y., s. 219)

Dr. Bilgin’i görmeden mektuplarıyla ona ulaşmaya çalışan Sevgi, her geçen gün yüreğinde başkişiye aşkını büyütür. Yazdığı mektuplarla da bunu Dr. Bilgin’e anlatır. Almanya’da yalnızlık çeken, tutunamayan başkişiye Sevgi adı gibi sevgi aşılır, onun

hayatına “şavk” olur. Ondan gelen bir mektup, başkişi için “*bütün eşyaların horona kalkmış gibi*” görünmesine sebep olur. Kalabalıklar içinde yalnız kalan, derdini kimseye anlatamayan başkişi, Sevgi’yle bir dünya kurmaya hazırdır. İnsanlardan kaçmak istemez, insanların onu anlamasını da beklemez, çünkü Sevgi bir “*soluğu*”yla onun dünyasını değiştirmiştir. “*Yaşamının can damarı*” olarak nitelediği Sevgi onun yaşam kaynağı olur. Onsuz hayat ise “*kadavra*”dan farksız, anlamsızdır. Sevgi Dr. Bilgin’in sorgulamalarla, ikilemlerle geçen hayatına başkişiye olan sevgisi, aşkı, sadakatiyle anlam katar.

Aradan geçen yıllar sonrasında Dr. Bilgin ve Sevgi’nin aşkı anlam kazanır. Zira onların aşkı uzun bir süreçten sonra olgunlaşabilmiştir. Sevgi, babasının ölümünden sonra annesiyle yeni bir hayata başlama kararı alır. İşe başlar, Dr. Bilgin’in oturduğu semte taşınarak ona daha yakın olmak ister. Başkişinin Sevgi’yle görüşmesi ona yenedünyalar açar. Sevgi Dr. Başkişiye ulaşabilmek için ailesini karşısına alır. Kendisini tutsak hissettiği ailesinin yanından kaçıp başkişiye sığınmak ister. Başkişiyle tutsaklıktan uzak yeni bir dünyada yaşamının hayalini kurar;

“Seninle yeni bir dünyada olmak isterim. Mahpustan kurtulmuş gibiyim... Güneşi, gökyüzünü, dağı, ormanı, yaylayı yaşamak isterim. Onlar yok burada dersin, ne bulursam onu, nehiri, gölü, parkı, bahçeyi, başıboş atlarca...” (U.U.Y., s. 279)

Sevgi’nin idealize ettiği bu dünya onların sınırları sonsuza açılan geniş mekânı olacaktır. Sevgi de başkişi de tutsaklık bağından kurtulup, özgürce yaşabilecekleri bir dünyanın hayalini kurarlar. Sevgi’nin saydığı dağ, bahçe, yayla, orman belki Almanya’da yoktur, fakat Sevgi bunu önemsemez, çünkü başkişiyle olduğu her yer ona özgürlük alanı oluşturur. Başkişi ve Sevgi’nin aşkı esaretten kurtulup özgürlüğe kavuşmayı simgeler. Onlar birbirlerinde özgürlüğü bulurlar.

Başkişi Türkiye vatandaşlığından çıkarıldıktan sonra düştüğü bunalımlı süreci Sevgi sayesinde atlatır. Başkişi yurtsuz biri olarak Sevgi’ye ileriye dönük vaatlerde bulunamayacağını endişesini taşır ve Sevgi’nin kendisinden, aşkıdan uzaklaşmasından korkar. Fakat Sevgi onu bırakmaz;

“Lambalar güldü, sokaklar güldü, kent uyandı, gürül gürül. Bir kez daha anladı, dünya dışarıda değil, insanın içindeydi. Onu biçimlendiren, renklendiren de insanın kendisiydi. Sürekli bir değişkenlik! Değişmeyen tek şey değişimdi!” (U.U.Y., s. 289)

Kendini bedenlen ve ruhen köşeye sıkışmış, hapsedilmiş hissedlen başkişiyi Sevgi'nin aşkı başkişiyi hayata bağlar. “*Beden ruhun, dünya ise genel anlamda insan varlığının zindanıdır, bataklığıdır.*” (Korkmaz, 2005: 136) Roman boyunca insanların hareketlerini, konuşmalarını, eşinin mektuplarını sorgulayarak hayatını kendine “zindan, bataklık” yapan başkişi, Sevgi sayesinde dünyanın dışarıda değil insanın içinde olduğunu fark eder. Başkişi, dünyaya fiziksel, şekli değil, algısal bağlamda bakmayı öğrenir. Başkişinin hayatı, en çok eleştirisini yaptığı sıradan hayatlara dönüşür.

Başkişi ile Sevgi'nin İzmir Limanı'nda başlayan yol arkadaşlığı romanın sonunda hayat arkadaşlığına dönüşür. Başkişi, roman boyunca Sevgi ile Naime, Sevgi ile “devrimci eylem” arasında bocalar. Sevgi'yi yaşının küçük olması, ailesinin yaşam tarzının farklı olması, başkişinin ailesine ve devrimciliğe duyduğu sorumluluk Sevgi'yi ötelemesine, onun aşkını görmezden gelmesine sebep olur. Hâlbuki Sevgi başkişinin varlığıyla, onu kuşatan ailesine karşı savaş verir. Babasının bütün karşı çıkışlarına rağmen başkişiyi bırakmaz ve onun aşkı için mücadele verir, her şeyi göze alır. Romanın sonunda başkişinin önündeki bütün engeller yok olur ve Sevgi'yle yeni bir hayata başlama kararı alır;

“*Başım, gözüüm üstüne geldin Sevgi, benim evim, senin evin!*” *Sınırsız kucakladı Sevgi'yi, “İkimiz yan yana can cana!”* (U.U.Y., s. 331)

Sevgi'nin annesinin ölümüyle Sevgi de Almanya'da yapayalnız kalır. Sığınacak tek yeri başkişinin evidir. Sevgi'yi ilk kez sınırsız kucaklayabilen başkişi için mekânın sınırları açılır. Çünkü onlar aşklarını hep saklamak zorunda kalmışlardır. Başkalarının onaylamadığı bu aşk, uzun yıllar olgunlaşmayı beklemiştir. Aradan geçen yıllar engelleri ortadan kaldırmış ve başkişi ile Sevgi'yi birbirine kavuşmuştur. Gölgede ayrı geçen onca seneden sonra yan yana can cana olmanın mutluluğuyla özgür bir hayata başlangıç yaparlar.

2.1.3.6.Şahıs Kadrosu

2.1.3.6.1.Başkişi

Ucu Ucuna Yaşam romanı, başkişi Murat Saltaş'ın nasıl ve niçin Dr. Bilgin'e dönüştüğünün hikâyesini anlatır. 1980'li yılların başlarında başlayan roman, başkişinin Türkiye'den Almanya'ya sığınışının ve orada yeni bir hayat kurma mücadelesini hikâye eder. Başkişi, askeri darbenin etkilediği ülke kadar kendisi ve ailesi de bu darbenin etkilerinden oldukça etkilenir. Öğretmen yapan başkişi, öğrencilere sol görüşe kaydırmak suçuyla yargılanır ve okulla ilişkisi kesilir. İnandığı fikirleri ülkesinde anlatamadığı için ülkesini terk etmek zorunda kalır. İzmir Limanı'nda başlayacak olan “özgürlük” yolculuğunda ülkesinden kaçmak zorunda olan bir adamın vicdan muhasebesini yapar;

“Vapur devin sırtında bir kelebek, kendisi ise bir nokta bile değil. Bir hüüzün, bir garipik bilinmezlikler ortasında. Oysa bir adam sayılıyordu ülkesinde, hem de Askeri Cunta'nın hesap soracağı bir adam! O yüzden kaçıyordu, bencil, namert adam! Vapurda bile donuna edecekti korkudan, bir nokta bile sayılmayan yüreksiz adam!.. Hayır, kişiliğini karalamaya hakkı yoktu! Önce tutsaklıktan kurtulacaktı, sonra da kurtulamayanların kurtuluşu için savaşıyordu, onun için kaçıyordu!..”
(U.U.Y., s. 24)

Başkişi, ülkesinden kaçmak zorunda olmasını kendine yediremez ve kendisini namert olarak görür, çünkü ailesini, sorumluluklarını, inandığı davayı arkasında bırakmanın ağırlığını vicdanında derinden hisseder. Kendini bir nokta yerine bile koymayan ülkesine kırgın veda eder. Tutsak olduğu ülkesinde “özgürlük” ülkesine gidecek ve kurtulamayanların kurtuluşu için mücadele verecekti. İnandığı davayı kendi vatanında devam ettiremese de bir gün vatanına dönüşün, bunları vatanında da savunabileceğinin umuduyla yolculuğa başlar.

Almanya'da “devrimci eylem” hareketinin örgüt üyeleri onu karşılar ve Dr. Bilgin Yurttaş olarak onu aralarına kabul ederler. Almanya'da yeni bir hayata merhaba diyen başkişinin, eski arkadaşı Musa ile karşılaşması başkişiyi yeni hayatını sorgulamaya ve savunmaya sevk edecektir. Çünkü Musa'ya göre başkişi hem siyasi fikir olarak hem de kişilik olarak değişmiştir;

“Senin ne zaman belli bir politikan ya da politik bir çizgin oldu söyler misin? Demokrat etiketiyle yuvarlanmaktasın bir oraya, bir buraya!”

(...) Ben sapına kadar Marksist-Leninistim, yani işçi sınıfı devrimcisiyim. Sapma gördüğüm yerde kimse tutamaz beni! Şimdi anladın mı küçük burjuva tabansızı?” (U.U.Y., s. 51)

Musa ile aralarında geçen bu tartışmada başkişi kendisini savunur fakat kendisini Marksist-Leninist olarak ifade etmesi sadece Musa’yla tartışmasında olur. Çünkü o Almanya’da “demokrat” kimliğiyle tanınmaktadır. Almanya’da kaldığı süreç boyunca da “demokrat” kimliğinin dışında bir hareket yapmaz ve herkes onu bu kimliğiyle tanır.

Örgüt içinde de “demokrat” kimliğiyle saygı gören başkişinin saygınlığı, vapurda karşılaştığı Sevgi’nin örgüte Dr. Bilgin’e verilmek üzere bıraktığı mektupla sarsılır. Örgüt üyeleri kimliğini bilmedikleri bir bayanın başkişiyi aramasına bir anlam veremezler ve Dr. Bilgin’den kuşkulandırmaya başlarlar. Sevgi’den hem yaşının küçük olması hem de Sevgi’nin hayat tarzının kendinden tamamen farklı olması sebebiyle hep kaçır. Bu sırada başkişinin eşi Naime’nin sitem dolu mektupları başkişiyi her geçen gün daha da ezer. Oğlu Hasan askerler tarafından yakalanır, Naime bütün sıkıntılara tek başına göğüs germek zorunda kalır. Bu durum başkişiyi vicdani olarak sarsar. Onun için Almanya’da zaman durur, akmaz; mekanlara sığmaz, mekanlar onu kuşatır. Başkişinin, yaban el dediği Almanya sadece fiziksel olarak değil, algısal olarak da onun için labirente dönüşür.

Başkişiyi içine düştüğü labirentten çıkaracak olan da Sevgi’dir. Sevgi’yle buluşma kararı aldıkları orman, ona içinde bulunduğu tutsaklık duygunu anmsatır;

“Hiç kuş sesi duymamıştı bu yerlerde. Güvercinler, insandan ürkmeydi, isli paslı dolaşırlardı ayak altında. “Nerde benim tırnakları, gagası mor, kanatları yeşile, sarıya, boyalı maviliklerde uçan yaban kuşlarım! Evcil hayvanları sevmem, evcil insanları da sevmem. Kafeste tutsak kuşlara acırım. Ama zalıma zorbaya başkaldıran yiğit tutsaklara imrenirim.” (U.U.Y., s. 220)

Kendisi ülkesinde yaban, özgür bir kuşken ülkesinin onu tutsak etmesiyle yaban ele “özgürlük” umuduyla kaçır. Yaban elde yeniden özgür bir kuş olup ülkesine dönmemenin hayalini kurar, fakat Almanya ona esaretten başka bir şey getirmez. Kendini kafese kapatılmış bir kuş gibi hisseder. “Yiğit bir tutsak” olarak

geldiği Almanya’da kafese kapatılan başkişiyi, esaretten kurtaracak, onu anlayacak tek kişi Sevgi’dir;

“Baylar, bayanlar, ben vatan ahlak, töre, yasa tasa tanımıyorum; akıllı adam damgasını da sırtımda taşımak istemiyorum. Ben yurtsuz, bağısız bağlantısız bir yabancıyım. Adsız bir Mehmetçik olmak da istemiyorum, adsız bir yabancı olarak yaşamak istiyorum. Koparın siz de bağınızı, bağlantınızı, alkolle avutmayın kendinizi. Yaşasın bağımsızlık yaşasın özgürlük!”

“(…) Sizler ey polisler, koparın düğmelerinizi, atın tabancaları, özgür olun, kendiniz güdün kendinizi! Sizler yaşamı zorlaştırıyorsunuz, hem kendi dünyanızı rezil ediyorsunuz, hem de bizim!” (U.U.Y., s. 330)

2.1.3.6.2.Norm Karakterler

Ucu Ucuna Yaşam romanında başkişi Dr. Bilgin’i roman boyunca tamamlayan tek norm karakter Sevgi’dir. Sevgi, başkişiyi aşk ve sadakat yönüyle tamamlar. Roman her ne kadar “ucu ucuna bir yaşam”ı yani, başkişinin Almanya’ya kaçıışı ve burada yeni bir düzen kurmasını anlatsa da olaylar Sevgi ve Dr. Bilgin’in aşkı üzerine kurulur. Romanın yazılma sebebi ikisinin aşkıdır. Sevgi’yle yeni bir hayata başlayan başkişi, romanı anlatmaya Sevgi’yle tanıştığı İzmir’den kalkan vapura geri dönüş yaparak başlar;

“Sevgi aldı götürdü yolun başlangıcına, Dr. Bilgin’i. Düzmece bir pasaportla binmişti Napoli vapuruna İzmir Limanı’ndan.” (U.U.Y., s. 17)

Başkişiyle İzmir Limanı’ndan kalkan vapurda tanışmaları dokuz yıllık bir süreçten sonra hayat arkadaşlığına dönüşür. İzmir’den Napoli’ye giden vapur, onların yollarını kesiştirir, birleştirir. Bu vapur onlar için sadece fiziksel bir mekân ifade etmez, o vapur ikisinin de kaçışının simgesidir. Başkişi, “özgürlük”e ulaşma, Sevgi ise ailesinin zoruyla Almanya’da yeni bir hayata başlamak ümidiyle bu vapura biner. Sevgi ailesinin zoruyla bindiği bu vapurdan intihar ederek kaçmak, kurtulmak ister. Onun intiharını engelleyen, onu hayata bağlayacak olan da başkişi olur.

Başkişinin Sevgi’yi yaşama bağlamasıyla arkadaşlıkları da ilerler. Almanya’ya geldiklerinde yollarının ayrılmasına rağmen Sevgi başkişinin izini bulur ve onunla görüşmek ister. Başkişi ise önce onu dünyasına almak istemez, çünkü farklıdırlar.

Sevgi ondan yaşça küçüktür. Sevgi'nin ailesi ise başkişinin dünya görüşüne tamamen ters bir yapıdadır. Fakat Sevgi yaşının küçüklüğüne rağmen ailesine karşı durarak başkişiye aşkını savunur. Başkişiye kavuşmak için ailesine karşı mücadele verir. Uzun uğraşlardan sonra başkişi Sevgi'siz bir hayat düşünemez olur. Çünkü başkişinin yaban el dediği Almanya'da tek sığınağı Sevgi olur. Onu anlayan, onu düştüğü yalnızlık labirentinden çıkaran da Sevgi'dir;

“Ben sevdayı yaşamadım, bilemem? Bildiğim şey, Sevgi'siz bir yaşam, baharı sönmüş bir yaşam, gülü, çiçeği budanmış renksiz bir yaşam! Sevgi'yi seviyorum bu minval üzere. Bu sevgi, başka sevgilerime engel değil! Sevgi'nin de kendinden gayri kimseye bir zararı yok! Sevgi'nin düşmanı, Sevgi'nin katili şu insan yaratıklar!” (U.U.Y., s. 156)

29 yıllık evliliğinde ne başkişinin eşi Naime ne de mutluluğu bulabilmiştir. Başkişi, Almanya'ya geldikten sonra eşiyle olan ilişkisi kopma noktasına gelir. Başkişi, sadece eşi ve oğluna karşı sorumluluk duyar, aslında bu yüzden Sevgi'yi ilk başlarda kabullenemez. Fakat Naime'nin sitem dolu mektupları başkişiyi Sevgi'ye yöneltir. Çünkü başkişi yaban elde tutunma mücadelesi vermektedir, dâhil olduğu örgüt onu kendilerinden saymaz ve dışlanır. Yalnız kaldığı Almanya'da ona Sevgi sahip çıkar. Aslında ikisini de birbirine bağlayan yalnızlıklarıdır. *“Gerçek aşk iki yalnızlığı değil tokuş etme çabasından başka bir şey değildir.”* (Gasset, 2007: 61) Onlar yalnızlıklarını değil tokuş ederler. Bu yolla birbirlerini anlarlar ve birbirlerine bağlanırlar. Sevgi ailesinin baskılarından, başkişi sorumluluklarından kaçır. Bir de, ikisi de onların aşkını onaylamayan örgüt üyeleri ve ikisinin ailesinin fikirlerinden kaçmak zorunda kalırlar. Fakat Sevgi her şeyi göze alır ve aşkı için mücadele etmeye hazırdır;

“Bir çaresizlik içinde, boynum eğri yaşamaktan hicap duymaktayım. Hansastadt'ta bir iş arayacağım, sana komşu olacağım! Ne dersin Ahmet? Diyeceğini bilirim; “Sabırlı ol, dumanlı günler geçsin, bir yerden güneş görünsün!” Ben gecede güneş beklemem Ahmet, ışığı öz elimle doğuracağım!” (U.U.Y., s. 190)

Çaresizliğin elini kolunu bağlamasına izin vermeyen Sevgi aşkı için direnmeyi, savaşmayı göze alır. Babasının ölümünden sonra annesiyle kendine yeni bir hayat kurmak isteyen Sevgi, bu yeni düzene başkişiyi de dâhil etmek ister. Fakat önündeki engelin de farkındadır. Başkişinin sorumlulukları vardır ve aşkları

onaylanmamaktadır. Buna rağmen Sevgi, karanlıkta önünü görmeden ilerlemeye çalışan bu aşkın gün yüzüne çıkması için daha fazla beklemeyi göze alamaz ve ışığı kendisinin doğurarak yeni bir hayata başlamak istediğini başkişiye bildirir. Sevgi bu aşkın ışığa karışması için roman boyunca mücadele verir. Sevgi başkişinin hayatını bu mücadelesiyle değiştirir;

“İnsansız bir dünya aramayacaktı, Sevgi’nin bir solukta değiştirdiği dünya neyine yetmezdi. (...) Yaşamın can damarıydı! Sevgi’siz yaşam bir kadavraydı.”
(U.U.Y., s. 219)

Kalabalıklar içinde kendini yalnız hisseden, kalabalıklardan kaçıp insansız bir hayat isteyen başkişi, yeni dünyasını Sevgi’nin yanında keşfeder. Başkişi insansız bir dünya ister çünkü kimse onu anlamaz, kendini ifade edemediği bir dünya ise onu bunaltır, kuşatır. Vatanından kaçma sebebi de zaten kendini ifade edememesidir, ülkesine sığamamasıdır. Durum Almanya’da da değişmez, kalabalıklar onu anlamaz, dava arkadaşlarının yanında kendini onlara ait hissedemez. Dolayısıyla başkişi yeni bir insansız dünya arayışına girer, ama Sevgi zaten ona yeni bir dünya kurmuştur, başkişi sadece bunun farkında değildir. Durumu fark ettiğinde Sevgi’siz bir hayatının anlamsızlığını kavrar.

2.1.3.6.3.Kart Karakterler

Başkişi roman boyunca üç farklı isimle okuyucuya tanıtılır. Gerçek adı Murat Saltaş’tır, Türkiye’den Almanya’ya kaçarken Ahmet Yılmaz adına düzenlenen pasaportu kullanır ve Almanya’da da Dr. Bilgin Yurttaş olarak hayatına devam eder. Ucu Ucuna Yaşam romanında başkişinin hayatını etkileyecek olan üç kart karakter vardır. Bunlardan Murat Saltaş’ın Türkiye’deki eşi Naime, Ahmet Yılmaz’la vapurda karşılaşan ve kızı Sevgi’yle arkadaşlığını engellemek isteyen Hacı İzmullah, üçüncüsü de Almanya’da Dr. Bilgin’i örgüte kabul eden fakat onun politik duruşunu ve hayatını eleştiren Dadaş’tır.

Murat Saltaş’ın eşi Naime, roman boyunca iletişimsizlik yönüyle başkişi için kart karakter konumundadır. Naime, 29 yıllık evlilikleri boyunca ne eşinden ne de evliliğinden memnun olmamıştır. Çünkü ona göre eşi anlayışsız, vurdumduymaz, evi yerine miting alanlarını kendine mesken edilmiş bir adamdır. Naime, roman boyunca

Almanya'ya yazdığı mektuplarla varlığını hissettirir. Naime, başkışının Sevgi ile ilişkisini öğrenince 29 yıllık evliliğinin sorgulamasını yapar. Eşinin Türkiye'den kaçmasıyla evin bütün sorumluluğunu tek başına yüklenmek zorunda kalır. Başkışının oğlu Hasan da “devrimci eylem” hareketlerinde katılır ve askerler tarafından karakola götürülür. Hasan'ın sorgulanmasından sonra nereye gönderildiğini bilmeyen Naime, günlerce oğlunu arar. Hasan'ın hapse düşmesinin tek sorumlusunu, evin yükünü tek başına çekmek zorundan olmasının sorumlusu olarak Dr. Bilgin'i görür. Türkiye'de Dr. Bilgin'siz hayata tahammül etmeye çalışan Naime, 29 yıllık evliliğin hesabını soran bir mektupla başkışiyi sorgular;

“Elbette sevmediğin bir kadınla yaşamak zorunda değildin. Sevmek, sevgi boşluğunu doldurmak senin hakkındı. Neden bunu zamanında açıkça, mertçe söylemedin, neden bostan korkuluğu gibi dikildin kaldın karşımda? Hem beni yaktın, hem kendini yaktın, Allah belanı versin! Tam 29 yıl işkence çektirdin bana! (...) Boşuna bekledim yollarını, yıllardan beri. Ne de olsa bir avuntuydun benim için.” (U.U.Y., s. 288)

Naime babasının zoruyla başkışiyi evlenir ve bu zorundalık evlilik yaşamını iletişimsizlikle sonuçlandırır. Naime'nin başkışiyi gönderdiği mektuplardan birbirlerini sevmediklerini, anlamadıklarını görüyoruz. Buna rağmen zorundalıkla başlayan evlilikleri zorundalıkla devam eder. Başkışının Sevgi'yle ilişkisinin Naime'nin kulağına gitmesiyle 29 yıllık birikim de ortaya çıkar. Naime, zorla geçen 29 yılın hesabını sorar. Avuntu olarak gördüğü başkışiyi artık hayatından çıkarmaya kararlı olan Naime kendine Murat'sız bir yol çizecektir.

Naime'den gelen mektuplar başkışiyi hep bunaltır. Mektupları okuduğunda zaman durur, başkışı mekânlara sığamaz hale gelir ve bu mektupların yükü altında ezilir. Roman boyunca mektupların onun üzerinde bıraktığı etki gösterilirken romanın sonunda başkışının bakışıyla evlilikleri dile getirilir. Başkışı Naime'den gelen bir mektubu Naime'nin 29 yıllık evliliğe Murat tarafından bakışıyla yazıldığını rüyasında görür;

“Sana sevgi vermedim, değerini iç bilmedim. Küçük tutamakları gerekçe yaparak seni kırdım, üzdüm dışladım. Kendi elimle kopardım seni benden! (...) Ben aile düzenini, karı kocanın birlikteliği, yalnız yemek yapmak, bulaşık, çamaşır

yıkamak, temizlik yapmak, ütü yapmak sanmıştım. (...) İçte dönük duyarlı bir kişiyi, iki ayaklı bir araç yerine koyarak bakım yapmıştım yalnız!” (U.U.Y., s. 322)

Rüyasında gördüğü mektubun heyecanıyla Naime’yi bir umutla arayan Murat Naime’nin telefonu yüzüne kapatmasıyla uyanır. Murat’ın rüyasını gördüğü mektup 29 yıllık evliliğin özetidir. Naime kendi eliyle evliliğini uçuruma sürüklemiş, eşini insan değil iki ayaklı bir araç olarak görmüştür ki eşi en çok insan sayılabilmek istemiştir. İnsan olabilmek, insan yerine konabilmek için Türkiye’de yargılanmış bu yüzden Almanya’ya kaçmıştır. Fakat eşi Naime, eşi anlamak şöyle dursun, onu ötelemiş ve onu yalnızlığa mahkûm etmiştir. Roman boyunca Naime’nin soluğunu ensesinde hissedilen başkışı evliliğinin vicdani yükünden kurtulamaz. Naime’nin boşanma kararıyla içinde bulunduğu esaretten kurtulup özgürlüğüne kavuşur.

Ahmet Yılmaz’la İzmir Limanı’ndan kalkan vapurda tanışan kendi dünyasına sıkışmış ve önyargılarıyla karşısındakileri değerlendiren Hacı İzmullah roman boyunca başkışinin Sevgi’ye ulaşması yolunda önüne çıkan en büyük engeli teşkil eder. Hıçkırık romanını okumasıyla başkışiyi anarşist sanan Hacı İzmullah onu polisler şikâyet eder ve tutuklanmasına sebep olur. Baskıcı bir kişiliğe sahip olan İzmullah yüzünden kızı Sevgi intihar etmek ister ve onu başkışı kurtarır bunun üzerine Hacı İzmullah şikâyetini geri çekerek başkışiyi polislerden kurtarır, fakat onun kızıyla arkadaşlığına hiçbir zaman onay vermez. Almanya’ya geldiklerinden Sevgi’nin hastaneye kaldırıldığını öğrenen başkışı Sevgi’yi görmek için İzmullah’ın evine gider ve İzmullah onu kızıyla görüştürmez. Milliyetçi ve İslamcı olan baba, başkışinin siyasi kimliğini öğrendikten sonra onu ve fikirlerini yargılar. Sevgi’nin babasına karşı gelerek başkışıyle görüşmek istemesi, mitinglere gitmesi İzmullah’ı başkışiyi öldürterek ondan kurtulmak istemesine sebep olur ve Gürbulak Çayır isimli birini tutar. Durumu haber alan başkışinin örgütten arkadaşı Alican, bir tuzak kurarak Hacı İzmullah’ı öldürtür. İzmullah’ın ölümüyle Sevgi bağlarından kurtulup kendine başkışıyle yeni bir hayat kurmak için mücadeleye başlar.

Başkışı, Almanya’ya gelince onu “devrimci eylem” örgütünden arkadaşları karşılar ve onu örgüte “demokrat” olarak tanıtır. Fakat başkışinin siyasi kimliğini inandırıcı bulmayan Dadaş roman boyunca başkışinin karşısında yer alır. Onun fikirlerini, hayatını eleştirerek örgüt içinde onu ötelemeye çalışır;

“(…) benim kavalımda yalnız Marksist- Leninistlerin sesi var! Sapma diyemeyeceğim ama sizinkisi bireyci bir küçük burjuva hastalığı! Bu hastalığı iradenizle bastırmış olsanız da zaman zaman patlak verir bir yerlerden.” (U.U.Y., s. 14)

Kendisi Marksist-Leninist başkişiyi küçük burjuva olarak tanımlayan Dadaş, başkişinin “demokrat”lığını sahte bulur ve onu eleştirir. Onun kimliğini maske takarak gizlediğini düşünen Dadaş, başkişinin maskesini düşürmek için elinden geleni yapar. Dadaş, başkişinin Sevgi’yle ilişkisini öğrenmesiyle durumu her fırsatta kullanır. Günler geçtikçe başkişi hakkında daha fazla bilgi öğrenen Dadaş örgüt içinde onun saygınlığını sarsmak için çalışmalar yapar ve istediğini elde eder. Sevgi’yle aşkının ortaya çıkmasıyla başkişi örgütü de örgüt evini de terk etmek zorunda kalır.

Başkişi ve Sevgi’nin aşkı üç koldan engellenmeye çalışılır, fakat başarılı olunamaz. Naime eşinden boşanır, Hacı İzmullah ölür ve başkişi kendisini ait hissetmediği, benimseyemediği örgütten aşkını tercih ederek ayrılır. Kart karakter konumunda olan bu üç kişi bu aşkı engelleme yolunda sadece bir engelden öteye geçemezler, fakat bu aşkın dokuz yıllık bir süreçten sonra başlamasına sebep olurlar.

2.1.3.6.4. Fon Karakterler

Ucu Ucuna Yaşam romanı Türkiye ve Almanya’da geçer. Başkişi Dr. Bilgin’in Türkiye’den Almanya’ya kaçışıyla başlayan romanda Türkiye’deki fon karakterleri başkişinin oğlu Hasan, polisler, jandarmalar oluşturur.

Başkişi Almanya’ya geldikten sonra hayatında yer alan fon karakterleri genellikle örgüt üyeleri teşkil eder. Alican, Akın başkişiyi Almanya’ya alışma sürecinde yardımcı olan örgüt üyeleridir.

Devrimci Ozan Kulolmaz, Ozan Mazlum ise Almanya’da “devrimci eylem”e sazlalarıyla, eserleriyle katkı sağlayan fon karakterlerdir. “Devrim eylem” örgütüne sığınan umutsuz işçi, kocalarından dayak yiyen kadınlar da romanda yer alan diğer fon karakterlerdir.

2.1.3.7. İzleksel Kurgu

Ucu Ucuna Yaşam romanında entrik kurguyu oluşturan ve çatışmayı sağlayan değerleri KORA şemasında şu şekilde gösterebiliriz:

	TEMATİK DEĞER	KARŞIT DEĞER
KİŞİLER DÜZLEMİNDE	Murat Saltaş/ Ahmet Yılmaz/ Dr. Bilgin Yurttaş Sevgi Alican Mestan Seyran Ana	Naime Hacı İzmullah Dadaş Yoldaş Hasan
KAVRAMLAR DÜZLEMİNDE	Aşk Özgürlük Başkaldırı Adalet Geçmişe Özlem Direniş Devrim Vatan Batı	İhanet Esaret Sömürü Bürokratik Çözülme Kaçış Yabancılaşma Milliyetçilik Vatansızlık İlegallik Doğu
SİMGELER DÜZLEMİNDE	Deniz İzmir Limanı Vapur Açlık Grevi Tren Devrimci Eylem	Almanya Türkiye Örgüt evleri Demokrat Karakol Hapishane

		İşkence Hıçkırık romanı Din Karadağ Mahallesi Araf
--	--	--

2.1.3.7.1.Aşk

Ucu Ucuna Yaşam romanı, sorumlulukları ve aşkı arasında ikilem yaşayan başkişinin aşkına ulaşma süreci üzerine kurgulanır. İzmir Limanı'ndan kalkan vapur, Dr. Bilgin ile Sevgi'nin yollarını kesiştirir. Başkişi, siyasi suçlu olduğu için Türkiye'den kaçmak zorunda kalır. Murat Saltaş olarak vapura biner, vapurda düzmece pasaportla kimliği Ahmet Yılmaz'a dönüşür. Sorgulamalar, hapishaneler ve soruşturmaların esaretinde bunalan başkişi “kurtuluş”a Almanya'ya kaçmakla ereceğini düşünür. Amacı, ülkesinde kendini/fikirlerini kuşatan tutsaklıktan kurtulup, arkasında bıraktığı dava arkadaşlarının/fikirlerinin kurtuluşunu sağlamak için savaşmaktır. Bu sebeple “kurtuluş” yolculuğu için İzmir Limanı'ndan kalkan Napoli'ye gidecek olan vapura biner. Sevgi ise kendisine söz hakkı vermeyen babası Hacı İzmullah'ın zoruyla bu yolculuğa çıkar.

Hacı İzmullah'ın Sevgi'yi zorla vapura bindirmek istemesi üzerine Sevgi çırpınır ve kurtulmak ister, fakat vapura binmek zorunda kalır. Başkişi, Sevgi'yi vapura binerken çıkardığı bu “şamata” ile fark eder. Sevgi ve başkişinin arkadaşlığının temeli “Hıçkırık” romanı vesilesiyle atılır. Karamsarlık ifade ettiği için “Milli birlik ve beraberliği” bozan “Hıçkırık” romanını okuyan başkişi, Hacı İzmullah'ın dikkatini çeker ve Hacı İzmullah başkişinin “terörist, anarşist” olduğunu düşünür. Durumu fark eden Sevgi başkişiyi, bu romanı saklaması, okumaması hususunda uyarır. Aile baskısına dayanamayan Sevgi esaretten kurtulmak için intihar girişiminde bulunur, başkişinin onu kurtarmasıyla eylemi sonuçsuz kalır.

Başkişinin Sevgi'nin hayatını kurtarması önceleri Sevgi'yi kızdırsa da, bu olay ona olan güvenini sağlamlaştırır. Vapur yolculuğu boyunca Sevgi'nin tek dert ortağı Ahmet Yılmaz olur. Almanya'da yolları ayrılan ikili, görüşmek için

sözleşirler. Başkişi, Sevgi'yle görüşmek istemez, çünkü Sevgi'nin hem hayat tarzları birbirine uymaz hem de Sevgi'nin yaşı küçüktür.

Sevgi, ısrarla Ahmet Yılmaz olarak tanıdığı, güvendiği yol arkadaşına sığınmak ister. Ahmet'in de sıkıntıları olduğunu ve bunu fark ettiğini, *“hiç saklama, senin de bir dersin olmalı. Dünyaya, insanlar küs gibisin.”* (U.U.Y., s. 41) sözleriyle ifade ederek, onun da kendisine sığınmasını ister. Çünkü o Ahmet'e aşkla bağlıdır ve *“Bu arzu başlar başlamaz, seven kişi kendi bireyselliğini kendisinin içinde eritme yolunda ya da tam tersine sevgilisinin bireyselliğini kendisinin içinde eritme yolunda garip bir itki duymaya başlar.”* (Gasset, 2005: 29) Sevgi Ahmet'in bireyselliğini kendisinin içinde eritme yolunu tercih eder. Vapurda karşılaştığı Ahmet ona yabancıydı, ama Sevgi'yi, onun küçük dünyasında yer alan “hemşehri, amca, dayı, ağa”lardan çok daha iyi anlıyordu. Bu sebeple Ahmet'e yakınlaşmak ister “Devrimci eylem” örgütüne Ahmet'le görüşmek istediğini belirten mektuplar bırakır, onun katıldığı mitinglere gider, fakat Ahmet Sevgi'den hep kaçır. Ahmet, Sevgi'yi tanımaya başladıktan sonra ondan daha çok kaçır, çünkü sorumlulukları ve Sevgi arasında sıkışır kalır. Bir yanda örgüt ve ailesine olan sorumlulukları diğer yanda ise aşkı vardır.

Sevgi'ye olan aşkını kendisine bile itiraf etmeye utanır. Fakat eşi Naime ile iletişimin kopması, örgüt üyelerinin Dr. Bilgin'i dışlamaları onu yalnızlığa sürükler ve Sevgi'ye ve onun aşkına sığınma ihtiyacı duyar. Zira aşk, *“yaşamın vareden, çoğaltan ve açımlayan güdüdür.”* (Korkmaz, 2004: 129) Dr. Bilgin, esarete düştüğü Almanya'da Sevgi'nin aşkı sayesinde “kurtuluş”a ulaşır. Bu aşk, Dr. Bilgin'i yeniden açımlayan, hayata bakışı değiştiren bir güç olur.

Dr. Bilgin, *“hayatımın can damarı”* dediği Sevgi'nin aşkı sayesinde dünyaya farklı bir gözle bakmaya başlar;

“Lambalar güldü, sokaklar güldü, kent uyandı, güriül güriül. Bir kez daha anladı, dünya dışarıda değil, insanın içindeydi.” (U.U.Y., s. 291)

Almanya- Türkiye, vatan- gurbet ikileminde bocalayan Dr. Bilgin sevgi'nin aşkıyla *“dünyanın dışarıda değil içeride”* olduğunu anlar. *“İnsanın içinde olan dünya”*nın hayata güzel bakmasıyla, hayatın anlamlanacağını farkına varır. Dr. Bilgin için *“Sevgi'nin soluğunun”* olduğu her yerde, içinde bulunulan mekân da

açılır, genişler. Sevgi'nin varlığıyla, Dr. Bilgin için sıradan “*lambalar, sokaklar gülmeye*” başlar; ıssız, yalnız “*kent uyanır*”, hayat yeniden akmaya başlar.

Aşkları için Dr. Bilgin ve Sevgi birçok fedakarlık yapmak zorunda kalır. Sevgi aşkı için ailesini karşısına alır, Dr. Bilgin eşini ve sorumluluklarını bir yana bırakır ve Dr. Bilgin ve Sevgi dokuz yıllık süreçten sonra kendilerine “yeni bir dünya” kurabilirler;

“*Ne atam ol, ne kocam; ikisini de sevmem. Atayı yaşadım, kocayı yaşamadım, anamdan gördüm, komşu kadınlardan gördüm, yaşamak istemem. Kocalı dünya, parselli dünya, mahpuslu dünya, paramparça dünya. İkimiz bir arada demek, tümleşmiş, özgürleşmiş dünya demek.*” (U.U.Y., s. 10)

Dr. Bilgin'in eşi Naime'den boşanması, örgütten ayrılması ve vatandaşlıktan çıkarılmasıyla Almanya'da tek kalır. Sevgi de anne ve babasının ölümüyle yalnız kalır ve Dr. Bilgin'e sığınır. Sevgi ve Dr. Bilgin, kendileri kuşatan/bunaltan/yalnızlaştıran dünyadan birbirlerine sığınır. Sevgi, Dr. Bilgin'den “*ne kocası, ne de atası*” olmasını talep eder. kendilerini bağlayacak her türlü yaftadan kaçmak ister. Sevgi için “*ata*”, baskıcı, söz hakkı tanımayan Hacı İzmullah'ı, “*koca*” ise çevresinde gördüğü ailelerine değer vermeyen erkekleri ifade eder. Sevgi, kendisi için “özgürlük” anlamına gelen aşkını, “*kocalı, parselli, paramparça*” dünya ile sınırlandırmak istemez.

2.1.3.7.2.Sömürü/Yabancılaştır(ıl)ma

“Komünist, anarşist, terörist” gibi yaftalarla ülkesinde yargılanan başkişi, “kurtuluş”u ülkesinden kaçmakta bulur ve roman boyunca elinden alınan ifade özgürlüğünün sorumlusu olarak “askeri cunta” dediği 1980 Devrimi'ni gerçekleştiren generalleri görür. “Askeri cunta”nın onların hayatlarını ipoteklediğini ve ideallerini sömürdüğünü savunur. Çünkü başkişi, kendi inandığı dava için savaşır fakat onun davasına ailesinin de müdahil edilmesini eleştirir. Dr. Bigin kendini Marksist olarak tanımlar. Marksizme göre devlet, “*egemen sınıfın çıkarlarını, silah gücüyle ve bakıyla kruyan bir araçtır.*” (Burns, 2010: 65) Devleti temsil eden polis ve askerlerin başkişi hapiste olduğu süreçte baskınlar yapıp evini aramasını, oğlu Hasan'ın babasının/kendisinin siyasi kimliği yüzünden yaftalanıp yargılamalarını “sömürü”

olarak değerlendirir. Kendisini “özgürlük”e taşıyacak olan vapurda yolculuğa başlamadan önceki düşünceleri sömürülen hayatına ilişkin olur;

“Bir hüüzün, bir gariplik bilinmezlikler ortasında. Oysa bir adam sayılıyordu ülkesinde, hem de Askeri Cunta'nın hesap soracağı bir adam! O yüzden kaçıyordu, bencil, namert adam! Vapurda bile donuna edecekti korkudan, bir nokta bile sayılmayan yüreksiz adam!” (U.U.Y., s. 24)

Ülkesinden kaçmak zorunda oluşu başkişiyi vicdani olarak kendini sorgulamaya sevk eder. Başkişi kendisini değersiz, korkak, namert olarak değerlendirir. Bunun sebebi Askeri Cunta'nın kendisini sadece hesap sorulacak, suçlu biri olarak görmesidir. Başkişi bir nokta gibi hisseder kendisini, zira Askeri Cunta onun söylediklerini, ifade etmeye çalıştıklarını değil yaptığı eylemleri sorgulayacaktır, ona kendini ifade etme özgürlüğü tanımayacaktır. Özgürlüğünün, ailesinin hayatının ipoteklenmesi başkişi ve dava arkadaşları için ifade ve yaşam özgürlüğün sömürüsü anlamına geldiği için, onlar ülkelerini terk ederler. Sömürüden “kurtuluş” için gittikleri yerlerde ise ötekileştirilmeye mahkûm olurlar. Ötekileştirilme yolculuğa başlarken ellerine verilen sahte/düzmece pasaportlarla başlar. Başkasının adına düzenlenmiş, başkasının hayatını temsil eden o pasaportlarla başkalarının hayatını yaşamaya başlarlar. Başkişi, Ahmet Yılmaz adına düzenlenmiş pasaportla “özgürlük” yolculuğuna başlar. Hayatını değiştirecek olan Sevgi'yle de bu kimlikle tanışır ve roman boyunca Sevgi ona “Ahmet” diye hitap eder. Sevdiği kadınla bile kendisinin olmayan bir kimlikle tanışmak zorunda kalır. Almanya'ya geldiğinde ise Ahmet Yılmaz, Dr. Bilgin Yurttaş olarak yeni hayatına başlar;

“Gerçek adınız Murat Saltaş, pasaport adınız Ahmet Yılmaz. İkisini de çiziyorum. Burada yeni adınız, “Dr. Bilgin Yurttaş.” Şu andan itibaren herkesi sizi yeni adınızla tanıyacak. Kariyeriniz, “sosyal bilimler doktoru.” (U.U.Y., s. 68)

Başkişi, yeni dünyaya sosyal bilimler doktoru olarak Dr. Bilgin Yurttaş adıyla başlar. Bundan sonra herkes onu bu adıyla tanıyacaktır, sömürülen hayatının, ötekileştirilmesi bu yeni kimliğiyle farklı bir boyut kazanır. Kendisine ait olmayan bir unvan ve kariyeri taşımak başkişiye ağır gelir. Ayrıca yıllarca Marksist-Leninist kimliğiyle bilinen başkişi burada “demokrat” olarak tanıtılır. Almanya'da “devrimci eylem” örgütüne bağlı olur fakat “demokrat” kimliği sebebiyle o örgüte üye olamaz. Örgüt üyeleri arasında da bu kimliği tartışma konusu haline gelir ve onları rahatsız

eder. Dr. Bilgin sosyal bilimler doktoru olarak basın toplantıları yapıp, Türkiye’deki gelişmeleri değerlendirmeye başlar ve yaptığı açıklamalar içinde bulunduğu örgüt üyelerini tatmin etmez, Dr. Bilgin’i küçük burjuva ideolojisini öne çıkarmakla suçlarlar. Kendine örgüt içinde yer edinemeyen başkişi Sevgi’nin hayatına girmesiyle örgüt üyelerinin gözünde saygınlığını kaybeder. Çünkü başkişi evlidir, Sevgi ondan yaşça küçük ve onun dünyasına çok yabancı bir insandır. Ayrıca Sevgi devamlı örgüte gelerek Dr. Bilgin’e mektup bırakır ve onun bu hareketleri hem örgütü hem de başkişiyi zor durumda kalmalarına sebep olur. İdealleri için, kendi hayatından fedakârlık yapıp, ailesini davasını arkasında bırakarak ülkesinden kaçmak zorunda olan başkişi, vatandaşlıktan çıkarıldığını öğrendiğinde dünyası yıkılır. Kendini bağısız, yurtsuz, köksüz ve terk edilmiş hissederek ve isyan eder;

“Ben yurtsuz, bağısız bağlantısız bir yabancıyım. Adsız bir Mehmetçik olmak da istemiyorum, adsız bir yabancı olarak yaşamak istiyorum. Koparın siz de bağınızı, bağlantınızı, alkolle avutmayın kendinizi. Yaşasın bağımsızlık, yaşasın özgürlük.” (U.U.Y., s. 329)

“Anarşist, terörist, ahlak, yasa tanımayan” bir adam olarak ülkesinde yaftalanan kişi bu yaftalardan kurtulmanın mücadelesini vermek için çıktığı yolculukta kendini özünü kaybeder. Tek derdi kendini ifade edebilmek olan başkişi, başka kimliklerle kendini var etmeye çalışır ama daha çok kaybolur ve kişiliği silinir. Onu kendisi yapan en önemli değer vatanını da kaybetmiş olması mücadelesini verdiği her şeyin değerini yitirmesine sebep olur. Davası için ölen adsız bir Mehmet olmaya hazırlanırken, adsız, köksüz bir yabancı olmak ister. Zaten Almanya’ya gelmesiyle ötekileştirilmeye başlamıştır, kimliğiyle, konuşmalarıyla, aşkıyla kabul görmeyen başkişi kendini bir yere ait hissedememenin yükünü roman boyunca taşır.

Sevgi’yle birlikte başkişi örgütten, ailesinden, ideallerinden uzaklaşmaya başlar. Yaban el dediği Almanya’da bu sefer de yalnızlık onu ötekileştirir. Onu ötekileştirilmekten kurtaracak olan Sevgi’nin aşkı olur. *“Sevgi, yabancılaşmayı önceden varsayar ve aynı zamanda yabancılaşmayı ortadan kaldırır.”* (Fromm, 2001:66) Kendini tanıyamaz hale gelen başkişi Sevgi’nin aşkıyla kendine yeni bir dünya kurma kararı alır, fakat aşklarının önünde aşmaları gereken engeller vardır. Sevgi’nin babası, Naime ve örgüt elemanları bu aşkın önündeki en büyük engellerdir. Fakat başkişi ve Sevgi’nin aşkı bu engelleri aşar ve birlikte yeni bir dünyaya adım

atarlar. Sevgi başkişinin ötekileştirilmesini sevgisiyle önler. Dışarıdaki dünyanın değil, insanın içindeki dünyanın ona yaşama bağladığını fark eder;

“Bir kez daha anladı, dünya dışarıda değil, insanın içindeydi. Onu biçimlendiren, renklendiren de insanın kendisiydi. Sürekli bir değişkenlik! Değişmeyen tek şey değişimdi!” (U.U.Y., s. 291)

Hayatını inandığı davaya adanmış başkişi bu uğurda türlü fedakârlık yapar. Ailesini, vatanını arkasında bırakmak zorunda kalır. Hayatını davası ve başkaları üzerine kurar. Bu yüzden hayatını erteler. Sevgi ile dokuz yıl bekledikten sonra yeni bir hayat kurabilirler. Dış dünyaya saplanıp kalan başkişi, Sevgi’yle birlikte aslı dünyanın içinde, yüreğinde olduğunun farkına varır. “Hayatımın can damarı” dediği Sevgi’yle birlikte çok değişir, Sevgi büyüdükçe o da büyür olgunlaşır. Bu yüzden de değişmeyen tek şeyin değişim olduğunu fark eder. Almanya’daki 9 sene başkişiden çok şey götürür, ama götürdüklerinin karşılığı olarak Sevgi’yi ona verir.

2.1.3.7.3. Başkaldırı

Başkişi, roman boyunca 1980’li yılların Türkiyesinin siyasi, sosyal koşullarının baskısını yaşayan biri olarak “askeri cunta” dediği 1980 Devrimi’ni gerçekleştiren kadroyu eleştirir. Başkişi, sol yayınlar okumak, öğrencilere sol fikirleri aşlamak suçlarından dolayı öğretmenlik mesleğinden alınır. T-İş Sendikasında göreve başlayan başkişi, devrimci faaliyetlerinden dolayı yargılanır ve sahte bir pasaportla ülkeyi terk etmek zorunda kalır. Bu durum sadece Murat Saltaş için değil, o dönemki dava arkadaşlarının hepsi için geçerlidir. Sahte pasaportlarla yurtdışına kaçan Murat Saltaş ve arkadaşları buralardaki örgütler bünyesine katılarak çalışmalarına devam ederler. Zaten onların yurtdışına gitme amaçları, kurtuluşa eremeyenleri kurtuluşa götürmektir. Roman boyunca “askeri cunta” ve eylemlerinin eleştirisi yapılır. Fakat “askeri cunta” sadece eleştirilir, yeni bir düzen ya da başkişinin idealleri söz konusu edilmez, durumdan rahatsızlık ve bu rahatsızlığın onlar üzerindeki etkisi dile getirilir. Romanın başında “kurtuluş” a gidecek yolculuğa başlarken vapurdaki izlenimleri, onu bunaltan ülkesinden kaçırın sebeplerin ülkesinde değil, onun beraberinde geleceğinin farkındadır;

“Elinde telsizle bir kişi geçti önünden. Sivil polise çok benziyordu! Yine polis, yine hafîye, yine yobaz! Vapur pis esintileri birlikte taşıyordu ilkedem!” (U.U.Y., s. 21)

Hayatını bir gölge gibi izleyen polislerin varlığı artık başkişiyi rahatsız etmez, fakat onları her gördüğünde ülkesinde kaçma sebepleri, kuşatılmışlığı, hayatının ipotek altına alınması gelir ve onları “yobaz” olarak tanımlar. Polisler ve askerler başkişide anlayışsızlık, yargısız infaz gibi kavramları çağrıştırır, bir gece evini basan polisler onun bu yargılarını doğrular niteliktedir;

“Önce zili çaldılar, sonra tekmelediler kapıyı, “Polis!”. Fanatik faşist cellatlar da öyle seslenirlerdi. “Devletin yardımcıları”ydı onlar, daha belalıydılar. Yakaladıkları yerde kurşuna dizerler, kulak, burun, boğaz keserlerdi.” (U.U.Y., s. 37)

Onlar başkişinin gözünde yobazdır, çünkü kendilerine dikte edilen emirleri yapmak zorundadırlar, sorgusuz sualsiz başkişiyi karakola alıp kendisini ifade hakkı tanımadan yargılayıp, işkenceden geçirmektedirler.

Başkişinin devletin yardımcıları dediği polis ve asker dışında eleştirisini yaptığı “askeri cunta”nın başa getirdiği hükümet vardır. “Askeri cunta”nın yaptığı devrimin amacı ülkeye demokrasi getirmektir, demokrasi gelirse yurtdışına kaçanlar ülkelerine geri dönebilme umuduna sahip olacaklardır;

“Cuntacı generallerin iş başına getirdiği sivil kılıklı hükümet, bir “Genel af”tan söz ediyordu. Yalan da olsa duramazdı artık yabanelde.” (U.U.Y., s. 206)

Cuntacı generallere ve sivil hükümete hiç güveni olmayan başkişi çıkacak olan genel af haberine bile tereddütle yaklaşır. Kendilerine ifade özgürlüğü tanımayan “askeri cunta”nın onlara yeniden ülkeye dönüş yolunu açacaklarına pek anlam veremez ve inanamaz. Yine de aldığı bu haberle ülkesine dönme umudunu taşıyan başkişinin hayalleri vatandaşlıktan çıkarılmış olmasıyla yıkılır. Başkişi daha ülkesinden kaçmadan vatandaşlıktan çıkarılmış, fakat kendisinin bu durumdan haberi olmamıştır. Eski dava arkadaşı Musa’dan gelen bu haberler yıkılan başkişi kendisini köksüz-yurtsuz hisseder. Mücadelesini verdiği dava yüzünden vatandaşlıktan çıkarılan başkişi isyan eder;

“Baylar, bayanlar, ben vatan, ahlak, töre, yasa tasa tanımıyorum; akıl adam damgasını da sırtımda taşımak istemiyorum. Ben yurtsuz, bağısız bağlantısız bir

yabancıyım. Adsız bir Mehmetçik olmak da istemiyorum, adsız bir yabancı olarak yaşamak istiyorum. Koparın siz de bağınızı, bağlantınızı, alkolle avutmayın kendinizi. Yaşasın bağımsızlık, yaşasın özgürlük!”

“(…) Sizler ey polisler, koparın düğmelerinizi, atın tabancaları, özgür olun, kendiniz güdün kendinizi! Sizler yaşamı zorlaştırıyorsunuz, hem kendi dünyanızı rezil ediyorsunuz, hem de bizim.” (U.U.Y., s. 329)

Ülkesinde ahlak, töre, yasa tanımayan “komünist, anarşist” yaftası yiyen başkişi, yurttaşlıktan çıkarılmasıyla bu duruma isyan eder. Dr. Bilgin “görmenin görünebilirliğin en açık hazır bulunma şekli” (Gasset, 2007: 75) olduğunu bilerek üzerine yapıştirılan bütün yaftalardan kurtulmak istercesine etrafına haykırır ve “görünebilir” olmak ister. “Akıllı adam, düşünen adam” olarak ülkesinde yer edinmeyen, fikirleri ifadeye imkân tanınmayan bir ülkede kendini yabancı hissettiği için yurtdışına kaçmıştır ki kendi kurtuluşu başkalarının da kurtuluşu olsun. Kökü vatanında, davasında olan başkişi yurtsuz, bağısız bağlantısız olma durumunu kabul edemez. Çünkü onu bütünleyen, var eden değerlerin hepsi ülkesindedir. Bağlarından, vatanından koparılması onu isyana sürükler ve adsız bir Mehmetçik olmak istemediğini söyler. Adsız Mehmetçikler inandıkları dava için “faşistler” tarafından öldürülen kişilerdir. Davaları uğruna canlarını feda etmekten çekinmemişlerdir, bunlardan bir tanesi de başkişidir. Fakat yurduna ait hiçbir bağı kalmayan başkişi artık adsız bir yabancı olmak ister. Yaban eldeki gurbetliği, yalnızlığı, çaresizliğine özüne, vatana dönem umuduyla dayanmaya çalışmıştır. Bu umudun elinden yitip gitmesi inandığı her şeyin ona artık anlamsız ve boş gelmesine sebep olur.

Başkişi, polisleri kendilerine dikte edilen emirleri yapmakla görevli birer kukla gibi görür. Onları bağlayan düğmelerden, üniformadan yani şekilcilikten kurtulmalarını ister. Onları hayatı zorlaştıran, rezil eden bir simge olarak tanımlar.

2.1.3.7.4.Geçmişe Özlem

Ucu Ucuna Yaşam romanında başkişinin 1980’li yıllarda savunduğu, inandığı siyasi görüşü, Marksist-Leninist olması sebebiyle yargılanır, sorgulanır ve işkenceden geçer. Türkiye’nin içinde bulunduğu siyasal durum o ve arkadaşlarının inandıklarını savunmalarına, fikirlerini ifade etmelerine olanak vermez. Bu sebeple

başkişi kendini yargılanmadan ifade edebileceği Almanya'ya kaçmak zorunda kalır. Başkişi arkasında ailesini, inançlarını, anılarını bırakarak bu yolculuğa çıkar. Almanya'da kurmaya çalıştığı düzende anıları onu hiç bırakmaz ve hep geçmişe özlem duyar. Kurtuluş için geldiği Almanya onun hapishanesi olur ve onu yalnızlığa mahkûm eder. Başkişi roman boyunca memleketi ile Almanya'yı kıyaslar;

“Nerde benim yükseklere bakan mavi tavanlı göklerim, salkım saçak yıldızlı gecelerim ve dünyayı kucaklayan güler yüzlü güneşim, memleketim? Bu yerlerin güneşi yakmaz, ayazı dondurmaz, ısının zıtlık darbesinde insan beyni tokatlanmaz bir aşağı bir yukarı, tüplerde civa örneği.” (U.U.Y., s. 146)

Başkişi, mavi tavanlı sınırsız bir gök, dünyayı kucaklayan sınırsız bir güneşle, vatanını “özgürlük”le özdeşleştirir. Sınırsız bir güzellik içinde fikirleri sınırlandırılmaya çalışılan başkişi vatanıyla bütünleştirdiği özgürlüğe özlem duyar. Almanya'ya geldiğinde bu özlem daha artar. Hem gurbet acısı hem de yaban elde onu kimsenin anlamaması onun vatanını daha çok özlemesine sebep olur. Yaban el dediği Almanya'da tutunacak hiçbir şeyinin olmaması onu boğar, bunaltır, kendini evcilleşmiş insan gibi hissetmesine sebep olur;

“Nerde benim tırnakları, gagası mor, kanatları yeşile, sarıya, boyalı maviliklerde uçan yaban kuşlarım! Evcil hayvanları sevmem, evcil insanları da sevmem. Kafeste tutsak kuşlara acırım. Ama zalıma zorbaya başkaldıran yiğit tutsaklara imrenirim!” (U.U.Y., s. 220)

Başkişi için memleketi güneşiyle, gökyüzüyle, hayvanlarıyla, kuşuyla bir bütün olarak özgürlüğü çağrıştıracaktır. Almanya'ya zalıma zorbaya başkaldıran yiğit bir tutsak olarak gelen fakat burada da derdini anlatamayan başkişi, kendini kafese kapatılmış evcil insan gibi hisseder. Vatan özlemi her geçen gün biraz daha artan başkişi, yurttaşlıktan çıkarıldığı haberini alınca dünyası kararır;

“Ben ülkemin taşından, toprağından yaratıldım. Bir çam ağacıyım Batakköprü Ormanı'nda, kaynayan bir pınarım Gözelerde, Davartaşkesilen'de yerli bir kaya! Kınalıköprü'de çiftçi, Babo'nun tarlasında ırgat! Zemheri ayazında, temmuz güneşinde, Burdosanın karında borasında yağruldu büyüdüm. Hangi işgalci, anamalcı atabilirdi beni yurdumun yurttaşlığından!” (U.U.Y., s. 314)

Ülkesinin taşında, toprağında, köyünde, köylüsünde kendini gören, kendisi bütünleyen bu değerlerden koparılmak başkişiyi isyan ettirir. Ülkesi için, kurtuluşa

eremeyenlerin sesi olmak için ülkesinden kaçan başkişinin, yurttaşlıktan çıkarılmasıyla ülkesine dönüş umudu yok olur. Eşi ve oğluyla tüm bağlarını koparan başkişi, vatandaşlıktan da çıkarılmasıyla köksüz, yurtsuz, yalnız kalır. Onu yaban ele bağlayacak olan Sevgi'dir. Sevgi'yle yeni bir dünya kuran başkişi için memleketi, her zaman özgürlüğün ve onun özünün simgesi, geçmişe duyduğu özlemi olarak kalacaktır.

2.1.4.Kafdağının Ardı

2.1.4.1.Romanın Kimliği

Kafdağının Ardı romanı yazarın son romanıdır. Esere ismini veren Kafdağı, Cılavuz Köy Enstitüsü ile özdeşleştirilir. Dursun Akçam, Ölçek Köyü'nde başlayıp kendini gerçekleştireceği Cılavuz Köy Enstitüsü'ne uzanan hayat hikâyesini, otobiyografik roman tarzında kaleme alır. Kafdağının Ardı romanı, Arkadaş Yayınları tarafından 2002 yılında yayımlanır.

2.1.4.2.Bakış Açısı ve Anlatıcı

Eserin otobiyografik roman olması sebebiyle olaylar başkişinin ağzından anlatılır. *“Otobiyografik yöntemin hâkim olduğu romanlarda uygulanan bir bakış açısidir. Bu tür romanlarda “anlatıcı” ile “anlatılan” aynı kişidir. Bu nitelikleri taşıdığı için bu figüre “kahraman-anlatıcı” adı da verilmektedir.”* (Aktaş, 1984: 100) Başkişi Dursun Akçam'ın anılarıyla harmanladığı hayat hikâyesi kahraman (ben) bakış açısı anlatıcının anlatımıyla okuyucuya aktarılır. Olaylar, kahraman-anlatıcının çevresinde gelişip şekil kazanır;

“Benimle başlayan ama benimle bitmeyen, “Altta kalan” insanın dramı, dün nasılsa, üç aşağı, beş yukarı bugün de öyle. Sözü uzatmadan kaldığımız yerden sürdürelim.” (K. A., s. 9)

Anlatı dünyasında *“bir anlatıcı açısından var olmanın en basit ve en kesin şekli, bu anlatıcının kendi hatıralarını anlatmak ve kendi günlüğünü yayınlamak şeklindedir.”* (Bourneur- Quellet, 1989: 80) Akçam da var olabilmek için sıklıkla geri dönüş yöntemi kullanılır ve yazar bu geri dönüşlerle anılarını anımsar.

Olayların anlatımında önemli gördüğü olayları özetleme tekniğine başvurarak anlatır;

“Küpkıran, Sinekdağı, üç gün de Kırkıra köyünde turpan çekmişim. Gidiş dönüş, on dört gün de yolculuğu eklersek, bir aylık çileden sonra, elimde kalan bu paranın üstüne titriyordum.” (K., A., s. 236)

Kafdağının Ardı'na/Cılavuz Köy Enstitüsü'ne ulaşmak için hiçbir zorluktan kaçmayan, mücadeleden yılmayan başkişi okul parasını karşılamak için tırpan işçiliği yapmaya karar verir ve köyünden birkaç kişiyle Antep'e gider. Yazar tırpan işçiliği için geçen bir aylık zaman zarfında önemli gördüğü olayları okuyucuya aktarır.

“Otobiyografik nitelik taşıyan romanlarda “anlatıcı” gerçek dünyadaki yazardan uzakta ve kendi kendine yeten bir kişilik arz eder. Onun, roman genelinde kullandığı “ben anlatım” biçimi, teknik yapılanmanın yanında ona ‘birey’ olma niteliği, dolayısıyla bağımsızlık da kazandırmaktadır.” (Tekin, 2010: 54)

2.1.4.3.Olay Örgüsü

Kafdağının Ardı romanı Dursun Akçam'ın Kafdağının Ardı'na/Cılavuz Köy Enstitüsü'ne kadarki hayat yolculuğunu anlatır. Roman, yazar tarafından ayrı ayrı başlıklandırılarak kırk dört bölüme ayrılır.

Romandaki olaylar, Akçam'ın Ölçek Köyü'nde yaşadığı olaylar ve Cılavuz Köy Enstitüsü'ne girmesinde en önemli basamak olan 23 Şubat İlköğretim Okulu'na başlaması olarak iki bölümde incelenebilir:

Birinci Bölüm

- Fakir bir ailede yetişen başkişi Dursun'un, Memet Ağa'nın tarlasında hodaklık yaparak ailesinin geçimine katkı sağlamaya çalışması,
- Ailesinden öğrendiği çocuklar melek olur, öldükleri zaman cennete gider sözünden hareketle nadas, hodaklık, fakirlik, vb. zorluklardan bunalan/daralan Dursun'un ölmeye karar vermesi ve Azrail'i beklemesi,
- Azrail'in onun canını almamasına dayanamayan Dursun'un Saplıkaya'dan kendini atarak ölmek istemesi, ama Evliya Hazretlerinin yatırına düşerek kurtulması,
- Biçin ayının ramazana gelmesiyle tırpan biçme işinde zorlanan Dursun'un “kurtuluş” yolu aramaya başlaması,

- “Kurtuluş” olarak hak aşığı olma fikrini kafasına yerleştiren Dursun’un, *hak aşığı* olmak için yapılması gerekenleri eksiksiz yerine getirmeye çalışması,
- Bütün çabalarına rağmen *hak aşığı* olamayan Dursun’un *hak aşığı* olma işinin rüyadan ibaret olduğunu anlaması,
- Kurs muallimi olarak Ölçek Köyü’ne gelen Resul Efendi’nin yeni yazı kursu açması ve köylerinde süt parası dağıtan Tefeci Şehmuz denilen kişinin yanında katiplik yapmak isteyen Dursun’un bu amaçla yeni yazı kursuna başlaması,
- Topal İsmail’in köydekilere “Köy Enüstünü” adında bir mektep açıldığını, bu mektepte köy çocuklarının bedava okuyacağını, buradan çıkan çocukların devlet memuru olacağını haber vermesi,
- Cılavuz’da okuyan öğrencilerle karşılaşan Dursun’un okula girebilmek için üçüncü sınıftan şahadetname alması gerektiğini öğrenmesi ve Ardahan’daki 23 Şubat İlköğretim Okulu’na gitmeye karar vermesi,

İkinci Bölüm

- Ardahan’daki 23 Şubat İlköğretim Okulu’nun kapısından Dursun’un köylü ve kılıksız olduğu için “çakal” diye aşağılanarak öğrenciler ve okul hademesi tarafından kovulması,
- Dursun’un 23 Şubat İlköğretim Okulu’nun Başöğretmenine Cılavuz Köy Enstitüsü’ne kayıt yaptırabilmek için, bu okuldan şahadetname almak istediğini söylemesi ve başöğretmenin Dursun’u *senin okuma yaşın geçmiş* diyerek başından savması,
- Müzehher öğretmenin başkişiyi okuldan köyüne kovan başöğretmene karşı Dursun’u savunması ve kaymakam beyle Dursun’u okula kayıt ettirebilmek için konuşması,
- Okula kayıt yaptırabilmesi için sınava tabi tutulan Dursun’un dördüncü sınıftan okula başlamaya hak kazanması,
- Dursun’un okuldan kalan boş zamanlarında çalışması koşuluyla Harun Ağa’nın hanında kalmaya başlaması,

- Dursun'un uyuz olduğunun anlaşılması ve bir hafta eve istirahata gönderilmesi,
- Yayılan tifüs salgını sebebiyle kasabanın karantinaya alınması ve Harun'un hanının da salgın nedeniyle kapatılması üzerine Dursun'un Harun'un hanında tanıştığı Bozo'nun evine yerleşmesi,
- Bozo'nun hırsızlık suçundan jandarmalar tarafından yakalanıp hapse düşmesinden sonra Bozo'nun ev sahibinin Dursun'u evden kovması ve Dursun'un sokakta kalması,
- Dursun'un Celil dayı vesilesiyle Şemso'nun Türkoğlu Kıraathanesinde işe başlaması ve Şemso'nun işlerinin kötüye gitmeye başlamasıyla Dursun'un kalacak yer sıkıntısının baş göstermesi ve derslerinin kötüye gitmesi,
- Şemso'nun kahvesinin kapanmasından sonra Dursun'un yakıt giderlerini karşılamak şartıyla çamaşırı Meryem'in evine yerleşmesi,
- Dursun'un maddi imkânsızlıklardan dolayı okul giderlerini karşılayamaması üzerine çalışıp para biriktirmek için köyüne geri dönmesi ve amcası Tosi ile Antep'e tırpan ırgatlığına gitmeye karar vermesi,
- Antep'e giderken yaşları küçük olan Dursun ve Alo'nun Ruslar adına casusluk yapmak suçuyla jandarmalar tarafından karakola götürülmeleri ve karakolun kapısında Dursun'un Mustafa öğretmeniyle karşılaşması ve Mustafa öğretmenin onları karakoldan kurtarması,
- Antep'ten döndükten sonra, 23 Şubat İlköğretim Okulu'ndaki eğitime devam eden Dursun'un Cılavuz'a köy okullarından mezun olan öğrencilerin alınıp, şehir okullarından mezun olan öğrencilerin alınmayacağını öğrenmesi,
- Bunun üzerine Dursun'un Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel'e halini anlatır bir mektup göndermesi,
- Mektubu yazdıktan sonra, köy okulundan mezun olmak için Sarzep köyüne gidip oradaki okula naklini aldırması,
- İlköğretim Genel Müdürü İsmail Hakkı Tonguç'tan Dursun'un mektubuna cevap gelmesi ve ona Cılavuz'a kayıt yaptırabileceği haberini vermesi,
- Cılavuz'a kayda giden Dursun'un yeni bir dünyada, yeni bir hayata başlaması.

2.1.4.4.Zaman

Kafdağının Ardı romanında zaman 1940'lı yılların başlarını kapsar. Romanda geçen tek tarih 9 Kasım 1943'tür. Bu tarihte Dursun 23 Şubat İlköğretim Okulu'nda öğrencidir. Fakat Dursun'un bu okula kaydını yaptırması bir yıllık bir süreci kapsar. Yani Dursun Akçam olayları anlatmaya 1942 yılından başlar. Roman, yörede ekim ayı olarak adlandırılan mayıs ayında başlar;

“Harmandan kaçtım, Çerme'nin çukurunda saklandım.”

“Ekim ayından sonra herk (nadas) ayı geldi. Bu kez de kendi öküzlerimizin sürücüsü olarak kotan hodaklığı yapacaktım. (...) Haziran'ın uzun günleri hiç de kolay geçmiyordu.” (D. S., s. 27)

Romandaki zaman kronik olarak ilerler. Akçam, birkaç yerde anılarına geri dönüş yapar, fakat bunlar romandaki olayların seyrini etkilemez. Bunlardan bir tanesi romanın başında yer alan çocukluğunun ilk anısıdır;

“Çocukluğumun ilk anısı bu. O zaman kaç yaşında olduğumu bilemem. Yıllar sonra anımsadığıma göre, en az dört yaşında olmalıydım. Gerçek doğum tarihi bugün de bilemem. Arkadaşım Yusuf Gür, “Rastgele doğdum, ezbere büyüdüm, yanlışlıkla öceğim!” derdi. Köy çocuklarının kısa bir yaşam özetidir bu.” (K. A., s. 7)

Akçam, okuyucuyu romandaki zaman hakkında kozmik zaman unsurları vasıtasıyla bilgilendirir;

“Zemheri geldi, evimiz, bir adam boyu kar altında kaldı.” (K. A., s. 35)

“Bahar yine geç kalmıştı. Mart kapıdan baktırdı, kazma kürek yaktırdı. Abrilin (nisan) beşi, öküzün eşini ayırmakla yetinmemiş, hayvanların her cinsine kıymıştı.”

“Mayıs ayının ortalarına doğru, çift çubuk ancak çıkabildi tarlaya.”

“Haziran ayı gelende, kendimizi attık yeşile.” (K. A., s. 63)

Zaman unsurunun aylar, mevsimler üzerinden verilmesi tesadüf değildir. Akçam'ın köyünde yaşamı, mevsimsel koşullar belirler. Mevsime göre hayat durur ve hayat akar. Zemheri ayında altı, yedi ay eve hapsolünür, mayıs ayında çift çubuk tarlaya çıkar ve hayat yeniden başlar.

Roman 1940'lı yıllarda yani İkinci Dünya Savaşı öncesinde kaleme alınır, fakat romanda savaşa veya sosyal zaman unsurlarına pek yer verilmez.

Vaka zamanı Dursun'un Cılavuz'a kayıt olana kadarki yaşadığı süreci kapsar. Bir yıl, 23 Şubat İlköğretim Okulu'na girmeden önceki süreç, iki yılda 23 Şubat İlköğretim Okulu'ndan Cılavuz Köy Enstitüsü'ne uzanan süreç olmak üzere vaka zamanı üç yıla tekabül eder.

2.1.4.5.Mekân

2.1.4.5.1.Çevresel Mekân

Kafdağının Ardı romanında mekânın ayrı bir önemi vardır. Çünkü fiziksel anlamda mekân onların yaşam kaynağıdır. Uzun kış koşullarından sonra tutuklu oldukları evlerinden çıkan Ölçek köylüler “yeniden doğmuş” gibi olurlar. Onlar için tırpan biçilen tarlaların, hayvanlarını otlattıkları dağların hayati önemi vardır. Çünkü hayatlarını yaptıkları bu işle idame ettirmek durumundadırlar. Kafdağının Ardı romanında olaylar, Ardahan'ın Ölçek Köyü'nde başlar ve Cılavuz Köy Enstitüsü'nde sonlanır.

Dursun'un Ardahan'daki 23 Şubat İlköğretim Okulu'na başlamasından sonra başkışının yaşadıklarına, Ardahan ve Dursun'un kaldığı Harun'un hanı mekân olur. Ali İskender'in dükkanı, Dursun'un çalıştığı Türkoğlu kahvesi, Bozo'nun evi, Çamaşırıcı Meryem'in evi Dursun'u Cılavuz'a götüren yolda önemli kilit taşıdırlar, çünkü ismi geçen mekanlar ekonomik zorluklar altında okumaya çalışan, çok kez sokakta kalan Dursun için “sığınak” görevi görürler.

Fiziksel mekân unsurları anlatılırken ayrıntılı tasvirlerle girilmez, romanda fiziksel mekân özelliklerinin yanı sıra mekân- insan ilişkilerinin Dursun'un hayatında daha fazla yer teşkil ettiği görülür.

2.1.4.5.1. Algısal Mekân

2.1.4.5.1.1. Kapalı/dar Mekân:

Kafdağının Ardı romanında kapalı/dar mekânlar, yaşanan ortamın fiziksel zorluklarından dolayı bireyleri kuşatıp/bunaltır. Yaşanılan coğrafyanın, iklim koşullarının zor oluşu etkisi roman kahramanlarında hapsolme, kapatılmışlık, bastırılmışlık gibi etkiler uyandırır. Fakat buna rağmen hayatla girilen çetin mücadeleler sonucunda romanda kapalı/dar mekanlar yerini açık/geniş mekanlara bırakır.

Başkişi Dursun'un ailesinin geçimine katkıda bulunmak için bir çocuk için kaldıramayacak kadar ağır olan hodaklık yapmaya başlar. Aylardan haziran olmasına rağmen başkişi sorumluluklarının bilincinde çalışır, zira o ailesine, babasına karşı para kazanmakla, babasının yüzünü kara çıkarmamakla sorumludur. Fakat o artık bunalmıştır ve bulunduğu ortam, çalıştığı tarla onu bunaltır/kuşatır;

“Hava güneşli, tarla kuşları sevinç içinde, her biri bir yandan ötüyordu, kanatları, sarıya, yeşile, maviye boyalı kuşlar. Ben onların keyfinde değildim. Haziranın uzun günleri bitmek tükenmek bilmiyordu. Sabahın götü açıldan, akşamın götü kapanıncaya dek hep boyunduruk üstünde, güneş, yağmur, ayaz demeden... Ben günleri tüketemiyordum, günler beni tüketiyordu parça parça... (...) Yani ben öten kuşların keyfinde değildim, sevmezdim, sevemezdim, çektiğim çilenin bir yansımasıydı onların sesi. Çevre yeşil, yeşil üstünde her renkten çiçekler nakış nakıştı, bir acem halısı gibi. Bana ne, ben, yeşili, çiçeği, çimeni de sevmiyordum! Hiçbir güzellik, beni kurtarmıyordu o çileli yaşamdan. Kara bulutlar en büyük korkum, en büyük düşmanımdı benim. Güneşi boğar yağmur yağdırır, hem ıslatır, hem titretirdi. Sabah da sis yağdırırdı üstüme. Yürürken çarığım, çorabım, paçalarım su içinde kalırdı, sancılanırdım. Sabah yıldızı da bir felaket habercisiydi, uykunun en tatlı yerinde tekmelenirdim.” (D. S., s. 33)

On yaşlarında bir çocuğun ağzından dökülen bu sözler, onun içinde bulunduğu çaresizliğin sessiz çığlığıdır. Kuşların sesini, kendisinin çektiği sıkıntılarla özdeşleştirmesi, hiçbir güzelliğin onun sıkıntılarını hafifletmeyeceği düşüncesi Dursun'u kuşatan çaresizliğin yansımalarıdır.

Kışın ve karın gelmesiyle beraber, başkişinin evi karlar altında kalır. Evin fiziksel durumu, başkişinin yaşamış olduğu “araf”ta kalmışlığı imlemektedir;

“Zemheri geldi, evimiz, adam boyu kar altında kaldı. Kar kitlesini tünel gibi oyarak dışarıya çıkabilirdik. Ak bir dünya, dere, tepe dümdüz görünürdü. Karın akılığı gözlerimizi alırdı, içeri girende karanlık bir kuyuya düşmüş gibi olurduk.” (D. S., s. 35)

Biçin ayının ramazana denk gelmesi başkişiyi sarsar, hem oruç tutar, hem de harman biçer. Fakat yaşı küçük olduğunda açlığa ve susuzluğuna dayanamayarak orucunu bozar. *“Ev, insanı gökten inen fırtınalara karşı koruduğu gibi, yaşamında yaşadığı fırtınalara karşı da ayakta tutar.”* (Bachelard, 1996: 35)

“Pınara vardım, suları gömgök, kıpır kıpır kaynıyor. İçim de yanıyor susuzluktan. Dünya bir fırın, soluğum alav!.. Pınara eğildim, kendimi gördüm, yüzüm kapkara, şakaklarımda pul pul yanıklar!... Öbür dünyanın cennetine gitmeyi beklerken, bu dünyanın cehenneminde yanıyordum. Kör olası Azrail de bir türlü gelmiyordu. Nice bir dayanacaktım?” (D. S., s. 66)

Dünyayı bir cehennem olarak niteleyen Dursun için tek kurtuluş Azrail’in yolunu beklemektir. Çünkü o, öbür dünyanın cennetine kavuşmak ister, cehennem olarak gördüğü dünyada yandığı hissi onu çelişkilere düşürür, arafta kalır.

Başkişinin hak aşığı olma isteği neticesinde devamlı ibadet etmesi, ak sakalı dervişin maşukası ile birlikte rüyasına girerek onu hak aşığı ilan etmesini ister. Başkişi annesinin onu uyandırmasıyla hak aşığı olma hevesinin bir rüyadan ibaret olduğunu anlar.

“Birden yer sallandı, odanın tavanı üstüme düştü. Anamın sesini duydum:

“Sen delirdin mi oğul(!)? gözüm açtım, anamın bir elinde çıra, öbür eliyle beni silkeliyordu:

Bu otun içine niye girdin sen?”

Dünyam başıma yıkılmıştı. Ölseydim de uyanmasaydım!” (D. S., s. 73)

Başkişinin Cılavuz Köy Enstitüsü’ne kayıt yaptırabilmesi için 23 Şubat İlköğretim Okulun’dan üçüncü sınıf şahadetnamesi alması gerekir ve bunun için Ardahan’ın yolunu tutar. Fakat bir köylü çocuğu olarak hem okuldaki öğrenciler hem de öğretmen ve memurlar tarafından dışlanır. Okulda çalışan gardiyan kılıklı bir

adamın ona çakal demesi başkişiyi derinden etkiler ve kendisini yutacak gibi hissettiği şehirde “çakal”lıktan kurtulmayı kafasına koyar;

“Şehir beni yutacak sandım! Kimdi bu adam? Herhalde memurların bekçisiydi, ya da kapıcısı!... Yine suçlu bendim, kendi elimle kendi kuyumu kazıyordum. Dilenci değildim, ama kılığım dilencileri anımsattıyordu.” (D.S., s. 98)

Başkişi okumak ve Cılavuz’a gitmek ister. Bunun için yapması gereken tek şey 23 Şubat İlköğretim Okulu’ndan alacağı şahadetnamedir. Fakat her şey istediği gibi olmaz, okula gider ve başöğretmen onu tersler ve kovar;

“Üstüme duvar yıkıldı sandım! Bu devlet memurlarında hiç insaf yoktu, acıma yoktu, yürekleri taştan yapıldı. Tahsildar öyleydi, karakol çavuşu, gardiyan Nazım Efendi öyleydi! Halden anlamaz, dilden anlamazlardı.” (D. S., s. 105)

Okuldaki öğrenciler ve başöğretmen tarafından Dursun’un dışlanması/”öteki” olarak görülmesi, Dursun için zor olan koşulları daha da güçleştirir. Hayata tutunmak için sarıldığı tek umudu Cılavuz’a ulaşmasındaki en önemli basamak olan 23 Şubat İlköğretim Okulu’nda gördüğü muamele onun Ardahan’da ve okulda kaybolmasına, silikleşmesine, kendisini “öteki” gibi görmesine sebep olur;

“Tören başlayacaktı. Okulun koridorunda iğne atsan yere düşmezdi. Kahramanlık şiiri okuyacak bizler, kız-oğlan kürsüye yakın bir yerde bekliyorduk. Giyimli kuşamlı ak pak öğrenciler arasında, kendimi kara bir leke olarak görüyordum.” (K. A., s. 148)

Kendisini arkadaşlarının arasında “kara bir leke” olarak görmesi Dursun için “öteki”leş(tiril)meyi kabul etmeye başladığının göstergesidir. Cılavuz’a gidene kadar katlanmak zorunda olduğu bu durum, 23 Şubat İlköğretim Okulu’nu onun için kapalı/dar bir mekân haline getirir.

2.1.2.5.1.2.Açık/geniş Mekân:

Kafdağının Ardı romanında açık/geniş mekânlar ağırlıktadır. Akçam’ın okuma mücadelesinin anlatıldığı romanda, mücadelesini verdiği amaca yaklaştığı her adım ona mekânın, yolun açılmasını sağlayacaktır. Dursun’un kendini gerçekleştirmek için yöneldiği kişiler ona her mekânın açılıp/genişlemesine vesile olurlar.

Biçin ayının ramazana gelmesiyle hem oruç tutup hem de harman biçmek başkişiye ağır gelir. Pınara, abisine abdest alması için su almaya gider ve suya dayanamayarak orucunu bozar ve o anda dünya onun gözüne başka görünür;

“Ağzımı dayadım pınarın soğuk suyuna, kana kana içtim, bir daha, bir daha içtim! Başımı pınarın içine sokarak, güneşi ürküttüm. Doğrulurken, kuş gibi hafiftim. Dünya, bir başka dünya olmuştu! Göğün tavanı alabildiğine yükselmişti, dağlar, tepeler gülümsüyordu.” (D. S., s. 67)

Başkişinin tek isteği olan okuma hayali ve Cılavuz’a ulaşmasına Müzehher Öğretmen vesile olacaktır. Müzehher öğretmen Başöğretmen’e karşı Dursun’u savunur ve onun okuması için kaymakam beyden onay alır. Kaymakamdan gelen onay başkişinin “dünya”sının değişmesinin ilk nüvesi olacaktır. Yapılan sınav sonucunda okula dördüncü sınıftan başlamasına karar verilen Dursun için Cılavuz artık hayal olmaktan çıkar;

“Gök açıldı, gözlerimde güneş doğdu. Kısır dağın yücesinde kanat açan bir kartaldım. Çekinmeseydim, altın saçlı, güzel yüzlü, o bayan öğretmeni kucaklardım!” (D. S., s. 107)

“Yerde miydim, gökte mi, yoksa bir düşün içinde miydim?..” (D. S. , s. 109)

“Bir başka dünyadaydım. Dışarı çıktım, rastgele koşuyordum bir o yana, bir bu yana... “

23 Şubat İlköğretim Okulu ve Müzehher Öğretmen, Dursun’un Cılavuz hayali için kilit noktasını teşkil eder. Müzehher Öğretmen vasıtasıyla okula girmeye hak kazanan Dursun için dünya gözüne başka görünür;

“Uçarak gittim. ‘Gaz Tevzi Bürosu’na. Oradan iki litre gazyağı ile çıktım. Dünyalar benim olmuştu. Karanlığa meydan okurcasına evime(!) dönmüştüm.” (K. A., s. 164)

“İlk işi kandili yakmak oldu. Fitili inadına yukarı verdim, ışık cennetine düştüm. Sonra gazocağını ateşledim. Çay yaptım, sofrayı kurdum. Hem doydum, hem ısındım. Dünyam değişmişti!” (K. A., s. 164)

Dursun için mekân, göğüs gerdiği zorlukların zaferle sonuçlanmasıyla ona açılır. Maddi zorluklar içinde Harun’un yanında karanlıkta ders çalışmak zorunda kalan Dursun iki litre gazyağı almak için ciddi mücadele verir. Sonunda gazyağına ulaşan Dursun, karanlığa meydan okuma serüvenine emin adımlarla devam

edecektir. “Evim” dediği yer ise Harun’un hanındaki ahırdır, fakat onun okuyabilmesi için sığınabileceği tek barınaktır. Aldığı iki litre gazyağı onu karanlıktan kurtarıp aydınlığa ulaştırmada önemli bir simge görevindedir.

23 Şubat İlköğretim Okulu Dursun için kapalı mekân görünümünde olmasına rağmen, Dursun’un karşılaştığı zorluklar karşısında ona yardım eden insanların tavırları onun için mekânları açar, dünyasını değiştirir. Bozo’nun hapse düşmesinden sonra sokakta kalan Dursun’a çamaşırcı Meryem sahip çıkar, ona bakar, onunla ilgilenir;

“Yeniden doğmuş gibiydim. Üstüm başım tertemizdi. Evden okula, okuldan eve uçarak gider, uçarak dönerdim. Bit muayenesinden hiç korkmazdım, başım dik girerdim sınıfa.” (K. A., s. 176)

Dursun’un önceden kendini kara bir leke gibi gördüğü arkadaşlarının yanına artık Meryem sayesinde daha kendinden emin gider. Çünkü o da diğerleri gibi temiz, evi olan yani onlardan farkı olmayan bir öğrenci haline gelir.

Roman boyunca 23 Şubat İlköğretim Okulu Dursun için kapalı bir mekan hüviyeti taşır, çünkü Dursun arkadaşları ve öğretmenleri tarafından köylü, “çakal” olarak görülür. Fakat Dursun’un sınıf içinde gösterdiği başarı artık onun diğerleri tarafından kabul görmesine, mekânın ona açılmasına sebep olur;

“Sınav bitti, Başöğretmen kapıyı aralayarak sonucu duyurdu, ben birinci olmuşum!.. Okulun tavanı açılmış, güneş üstüme düşmüştü!” (K. A., s. 188)

Dursun’un kazandığı birincilik onun kendini gerçekleştirmesine, mücadelesine devam etmesine önemli bir katkı sağlar. Artık okul onun için daralan/kuşatan bir mekan olmaktan çıkıp, açık/geniş bir mekana dönüşür.

Dursun’un, Cılavuz’a sadece köy mektebinden mezun olan öğrencilerin alınacağı haberin öğrenmesi üzerine dünyası başına yıkılır. Buna çözüm olarak Sarzep Köyü’ne giderek oradaki okula naklini aldırıp, oradan mezun olarak Cılavuz’a kayıt yaptırmayı düşünür;

“Yitirdiğim eşeği, yeniden bulmanın sevinci içindeydim! O zamana değin, Çoban Müslim’in oğlu Osman, gelmemiş olsa da Başöğretmen Kaya beyden alırdım diplomamı. İzim üstüne döndüm. Akşamın alaca karanlığında, kasaba güllük, güneşlikti. Yapılar gülüyordu. İnsanlar çok sevimliydi, ahıra girdim, saray gibiydi.” (K. A., s. 242)

Sarzep Köyü'ndeki köy öğretmeninin Dursun'a gösterdiği yakınlık, okula kayıt yaptırabileceğini söylemesi Dursun için bir umut ışığı oluşturur. Karanlıklar içinde okumaya, yaşamaya çalıştığı ahır bile gözüne saray gibi gözükür. Çünkü o artık mücadelesini verdiği Cılavuz'a emin adımlarla yaklaşır.

Dursun'un Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel'e yazdığı mektuba, İlköğretim Genel Müdürü İsmail Hakkı Tonguç Dursun'un Cılavuz Kayıt yaptırabileceğini söyleyen bir mektupla cevap verir. Dursun için yeni hayat başlamak üzeredir;

“Don gömleğimi, boz pantolonumu ve asker potinlerimi giyindim, çıktım. Ağabeyler, topluca yürürken, şiir okuyorlardı:

“Mehmetçiğin oğlu kızı

Atamızdan aldık hızı

Başarıyoruz kavgamızı

Engelleri aşıyoruz

Ülkümüze koşuyoruz!”

Yeni bir dünyada, yeniden doğmuştum.” (K. A., s. 248)

Dursun üç yıl boyunca mücadelesini verdiği okuma serüveninin başlangıç noktası Cılavuz'a kavuşur. Artık onun için Kafdağının Ardı olan Cılavuz'dadır. Yeni bir dünyaya yeniden doğarak ülküsüne devam edecektir.

2.1.4.6.Şahıs Kadrosu

2.1.4.6.1.Başkişi: Başkişi Dursun, hayat hikâyesinin başlangıcını şu anısıyla anlatır;

“Anam, sırtında odun yükü ile ormandan dönerken, doğurmuş beni. Peştamalına (önlük)sarıp sarmalayarak dönmüş eve. Anamı, sırtında odun yerine, kucağında bir bebekle gören babam, “ne acelen vardı, odunu getirdikten sonra doğursaydın olmaz mıydı?” der, kapıyı çarparak çıkar, gider.” (K. A., s. 7)

“Niye Erken Doğurdun?” başlığıyla başlayan roman, aslında Dursun'un hayatının hep bir şeyin “gölge”sinde geçeceğinin kanıtıdır. Babasının sırtında odun yerine, kucağında bebekle gören karısına işini bitirip öyle doğursaydın demesi,

Dursun'un ailesi tarafından hep ikinci plana atılmasına ve Dursun'un hayat boyu bunun ezikliğıyle yaşamasına/kendini var etme çabasına girişmesine sebep olacaktır.

Köy çocuklarının birbirine benzeyen yazgısını da şu sözlerle ifade eder;

“Gerçek doğum tarihim bu gün de bilemem. Arkadaşım Yusuf Gür, “Rastgele doğdum, ezbere büyüdüm, yanlışlıkla öleceğim!” derdi. Köy çocuklarının kısa bir yaşam özetidir bu.” (K. A., s. 7)

Rastgele doğmak, ezbere büyüme ve yanlışlıkla ölmek Dursun ve arkadaşlarının hayatlarının kısacık özetidir. Bu cümleler dünyaya niye getirildiğini bilmeyen, hep gölgede bırakılan çocukların makûs kaderinin ifadesidir/açmazdır. Kendilerine biçilen yaşamı ezbere yaşamaya mahkûm edilen bu çocukların hayatı rastgele başlar ve rastgele sona erer. Annesinin doğup ölen sayısız çocuklarından biri olan Dursun'un ne kaçınıcı çocuk olduğu, ne de doğum tarihi net olarak bellidir. Yol vergisinden kurtulmak için doğurulan çocukların hayata tutunamayışı, umutlarının Dursun'a bağlanmasına sebep olur ve ölmesin diye adı “Dursun” konur. Ailesinin Dursun'un ölmeyeceğine kanaat getirdikten bir belki iki yıl sonra nüfus kaydını yaparlar;

“12 Temmuz 1930”. Ben günü, tarihi bilmezdim oğul, nüfus memuru kendiliğinden yazdı diyordu.” (K. A., s. 8)

Doğum tarihine bile nüfus memurunun karar verdiği hayatını “kendini gerçekleştirme” üzerine kuracaktır ve kendisi gibi “altta kalan” insanların çığığı olacaktır;

“Anamı, babamı, amcalarımı, köylüleri görüyordum, bitmeyen bir çile içinde devinip duruyorlardı. Büyüdüğüm zaman ben de onlar gibi olacaktım! Onların yaşamını, yeni baştan yinelemek istemiyordum. Bir kurtuluş yolu bulmalıydım.” (K. A., s. 68)

“Onlar gibi olma(ma)k”, ezbere yaşanan hayatlara karşı çıkışı imler. Kendilerine biçilen makus kaderi kırmak isteyen Dursun kurtuluş yolu aramaya başlar, ki bu da çocuk aklıyla düşündüğü hak aşığı olmak olacaktır. Ona göre, hak aşığı elinde sazı köy köy gezerek maşukasını arar, gittiği her yerde hürmet görür, yediği önünde yemediği arkasında olur. Aslında bu üç özellik Dursun'un hayattan bekleyebileceği şeyleri karşılamaktadır, Dursun kurtuluş yolunu aramaktadır, fakirlik içinde yaşar, ailesinin gölgede bıraktığı Dursun saygı, ilgi görmek ister, işte bu

yüzden hak aşığı olayı yürekten ister ve bu yolda elinden geleni yapar fakat hak âşıklığının bir rüyadan ibaret olduğunu anlaması pek uzun sürmez.

Kurtuluşu, Cılavuz Köy Enstitüsü'nde okumakta gören Dursun için en önemli amaç, 23 Şubat İlköğretim Okulu'ndan üçüncü sınıftan bir şahadetname almak olacaktır, çünkü bu okuldan mezun olup enstitüye kayıt yaptıracaktır;

“Bu gidişe ne olacaktı benim halim?.. Çare olarak, başımı bağlamayı önerdi anam. “Baş bağlamak”, evlendirmek demektir. Aslında işe bağlamak, köye bağlamak, ölünceye değin de köylü kalmak demektir.” (K. A., s. 87)

Ailesinin maddi durumunun yetersizliği Dursun'u okutmalarına izin vermez. Zaten Dursun'un annesi de onun okumasını istemez ve onu köye, bildiği, kendisine biçilen hayata bağlamak ister. Bunu da onu evlendirerek yapmak ister, fakat Dursun içinde bulunduğu esaret kabuğundan kurtulmak ister, bunun da tek yolu Cılavuz'dur;

“Dilenci değildim ama kılığım kıyafetim dilenciye anımsatıyordu. Üstelik dilenciler gibi başlamıştım söze, “Allah rızası için!”... Peki ama o herif neden bana çakal demişti, tıpkı hademe gibi, şehir çocukları gibi... Hiç tanımadıkları, bilmedikleri bir insana nasıl çakal diyebilirlerdi? (...) Yoksa şehirlilerin gözünde her köylü çocuğu bir çakal mıydı? Çakal olmaktan kurtulmanın yolu da şahadetnameden ve de Cılavuz'dan geçirdi. Öğretmen olduktan sonra, ben de Şehir Kulübü'ne giderim! Beni dışarı atan ibibik şapkalı adam, karşımda hazır ol duruşuna geçirdi! Sürekli buyruklarım altında onu ezecektim!”

Dursun, öğretmenlerinin ve sınıf arkadaşlarının kendisini “çakal” olarak görmelerine bir anlam veremez ve bunun sebebini, şehirliler ve köylüler arasındaki farkı sorgulamaya başlar.

Dursun 23 Şubat İlköğretim Okulu'ndan alacağı şahadetname ile Cılavuz'a gitmenin hayalini kurar. Bunun için de her türlü fedakârlığı yapar. Ailesinin maddi durumunun kötü olması, onu okutamamaları Dursun'u yıldırılmaz. Okula bir yıl ara vererek Antep'e tırpan işçiliği yapmaya gider ve okul harçlığını çıkarır. Kazandığı parayla önce okul ihtiyaçlarını gideren Dursun artık, kendisini “çakal” olarak gören arkadaşlarının yanında kendisini daha rahat ifade eder;

“Okul açıldı, yeni giysilerimle kasılarak girdim sınıfa. Kılığım, öteki öğrencilerden hiç de aşağı değildi. Ders araçlarım da noksansızdı. Derslerde

gözlerimi, öğretmeninin gözlerinden ayırmıyordum. Her soruda hazır cevaptım. “
(K. A., s. 240)

Onu öteki gibi gören arkadaşlarının yanında kendini kara bir leke olarak gören Dursun giyimiyle kuşamıyla onlara benzeyince kendini olan güveni artar, fakat bu güven sadece fiziksel olarak kendini iyi hissetmesi değildir. Dişiyile, tırnağıyla, mücadeleyle kazandığı parasıyla okuyor olmanın verdiği özgüveni yaşar, bu sebeple derslerinde başarısı artar.

Roman boyunca okumanın, Kafdağının Ardı/Cılavuz Köy Enstitüsüne gitmenin hayalini kurarak yaşayan, hayata tutunan Dursun artık son dönemece gelir, fakat önündeki tek engel köy enstitüsüne köy okulundan mezun olmayanların alınmayacağıdır. Bu duruma çözüm olarak da Milli Eğitim Bakanı'na mektup yazar ve durumunu arz eder. Bakanlıktan gelen mektupla dünyası değişen Dursun kendini gerçekleştirme yolunda hayatının en önemli noktası olan Cılavuz'a kaydını yaptırır ve *“yeni bir dünyada, yeniden doğmuştum.”* (K.A., s. 248) diyerek ülküsüne sıkı sıkıya sarılır.

2.1.2.6.2.Norm Karakterler

Romanda başkişinin eksik yanlarını tamamlayan, onu bütünleyen kişiler norm karakter olarak adlandırılır. Bu karakterlerin tezat yaratmak ve okuyucuyu rahatlatmak gibi görevleri olduğu kadar, birinci derecedeki kahramanların kusurlarını yansıtma, somutlaştırma gibi fonksiyonları da vardır. (Korkmaz, 1997: 298) Romanda başkişiyi tamamlayan, ona yol gösteren ilk kişi olarak babası karşımıza çıkar. Dursun'un babası, Dursun'un ailesine layık bir evlat olmasını ister ve onun omuzlarına ağır bir yük yükler. Çünkü Dursun hayatı boyunca ailesine kendisini kanıtlamak/ ailesinin yüzünü kara çıkarmamak için çabalayacaktır. Babası Dursun'un tahsiline ayrı bir önem verir, zira Dursun'un devlet memuru olmasını ister. Fakat ailenin maddi durumunun iyi olmaması Dursun'un eğitim hayatı için en büyük engeldir. Oğlunun eğitimi için hayvanlarını satar, her hafta ona ekmek, yemek taşır. Dursun'un iki yıllık eğitim süreci ailenin maddi olarak belini büker ve Dursun bu konuda kendi başının çaresine bakmak durumunda kalır. Okula bir sene ara vererek okul harçlığını çıkarmak için Antep'e tırpan işçiliğine gider. Bu süreçte ailesine meydan okuyan Dursun'un ailesiyle ilişkileri kopma noktasına gelir.

Parasının bitip umutsuzluğa düştüğü anda yanında yine babasının varlığını hissedecektir;

“Neredeyse, bir ay oldu, ne geldin, ne bir haber saldın! Ne yer, ne içersin ay oğul? Anan ağlar durur.’ Hiçbir şey demedim. O, anlamıştı. Bir baba oğluna kızardı, söverdi, döverdi ama onu sahipsiz bırakmazdı. Boynu bükük kalmasını hiç istemezdi. (...) Benden tek isteği vardı. Doğup büyüdüğüm yeri, anayı babayı terk etmeyecektim. Hele abim gibi nankör hiç olmayacaktım.” (K.A., s. 241)

Romanda Dursun’un babası fiziksel özelliklerinden ziyade Dursun’un hayatındaki yeriyle, yol göstericiliğiyle okuyucuya anlatılır. Dursun çoğu kez babasını saplanıp kaldığı hayata karşı direnmeyişini, boş vermişliğini, ona ve ailesini kayıtsız kalışını eleştirir. Fakat romanın sonunda babasının Dursun’un hayatının en önemli dönemecinde/Cılavuz yolunda onu yalnız bırakmaması, ondan ailesine yüz çevirmemesini istemesi Dursun’un özüne/ailesine/köyüne daha sıkı kenetlenmesine sebep olacaktır.

Dursun’un hayatındaki ikinci norm karakter, onun 23 Şubat İlköğretim Okulu’na kayıt olmasına vesile olan Müzehher Öğretmenidir. Başöğretmenin Dursun’un okula alınması hususundaki tüm karşı çıkışlarına rağmen Müzehher Öğretmen, Kaymakam Beyle görüşerek Dursun’u okula kayıt ettirir ve onun okula dördüncü sınıftan başlamasını sağlar. Müzehher Öğretmen sadece Dursun’u 23 Şubat’a kayıt ettirerek ona Cılavuz’un yolunu açmakla kalmaz, Dursun’un kendisini “kara bir leke” gibi gördüğü arkadaşlarının arasında ezilmesini de önler. Dursun’dan ilgisini hiçbir zaman esirgemeyen Müzehher Öğretmen, Dursun’un ailesinden göremediği ilgi ve şefkati ona göstererek Dursun’un kendine güvenmesini sağlar;

“Gök açıldı, gözlerimde güneş doğdu. Kısır dağın yücesinde, kanat açan bir kartaldım. Çekinmeseydim, altın saçlı, güzel yüzlü, o bayan öğretmeni kucaklardım! Öğretmen dediğin böyle olurdu işte! Kocası Kaymakam Fethi Bey de onun gibi iyi yürekli bir insandı. Bizim köylüler, kaymakamı severlerdi.” (K.A., s. 107)

Müzehher Öğretmen, Dursun’un hedefine ulaşma noktasında ikinci önemli kişi olma hüviyetini taşır. Başöğretmene karşı her zaman savunur ve hep Dursun’un yanında yer alır. Başöğretmen Dursun’u okula kayıt etmek istememek konusunda ısrar edince Müzehher Öğretmenin ağzından çıkan;

“*Mamafih, Kaymakam beyin sözlü talimatları vardır. Bu bapta en büyük talimatı Atatürk vermiştir, ‘Köylü milletin efendisidir!’ diyerek. Bizler, Atatürk’ün öğretmenleriyiz!*” (K. A.,s. 109) sözleri Başöğretmene durumu kabullenmek başka olanak tanımaz.

Dursun’un okulda karşılaştığı sorunların çözümünde en büyük yardımcısı Müzehher Öğretmen olurken, okul dışında onu bekleyen zorlu mücadelede en büyük dayanağı Bozo olur. Dursun’un kaldığı Harun’un hanının, kasabada yayılan tifüs salgını sebebiyle karantinaya alınmasının ardından Dursun sokakta kalır. Ona evinin kapısı açan Bozo olur;

“*Kara kara düşünürken, bir çaresizlik içinde gözlerim ıslandı, ayıp olmasaydı hüüngür hüüngür ağlayacaktım. Bozo elini boynuma attı:*

‘*Ağlama lo, Bozo ölmemiştir!’ dedi, ‘Benim yanımda kalırsın, ben aç, sen de aç, ben tok, sen de tok!...’*

Gözlerim yeniden açıldı dünyaya.” (K.A., s. 158)

Zor koşullara rağmen okuma savaşı veren Dursun için Bozo’nun evi bir “sığınak” olur.

Bozo’nun hırsızlık suçundan hapse girmesiyle Dursun yine sokakta kalır, bu kez de ona Meryem yardımcı olur. Meryem çamaşırcılık yaparak geçimini sağlar, kocası gurbettedir ve ondan haber yıllarca ondan haber alamaz. Hayvan ticareti yapan bir adamdan hamile kalır ve o adam da onu terk eder. Dursun da yakıt parasını ödemek koşuluyla onun evine yerleşir. Meryem Dursun’u çok sever, onunla ilgilenir, onu yıkar, çamaşırlarını yıkayarak onu tertemiz bir şekilde okula gönderir;

“*‘Haydi, söz ver, yanımdan hiç ayrılmayacaksın değil mi?’ diye başladı, ‘Yaz tatilinde köyüne gitme, burada kal, bana yardım edersin. Canın sıkılırsa, sana para veririm, seyyar satıcılık yaparsın. Cılavuz’u boşver, ben seni ortaokulda da okuturum. Liseye gideceğin zaman, ben de seninle Kars’a taşınırım, orada da çamaşır yıkar, seni okuturum.’*” (K.A., s. 178)

Dursun Meryem’in yanında kaldığı süre boyunca kendini çok iyi hisseder. Okuldaki arkadaşları tarafından dışlanmaz, derslerdeki başarısı artar, kendine güveni gelir. Meryem de onu can yoldaşı olarak görür ve onu bırakmak istemez, hep yanında kalsın ister. Fakat Meryem’in gurbette olan kocası geri döner, Meryem’i hamile

görünce Dursun'u evden kovar. Ertesi gün de kasabada Meryem'in bıçaklanarak öldürüldüğü haberi duyulur. Dursun yine ortada kalır.

Dursun Cılavuz yolundaki mücadelesinde son yardımcısı İlköğretim Genel Müdürü İsmail Hakkı Tonguç olacaktır. Dursun'un Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel'e "*Bir bataklıkta çarpınan fukara bir köylü çocuğunu, kurtarmak sizin elinizdedir!*" (K.A., s. 241) sözleriyle sonlandırarak yazdığı mektuba İsmail Hakkı Tonguç;

"Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel'e yazdığın mektubu okudum. Direnişini yüreğinden kutlarım. (...) dileğin yerine getirilecektir. Gözlerinden öper, başarılarının devamını dilerim." (K.A., s. 243) şeklinde bir cevap yazar. Bu mektup Dursun için yeni bir dünyaya girişin vizesidir. "*Tutamadım kendimi oturdum ağladım. Kimdi bu babacan adam? Bir köylü parçasının gözlerinden öperek mektup yazıyordu Ankara'dan, 'Dileğin yerine getirilecektir!' diyordu."* (K.A., s. 243) diyen Dursun için Cılavuz yolunda önünde hiçbir engel kalmaz. Hayatı boyunca "gölge"de kalan Dursun için bu mektup bundan sonraki hayatı için bir umut kaynağı olur.

2.1.4.6.3.Kart Karakter/ler

Dursun'un okuma mücadelesinde, ekonomik zorlukların boğuşmanın ötesinde eğitimine karşı çıkan, okumasını istemeyen kişilerle de mücadele etmek zorunda kalır. Romanda kart karakter olarak tanımlayacağımız "*Bu tür roman kahramanları, yalınkat bir kişiliğe sahiptirler ve daha çok 'hedef obje'ye varmayı engelleyen karşıt güç grubunda yer alırlar."* (Korkmaz, 1997: 300) Kafkağının Ardı romanında, Dursun'un okuma mücadelesinde karşısına ilk engel olarak annesi çıkar. Annesi Dursun'un üstüne çok düşer, fakat onun okuyup yanından ayrılmasını istemez. Onu evlendirerek köye bağlamak ister;

"Bu gidişle ne olacaktı benim halim?.. Çare olarak, başımı bağlamayı önerdi anam. 'Baş bağlamak', evlendirmek demektir. Aslında işe bağlamak, köye bağlamak, ölüncüye değin de köylü kalmak demektir bu!" (K. A., s. 89)

"Neydi bu anamdan öğittiğim? Benim tavrımı bilmesine karşın inadını sürdürüyordu, ille de evlendirecekti! (...) Evlenmek, benim dışımdaki bir olaydı. Ben Cılavuz'u seviyordum, ondan ayrı bir sevgilim yoktu!" (K.A., s. 141)

Roman boyunca annesi tarafından evlenmesi konusunda baskı gören Dursun annesinin onu hedefinden yıldırmasına izin vermez.

Okuma konusunda anne engelini aşan Dursun'un karşısına bu kez Başöğretmen Süleyman Bey çıkar. 23 Şubat İlköğretim Okulu'nda başöğretmen olan Süleyman Bey Dursun'u senin okul çağın geçmiş diyerek okuldan kovar ve okula kaydını yapmaz. Müzehher Öğretmen vasıtasıyla okula kaydını yaptıran Dursun için, okulda okuduğu süre boyunca Süleyman Bey hep bir engel teşkil eder. Dursun'un yaptığı en ufak yanlışta dahi tahammül etmez, her fırsatta onu aşağılar. Okulda düzenlenen bir yarışmada yazdığı nutukla birinci olan Dursun metnini kürsüde okuyacaktır, fakat Süleyman Bey Dursun kılığını düzeltmezse onu kürsüye çıkarmayacağını söyler. Ekonomik durumu olmayan Dursun kıyafet alamaz, ve "berduş" kılığıyla kürsüye çıkmak zorunda kalır;

"Nerelerdesin ulan, yine mi bu berduş kılığınla ha?..' diyerek bağıırıyordu. Tüm gözler üstüme çevrilmişti, yerin dibine girmek istiyordum. Adam köpürdükçe köpürüyordu, 'Allah belanı versin senin, okulumuzun adını beş paralık edeceksin!..' Kendini dizginlemeseydi, tekmeleri altında öldürürdü beni. Burnundan soluyarak, sıra arkadaşım İmdat'ı yakaladı, onun soyundurarak üstündekileri bana giydirmek istiyordu." (K. A., s. 191)

Süleyman Bey tarafından okul hayatı boyunca dışlanan, horlanan Dursun okuma mücadelesinden yılmaz.

Dursun "çakal" sözünün etkisinden roman boyunca kurtulamaz. Dursun ona "çakal" diyen öğrenciler ve hademeye "çakal" olmadığını göstermek için kendini kanıtlamak durumunda hisseder;

"Hiç tanımadıkları tanımadıkları, bilmedikleri bir insana nasıl çakal diyebilirlerdi? Ben kimin sürüsünü meradan ürkütmüştüm?.. Yoksa şehirlilerin gözündeki her köylü çocuğu bir çakal mıydı? Çakal olmaktan kurtulmanın yolu da şahadetnameden ve de Cılavuz'dan geçirdi! Öğretmen olduktan sonra, ben de Şehir Kulübü'ne giderim! Beni dışarı atan ibibik şapkalı adam, karşımda hazır ol duruşuna geçirdi! Sürekli buyruklarım altında onu ezecektim." (K.A., s. 98)

Okuldaki hademe ve öğrencilerden sonra Şehir Kulübü'nün kapısındaki görevli tarafından da "çakal" denilerek kovulmak Dursun'u kendini kanıtlama/gerçekleştirmeye iter. Antep'e tırpan işçiliğine giderken yolda jandarmalar

tarafından Ruslar için ajanlık yapmak suçuyla karakola götürülürken, jandarmaların da Dursun'a "yalan söylüyorsun çakal" demeleri Dursun'u derinden yaralar;

"'Çakal' sözü bana, yediğim dipçiklerden daha ağır geldi. Kasketli hademe de, "çakal" diyerek kovmuştu beni okuldan, sabalı öğrenciler de!.. Ben ne zaman kurtulacaktım bu aşağılık yakıştırmadan?.. Bunun tek yolu vardı, Cılavuz!.." (K.A., s. 239)

Dursun roman boyunca verdiği okuma uğraşının yanında bir de "çakal"lıktan kurtulma mücadelesi verir. Onu "çakal" diyerek ötekileştiren insanlara, Cılavuz'a giderek kendini kanıtlamak ister.

2.1.4.6.4.Fon karakter/ler

Romanda "*dekoratif unsur durumundaki*"(Aktaş, 1991: 158) fon karakterler, en az derinliğe sahip kişi ya da kişiler grubudur. (Korkmaz, 1997: 300) Anlatıda kendilerinden ayrıntıya girilmeden bahsedilir. Bu karakterler olayların seyrine katkıda bulunurlar.

Kafdağının Ardı romanında Dursun'un abisi ve yengesi onun okuma mücadelesine dolaylı da olsa destek verir. Annesinin Dursun'la evlendirmek istediği Senem, roman boyunca Dursun'un yolunu gözler. Fakat evlenmekte gözü olmayan Dursun'un onunla ilişkisi muhabbetten öteye gitmez.

Bakkal Ali İskender, Dursun'un kitap aldığı, sokakta kaldığında eşyalarını bıraktığı, bazen Dursun'un akıl aldığı bir kişidir, fakat Dursun'un hayatı üzerinde önemli bir katkısı olmaz. Harun Ağa, Dursun'a okuldan kalan zamanlarından çalışması koşuluyla hanındaki ahırda kalmasına izin verir. Hanın karantinaya alınmasına kadar Dursun bu handa kalır.

Başkişinin hikayesinin tamamlanmasında, okuyucunun gözünde canlandırılmasında yer alan Ölçek köylüler, Mustafa öğretmen, jandarmalar, Celil Dayı,vb kişiler fon karakterlerdir.

2.1.4.7. İzleksel Kurgu

Kafdağının Ardı romanında entrik kurguyu oluşturan ve çatışmayı sağlayan değerleri KORA şemasında şu şekilde gösterebiliriz:

	TEMATİK DEĞER	KARŞIT DEĞER
KİŞİLER DÜZLEMİNDE	Dursun Dursun'un babası Mihriban Seyahat Bego Ağa Müzehher Hanım	Başöğretmen Dursun'un annesi Öğrenciler Okul hademesi Jandarmalar
KAVRAMLAR DÜZLEMİNDE	Kendini gerçekleştirme Emek Fedakârlık Mücadele Sevgi	Yalıtılmışlık Eğitimsizlik/cahillik Kadere isyan Fakirlik Bürokrasi
SİMGELER DÜZLEMİNDE	Cılavuz Kanfet Irgat Hodak Yanaşmacı Şahadetname	Kafdağı Yol vergisi “Çakal” Ahır Okulun kapısı

2.1.4.7.1.Kendini Gerçekleştirme

Kafdağının Ardı romanında Dursun'un kendini gerçekleştirme serüveni temel izlektir. Ardahan'ın Ölçek Köyü'nde başlayan bu serüven Cılavuz Köy Enstitüsü'nde nihayetlenir. Başkişi, “*rastgele doğdum, ezbere büyüdüm, yanlışlıkla öleceğim!*” (K.A., s. 7) hayat anlayışına, kendilerine biçilen hayatı yaşamaya karşı çıkar.”*Doğduğumuz zaman, doğduğumuz yerden ya da doğduktan sonra kendimizi bulduğumuz yerden, istesek de istemesek de yüzerek çıkmak zorundayız.*” (Gasset, 2007: 54) Dursun, kendini gerçekleştirme yolunda onu kuşatan tüm bağlardan “yüzerek” kurtulmak ister. Kendilerine biçilen hayatları yaşayan insanların/ “onların” zihniyeti, annesinin onu “köye” bağlama/evlendirme çabaları, ailesine karşı sorumlulukları başkişinin kendi olma yolunda önüne çıkan engellerdir. “*Birey kendini dış dünyaya bağlayan bağları koparmadan önce özgürlükten yoksundur. Ama bu bağlar ona güvenlik verir, ait olma ve bir yerde kökleri olduğu duygusunu sağlar.*” (Fromm 1986: 30) Başkişi kendini bağlayan bu bağlardan kurtulmaya çalışır, fakat özünü, ailesini, köyünü hiçbir zaman bir kenara atmaz. Zira roman boyunca eğitimine destek olan babasının tek isteği, onun “*doğup büyüdüğü yeri, anayı, babayı terk etmemesi*” (K.A., s. 239) dir. Başkişi her zaman ailesine karşı sorumluluk duyar, önce kendini gerçekleştirecek eğitimini tamamlayacak memur olup ailesinin yüzünün akı olacaktır.

Anası, babası, amcası, tüm köylüler bitmeyen bir çile içinde devinip duruyorlardı, Dursun “*onların yaşamını yeni baştan yinelemek istemiyordu. Bir kurutuluş yolu*” (K.A., s. 68) bulmalıydı. Bu yol da okumaktan/Cılavuz'dan geçiyordu. Cılavuz'a ulaşma yolunda alması gereken şahadetnameyi 23 Şubat İlköğretim Okulu'nda iki sene okuyarak elde eder. Bu süreçte önüne birçok engel çıkmış olsa da o hiçbir zaman umutsuzluğa düşmez ve mutlaka bir çıkar yol bulmayı dener. 23 Şubat İlköğretim Okulu'na kayıt yaptırabilmek için yol iz bilmeden defalarca Ardahan'a gelir. Okulun kapısında bekler, öğrenciler ve hademe tarafından “çakal” denilerek okuldan kovulur, fakat o pes etmez. Bir tanıdığı vasıtasıyla okula girmeyi başarır. Okula girdiğinde Başöğretmenin senin okul çağın geçmiş diyerek onu dinlemeden okuldan kovmasına Müzehher Öğretmen sessiz kalmaz ve Dursun

için kaymakam beyle konuşur. Kaymakam beyin oluruyla sınava tabi tutulan Dursun, sınavda başarı göstererek dördüncü sınıftan okula başlamaya hak kazanır.

Okula kayıt yaptırmayla sıkıntılar sona ermez. Maddi zorluklar içinde eğitimini devam ettirmeye çalışan Dursun'un kıyafet almaya değil, yiyecek ekmeğe vermeye parası yoktur. Bunun yanı sıra Dursun roman boyunca Ardahan'da kendine "sığınak" aramak zorunda kalır. Harun'un hanında okul sonrasında çalışması koşusuyla hanın ahırında kalmaya başlar. Kasabadaki tifüs salgını sebebiyle karantinaya alınan handan çıkmak zorunda kalır. Sonra arkadaşı Bozo'nun evine, oradan da çamaşırcı Meryem'in evine sığınır. Meryem'in kocası tarafından öldürülmesinden sonra Dursun yine sokakta kalır ve eğitimini sürdürebilecek parası da kalmaz. Okula bir sene ara vererek Antep'e tırpan işçiliğine gider, kazandığı parayla okula yeniden başlar. Ekonomik sıkıntılarının yanında Dursun arkadaşları tarafından konuşmasıyla, kıyafetleriyle, hareketleriyle "çakal" denilerek dışlanmaya devam eder. "Çakal olmaktan kurtulmanın yolu şahadetnameden ve de Cılavuz'dan" (K.A., s. 98) geçecektir. "Sosyal çevrenin kaçınılmaz değişimi ile ona dayanan anıların unutulması" (Assman, 2011: 68) başkişi için yenedünyanın kapılarını açar. Bu hedefe daha sıkı sarılan Dursun okulunu başarıyla bitirir, fakat önünde bir engel kalır. Cılavuz'a kayıt için olabilmesi için köy mektebinden mezun olması gerekir, onun da çözüm yolunu düşünen Dursun "bir bataklıkta çırpınan fukara bir köylü çocuğu" (K.A., s. 241) olarak Milli Eğitim Bakanı'na mektup yazarak ondan kurtuluşu için yardım ister. Yazdığı mektup onun Cılavuz için vizesi olur ve Dursun mücadelesinin sonuna gelerek yeni bir dünyada yeniden doğar.

2.1.4.7.2.Yalıtılmışlık

Kafdağının Ardı romanı kendini gerçekleştirmeye çalışan bireyin türlü zorluklarla geçen yaşamı öyküsü üzerine kurgulanır. "Köylü" olması sebebiyle toplumdaki dışlanan başkişi roman boyunca şehirli- köylü arasındaki farkı sorgulayacaktır.

Başkişi 23 Şubat İlköğretim Okulu'na kayıt yaptırmaya gittiğinde öğrenciler ve okul hademesi tarafından "çakal" denilerek dışlanır. Başöğretmen onu okula kayıt etmek istemez. Okula kayıt olup derslere başladığında sınıf arkadaşları

tarafından kabul görmez. Koktuğu, temiz olmadığı, kötü giyindiği gerekçesiyle kimse onun yanına oturmak istemez ve ondan tiksiniirler. Okulda yapılan bit muayenesinde üstünden çıkan bit yüzünden duymadığı laf kalmaz. Harun ağanın hanının ahırında ona can yoldaşı olan kedisi Tuti yüzünden uyuz olur. Köyüne istirahata gönderilir, bu durum hem okulda hem de köyde ötelenmesine sebep olur. Okulda yapılan törenlerde, başöğretmen ve arkadaşlarını onun giyimini “berduş”lara benzetererek eleştirirler. Başkişi arkadaşlarının arasında kendini hep “kara bir leke” olarak görür. Bu okulda aldığı eğitim boyunca konuşmasıyla, giyimiyle, hareketleriyle kendini çevresine kabul ettiremez ve onlar/şehirliler tarafından horlanır.

Başkişinin Harun’un hanından başka kalacak yeri kalmadığında Bozo onu tek odalı bodrum katı evine götürür. Bozo’nun evini “*ahırdan da, bizim evden de iyi sayılırdı. Hiç değilse, yandan penceresi vardı, içerisi aydınlıktı.*” (K. A., s. 160) sözleriyle betimleyen başkişi için, onu toplumdan öteleyen/yalıtan şehirlilerin hayatı, onun da sahip olmak istediği hayat modeli haline gelir. O da onlar gibi giyinmek, konuşmak, yemek kısacası onlar gibi yaşamak ister.

Okulda “*çakal*” olarak görülen başkişi, jandarmalar tarafından da aynı sözle itham edilince neden kendisine bu “*aşağılık*” yakıştırmının yapıldığını sorgular ve bu yakıştırmının altında ezilir.

Kahraman anlatıcı konumundaki yazar kendisini “*altta kalanlar*” (K.A., s. 9) dan biri olarak görür ve onların dramının değişmediğini belirterek romana başlar. Başkişi, roman boyunca şehirliler tarafından ötelenir/yalıtılır, fakat bu durum onu kendini onlara kanıtlamaya sevk eder. “*Ben ne zaman kurtulacaktım bu aşağılık yakıştırmadan?.. Bunun tek yolu vardı, Cılavuz!..*” (K., A., s. 239) diyerek Cılavuz’a gitmeyi, öğretmen olmayı en büyük hedefi olarak belirler.

2.1.4.7.3. Sev(il)mek

Başkişi, “*Anamı sırtında odun yerine, kucağında bir bebekle gören babam, ‘ Ne acelen vardı, odunu getirdikten sonra doğursaydın olmaz mıydı? der, kapıyı çarparak çıkar gider.*” (K. A., s. 7) sözleriyle yaşam öyküsünü anlatmaya başlar. Başkişinin babasının annesine “niye erken doğurdun?” çıkışıyla hayat mücadelesine

başlayan başkişi için babasının bu tepkisi, aslında onun öteleneceğinin/ikinci plana atılacağına bir göstergesidir. O, ailesini yol vergisinden kurtarmak için dünyaya getirilen bir çocuktur. Ölmesin umuduyla adı Dursun konur. Dursun, “Rastgele doğup, ezbere yaşayan ve yanlışlıkla ölen”, kendilerine biçilen yaşamak zorunda olan köy çocuklarından biridir. Doğum tarihi bile nüfus memuru tarafından belirlenir.

Ailesine ekonomik katkı sağlamak için, Dursun küçük yaşlardan itibaren yaşına göre ağır köy işlerinde çalışmaya başlar. Dursun’un bu ekonomik faaliyeti, kendi bireysel iradesi ile yapılan bir seçim değil, ifadesini “ailesinin yüzünü kara çıkarmamak” şeklinde bulan bir öğretilmişliğin sonucudur. Aile, dolaylı olarak, bir çocuğun varoluş amacı içinde ekonomik anlamda bir üretici güç olması fikrini söylemleri ve eylemleri ile dayatmış durumdadır.

Başkişi ailesinden sevgi sözcükleri duymaz, bilir ki, anne ve babası onu ve kardeşlerini hep düşünür, hep onların iyiliğini ister. Fakat başkişi ailesinden göremediği sevgiyi birlikte oyun oynadığı Mihriban’da, Tıssu Ağa’nın kızı Ceyro’da görür.

2.1.4.7.4.Fakirlik

Başkişinin Ölçek Köyü’nden Cılavuz’a uzanan okuma mücadelesi, fakirlik izleği bağlamında ele alınır. Fakirlik başkişinin okumasında en büyük açmazlardan birini teşkil eder. Başkişinin ailesinin ekonomik durumu iyi değildir. Başkişi yol vergisinden kurtulmak gayesiyle dünyaya getirilir. Ailesine yardımcı olmak için küçük yaşta tarla işlerinde çalışmaya başlar. Kimi zaman bu duruma isyan eder. Biçin aylarının ramazana gelmesi ve oruçlu çalışmak onu bedenen ve ruhen sarsar. Bu durum onu yaşadığı çevreyi sorgulamaya sevk eder. O, annesi, babası, amcası gibi sıradan, kalıplaşmış bir hayat yaşamak istemez. Onların hayatı tekrar etmek istemez, bir kurtuluş yolu arar ve bu kurtuluşun Cılavuz’dan geçeceğini fark eder. Önündeki en büyük engellerden birisi fakirliktir. Çünkü ailesinin onu okutacak parası yoktur. Kendi çabasıyla kasabada “sığınacak” bir han bulur.

Ailesinden üstüne başına kıyafet almak için para isteyemez. *“Yoksul adam yoksulluğundan utanç duyar çünkü o yoksulluk onu insanlığın görüş alanının dışına*

itmiştir.” (Botton, 2010: 17) Bu yüzden okuldaki arkadaşları tarafından “çakal” denilerek ötelenir/yalıtılır. Kaldığı ahırda ışık olamadığı için, iki litre petrol (gazyağı) alabilmek için çok çaba verir ve o yağı almayı başarır. Az da olsa elde ettiği bu yağ ona okuma yolundaki serüveninde bir umut ışığı olur.

Okulu bitirmesine bir sene kala ailesinden hiçbir para desteği alamayan başkışı okula bir sene ara vererek okul harçlığını çıkarmak için çalışmaya başlar. Antep’e tırpan işçiliğine gider ve orada biriktirdiği parayı okul giderleri için harcar;

“Okul açıldı, yeni giysilerimle kasılarak girdim sınıfa. Kılığım, öteki öğrencilerden hiç de aşağı değildi. Ders araçlarımnda noksansızdı. Derslerde gözlerimi, öğretmenin gözlerinden ayırmıyordum. Her soruda hazır cevaptım.” (K.A., s. 240)

Bu para onun kendine güveninin gelmesine sebep olur, çünkü o arkadaşları gibi giyinir, temiz bir şekilde okula gelir. Onu “çakal”, köylü olarak dışlayan arkadaşlarından bir “farkı” kalmamış, üstelik derslerde de başarı göstererek onlara kendini kanıtlamıştır. Başkışı, yaşadığı ekonomik imkânsızlıklar karşısında bu durumun ezikliğini hissederek mücadelesinden vazgeçmez. O, *“hiç umutsuzluğa düşmedim, mutlaka bir çıkar yol bulacaktım.”* (K. A., s. 240) diyerek Cılavuz serüveninde fakirliğe rağmen mücadelesine sıkı sıkıya sarılır.

SONUÇ

Cumhuriyetin ardından “köy ve köylü” konusu 1940’lardan sonra Türk edebiyatında yeni bir görünüş kazanır. Köy Enstitülerinden yetişen yazarların şekillendirdiği “köy edebiyatı”yla “köy ve köylü” edebi eserlerin konusu olmaya başlar. Köy Enstitüleri’nden yetişen yazarlar, köy insanını, köy ve köylünün sorunlarını eserlerinde kaleme alırlar. Köy Enstitülü yazarlardan olan Dursun Akçam 1950 yılında Cılavuz Köy Enstitüsü’nden mezun olur ve eserleriyle toplumsal gerçekleri anlatmayı hedefler. Zira 1963’te yayımladığı ilk eseri “Analar ve Çocuklar” adlı röportajla bu hedefin gerçekleşmesi yolunda ilk adımı atmış olur. Bu röportajla, Milliyet Gazetesinin açtığı “En Önemli Yurt Gerçekleri” konulu yarışmada “Ali Naci Karacan Armağanı” nı almaya hak kazanır. Kırk yıllık yazın yaşamına dört roman, sekiz öykü kitabı, iki gezi kitabı ve iki de röportaj türünde eser sığdırır.

1960- 1980 dönemlerinde eserlerini yazmaya başlayan yazar, köy romanı edebi hareketi içinde yer alan Köy Enstitülü yazarlardandır. Kendisinden önceki 1950- 1960 döneminde köy romancılığının temsilcilerinden Talip Apaydın, Fakir Baykurt’tan etkilenerek kendi edebi çizgisini belirler. Toplumcu gerçekçi bakış açısıyla eserlerini kaleme alır. Eserlerinde köy konusunu işler ve gözlemi ön planda tutar. 1960- 1980 döneminin siyasi durumlarından etkilenen Akçam, 1980 döneminde Almanya’ya kaçar ve onbir yıl Almanya’da kalır. Bu dönemde de eser vermeye devam eder ve üç öykü kitabı, bir tane de roman yazar. Almanya’dan Türkiye’ye döndüğünde son romanı Kafdağının Ardı’nı 2002 yılında yayımlar. Otobiyografik roman olma özelliği taşıyan bu romanda, Akçam’ın Cılavuz Köy Enstitüsü’ne kaydını yaptırmasına kadar olan hayat hikâyesi anlatılır. Akçam’ın bütün eserlerinde sosyalist görüş hâkimdir. Özellikle Almanya’da kaleme aldığı eserlerde bu özellik daha çok göze çarpar. Yazar dönemin siyasi gelişmelerine tavır göstererek ideolojik eğilimlerinden bütün eserlerinde bahseder.

Dursun Akçam’ın romanlarında zaman, sadece kronolojik boyutuyla ele alınmaz. Romanların üçünde olaylar içinde bulunulan andan geçmişe geri dönüş yapılarak anlatılmaya başlanır. Yaşanılan siyasi dönemin, insan psikolojisindeki etkileri zamana yansır. Yazarın tanıklık ettiği ve eserlerini verdiği 1960-1980

döneminin siyasi gelişmeleri roman karakterlerinin durumlarıyla ilişkilendirilir. Bu nedenle onun romanları tarihsel bir süreci sosyo-psikolojik bağlamda ele alır.

Roman karakterleri gerçek yaşamdan alınmış karakterlerdir. Dört romanın hepsinde karakterler çeşitlilik gösterirler. Çeşitlilik gösteren bu karakterler köyden seçilen kişilerdir. Yerel konuşmalarıyla, giyimleriyle, hareketleriyle, tepkileriyle köyün ve köy hayatının birer simgesidirler. Dört romanın başkişisinin ortak noktası, kendini gerçekleştirme mücadelesi vermeleridir. Romanların üçünde köy hayatının fiziksel zorluklarından, unutulmuş/unutturulan köy ve köy insanının dramını değiştirmek isteyen karakterler sorunlara çözüm bulma noktasında kendi bireysel serüvenlerine başlarlar: kendilerini gerçekleştirme. Kendilerini var eden karakterler sessiz kalan, ezilen toplulukların/içinden çıktıkları köylerin sesi olmak arzusunu taşırlar. Köyleri, insanları için kurtuluş olmayı hedeflerler.

Dört romanın dördünde de başkişi erkektir. Romanlarda erkek egemen bir dünya tasviri yapılır. Toplumun kadına bakışım kadınları ikinci plana atsa da başkişinin kendini gerçekleştirme mücadelesinde kadınlar norm karakterler görevini üstlenirler.

Romanlarda görülen mekânlar, sadece fiziksel özellikleriyle romanda yer almazlar. Karakterlerin psikolojilerinin mekânlara yansımaları esas alındığı için mekân algısal işleviyle ön plana çıkar. Romanlarda fiziksel mekân olarak Ardahan ve köyleri kullanılır ve genellikle kapalı-dar mekânlar ağırlıktadır. Almanya’da bulunduğu sürede iki roman yazan yazar, mekân olarak Almanya’yı kullanır. Diğer iki romanında ise mekân Ardahan’ın köyleridir. Köylerin ihmal edilmişliği roman karakterlerinin bakış açısıyla okuyucuya aktarılır. Mekânların ayrıntılı tasviri yapılmaz. Akçam’ın romanlarında mekân algısal olarak ön plana çıkar. Dört romanda da mekân-insan ilişkisi romandaki olayların seyrini etkiler. Köylerin fiziki anlamda zorluğu, sınırlılığı karakterler için mekânları kapalı-dar ve labirentleşen mekânlara dönüştürür. Yaşanılan zorluklar, algısal anlamda zaman ve mekâna insan ruh hallerinin sirayet etmesine sebep olur. Mevsimsel özellikler coğrafi koşulları etkiler ve roman kişilerinin sosyal hayatı bu durumdan etkilenir. Mekanların açık-geniş mekan hüviyetine dönüşmesi ise roman karakterlerinin fiziksel ve manevi zorlukları aşma mücadelelerinin zaferle sonuçlanmasıyla gerçekleşir.

Dursun Akçam'ın dört romanının olay örgüsüne bakıldığında ilk romanından son romanına gelişme ve değişme kaydettiği görülür. İlk romanı Kanlıderenin Kurtları romanında olay örgüsünde kopukluklar diyebileceğimiz neden- sonuç ilişkisi zayıf olmakla birlikte ikinci romanı Dağların Sultanı romanıyla bu sıkıntının giderildiği söylenebilir. Dursun Akçam'ın romanlarında klasik vaka düzeni hâkimdir. Olaylar bir sıra dâhilinde giriş, gelişme, sonuç biçiminde kurgulanır.

Dursun Akçam romanlarında sade, yalın ve samimi bir dille eserlerini yazar. Yerel söyleyişlerin ağırlıklı olarak kullanıldığı romanlarda deyim ve atasözleri roman karakterleri tarafından sıklıkla kullanır. Romanda geçen mekân isimleri, kozmik zaman unsurları, yemekler, kıyafetler, vb. yöresel karşılıklarıyla eserlerde yer alır.

Romanlarda olaylar, zaman olarak İkinci Dünya Savaşı'nın sonları ve Demokrat Parti iktidarının olduğu dönemde geçer. Ucu Ucuna Yaşam romanında ise 1980 İhtilali'nin Türkiye ve Almanya'ya yansımaları ele alınarak olaylar kurgulanır. Romanlarda vaka zamanı geniş bir sürece yayıldığı için zamanda geriye dönüş, özetleme ve zamanda sıçrama teknikleri kullanılır. Ayrıca romanlarda kozmik ve sosyal zaman unsurları da ön plana çıkar.

Dursun Akçam, romanlarında bireysel izleklerden ziyade toplumsal konulara değinen izleklere yer verir. Toplumcu gerçekçi bakış açısıyla yazdığı eserlerinde gözlem unsuru ön plana çıkar. Romanda anlatılan kişi ve olaylar gerçek hayattan karakterlerdir. Akçam, "Altta kalanlar" olarak nitelendirdiği kenara atılmış, yok sayılmış, varlıklarından haberdar olunmayan kendi yöresinin insanının sesi olmaya çalışırken, kendilerine duyarsız kalan düzeni eleştirmeyi hedefler. Kendilerini kuşatan sosyal zaman ve fiziksel anlamda zor, algısal anlamda kapalı mekân engellerini aşarak kendilerini var etmeye çalışan insanlarla topluma mesaj vermeye çalışır. Romanlarda kendini gerçekleştirme, sömürü, başkaldırı, aşk izleklerinin yanında yalnızlık, kaçış, bürokratik çözüme, sosyal adaletsizlik gibi konular romanların kurgusunda yer alan diğer izleklerdir. Toplumcu gerçekçi sanat anlayışının ilkeleri gereğince eserlerinde mesaj verme kaygısı taşır. Dört romanında da işlediği aşk ve kendini gerçekleştirme bireysel izlekler gibi gözükse de konular toplumu ilgilendiren yan izleklerle yoğrularak işlenir. İzlekler topluma doğru açılırlar.

Romanlarda temel izlek olmasa da sınıf çatışmaları konu edilir. Eserlerde, ezilmişliği, cahilliği, yoksulluğu temsil eden “köylü”ye, ağa-köylü, aydın- köylü, şehirli-köylü arasındaki sınıf çatışmaları bağlamında diğer sınıfların bakışı irdelenir. Ucu Ucuna Yaşam romanında ise işçi/emekçi-işveren/patron arasındaki çatışma konu edilir.

Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatında 1960-1980 döneminde eserler veren Dursun Akçam, köy romanı edebi hareketi bağlamında eserler verir. Köy Enstitülü yazarların 1940-1950 yıllarında başlattıkları bu hareketin ikinci kuşak temsilcileri arasında yer alır. Eserlerinde toplumcu gerçekçi bakış açısıyla “kendi insanın” sıkıntılarını dile getirmeyi amaçlar. Eserlerini toplum için sanat anlayışıyla oluşturan yazar, roman karakterleriyle topluma mesaj vermeyi amaçlar. Temelini Marksist Kendi siyasi ve ideolojik görüşlerinin temsilcisi olan karakterler, toplumda aksayan yönlerin eleştirisini yaparlar ve bu sorunların giderilmesi hususunda mücadele verirler. Eserlerinde “Altta kalanlar” olarak nitelediği insanların dramını kaleme alan yazar Türk edebiyatına kazandırdığı eserleriyle “kendi insanın” sesi olmayı başarır.

KAYNAKLAR

1.Dursun Akçam Kaynakçası

1.1.Kitaplar

Timuroğlu, Vecihi (2004), **Dursun Akçam'ı Anmak**, Arkadaş Yay., Ankara

1.2.Makaleler

“Enstitücüler ve Köy Romanı”, **Hareket**, Şubat 1974

“Enstitülü Yazarlara İlgisi Artıyor”, **Yeni Ortam**, 1973

“Köy Enstitüleri Mezunları ve Edebiyatımız”, **Bilgi** 36, 1950

“Köy Enstitülerinden Yetişen Sanatçılar”, **Cumhuriyet**, 24 Nisan 1976

“Köy Enstitülü Yazarlar”, **Yeni A**, Kasım 1972

“TÖB-DER: Köy Enstitülü Yazarlar-Ozanlar (İnceleme-Antoloji) Çalışmasıyla İlgili

Bayrak'la Bir Konuşma”, **TÖB-DER Gazetesi** 159, 1978

Acar, F. Ahmet, “Bir Köy Romanı veya Bütün Köy Romanları”, **Türk Edebiyatı**

105, 1982

Akay, İsmail Hakkı, “Köy Edebiyatı”, **Kaynak** 22, 1934

Akçam, Alper (2006), “Dursun Akçam ve Dağların Sultanı”, **Karnaval ve Türk**

Romanı, Ürün Yay., Ankara

Akçam, Alper (2010), “Dursun Akçam ve Ümit Kaftancıoğlu'nda Yerellik”, VI.

Dursun Akçam Kültür ve Sanat Günleri, Ardahan

Akçam, Alper (2006), “Kavimler Uğrağı Kafdağları Karnavalı”, **Karnaval ve Türk**

Romanı, Ürün Yay., Ankara

Akçam, Alper, “ dursun Akçam Yapıtlarında Anadolu”, II. Dursun Akçam Kültür ve

Sanat Günleri, Ardahan 2006

Akol, Osman K., “Maral”. **İmece** 46,1965

Alangu, Tahir, “Maral”, **Varlık Yıllığı**, 1965.

Aras, Mustafa (2008), “Köy Enstitüsü Eğitiminin Dursun Akçam’ın Yaşamına Sosyo-Kültürel Katkısı”, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Türkçe Eğitimi Bölümü Tez Ödevi

Arpad, Burhan, “Köyden Şehire”, **Yeditepe**, 1-15 Kasım 1961

Ayaroğlu, Nadiye, “Dursun Akçam’ın Hikâyeciliği”, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Bölümü Bitirme Tezi, 1972

Başaran, Mehmet, “Analar ve Çocuklar”, **Yeni Ufuklar**, Temmuz 1974

Başdemir, Hasan (2006), “Dursun Akçam’ın Dağların Sultanı Romanı’nda Dayanışma Temi”,

Bayrak, Mehmet, “Akçam’ın Öykücülüğü ve Köyden İndim Şehire”, **Yeni A**, Ocak 1974

Bayrak, Mehmet, “Kanlıderenin Kurtları’nda Köylülük”, **Türk Dili**, Şubat 1977

Bayrak, Mehmet, “Köy Edebiyatı ve Sorunları Üstüne Dursun Akçam’la Konuşma”, **Varlık**, Nisan 1974

Bayrak, Mehmet, “Köy Enstitülü Sanatçılar İncelenirken”, **TÖB-DER Bülteni**, 1 Ekim 1975

Bayrak, Mehmet, “Köy Enstitülü Sanatçılar ve Eserleri”, **Yeni Toplum**, Nisan 1976

Bayrak, Mehmet, “Köy Enstitülü Yazarlar Bağlamında R. Mutluay’ın ‘Çağdaş Türk Edebiyatı’nda Eksikler ve Yanlışlar”, **Yeni A**, Aralık 1993

Bayrak, Mehmet, “Köy Enstitülü Yazarlar”, **TÖB-DER Bülteni**, 15 Temmuz 1975

Behram, Nihat, “Akçam’la Köy Enstitüleri Üzerine Konuşma”, **Vatan**, 17 Nisan 1976

Behram, Nihat, “Dursun Akçam’la Konuşma”, **Cumhuriyet**, 25 Eylül 1976

- Behram, Nihat, “Dursun Akçam’la Konuşma”, **Vatan**, 13 Ekim 1976
- Binyazar, Adnan, “Analar ve Çocuklar”, **Varlık**, 15 Mart 1965
- Binyazar, Adnan, “Burcu Burcu Anadolu Kokan Bir Yazar: Dursun Akçam”, **Barış Gazetesi**, 8 Şubat 1976
- Binyazar, Adnan, “Dağların Sultanı”, **Ozanlar, Yazarlar, Kitaplar**, Çağdaş Yayınları, İstanbul, 1998
- Binyazar, Adnan, “Köyden İndim Şehire”, **Barış Gazetesi**, 28 Haziran 1973
- Binyazar, Adnan, “Ölü Ekmeği”, **Türk Dili**, Ocak 1970
- Binyazar, Adnan, “Sevdam Ürktü”, **Ozanlar, Yazarlar, Kitaplar**, İstanbul, 1998
- Dinamo, Hasan İzzettin, “Kanlıderenin Kurtları”, **Vatan**, 1 Haziran 1977
- Dinamo, Hasan İzzettin, “Köyden İndim Şehire”, **Yeni Ortam**, 20 Kasım 1973
- Ergün, Mehmet, “Köyden İndim Şehire”, **Yeni Adımlar**, Kasım 1973
- Ertürk, Nusret, “Kafkas Kızı”, **Türkiye Yazıları**, Aralık 1978
- Fethi Naci (Kalpakçıoğlu), “Köy Romanları”, **Dost**, 1 Ekim 1959
- Fethi Naci (Kalpakçıoğlu), “Köy Romanları”, **100 Soruda Türkiye'de Roman ve Toplumsal Değişme**, İstanbul, 1981, 261-325.
- Güngör, Necati, “Enstitülü Yazarlar ve Köy Edebiyatı”, **Aydınlık**, 17 Nisan 1979
- Güngör, Necati, “Enstitülü Yazarlar ve Köy Edebiyatı”, **Gösteri**, Nisan 1988
- Hacıyakuboğlu, A. , “Köyü Anlatan Romancılar”, **Hareket**, Şubat 1974
- Hızlan, Doğan, “Köyden İndim Şehire”, **Ortam** 15, 1973
- Hızlan, Doğan, “ Dursun Akçam Yapıtlarında Anadolu”, II. Dursun Akçam kültür ve Sanat Günleri, Ardahan 2006
- Ingeborg, Böer, “Dursun Akçam’ın Hayatına ve Eserlerine Kısa Bir Bakış”, **Alaman Ocağı**, Göttingen 1993. 247-53.

- Kanter, M. Fatih , “ Dursun Akçam ve Ümit Kaftancıoğlu’nda Yerel Söylem”, VI. Dursun Akçam Kültür ve Sanat Günleri, Ardahan 2010
- Karavaş, Erdoğan, “Dursun Akçam’ın Mesleki Örgütlenmede Üstlendiği Rol", IV. Dursun Akçam Kültür ve Sanat Günleri, Ardahan 2008
- Karavaş, Zarife Şişman, “Dursun Akçam Öykülerinde Halk Kültürü Öğeleri”, IV. Dursun Akçam Kültür ve Sanat Günleri, Ardahan 2008
- Kemal, Mehmet, “Maral”, **Politika ve Ötesi**, 112
- Makal, Oğuz, “Ardahan- Dursun Akçam Kültürevi Gerçekliği Işığında Köy Enstitüsü Geleneğinin Kültür ve Sanatımızın İçindeki Yeri”, IV. Dursun Akçam Kültür ve Sanat Günleri, Ardahan 2008
- Mıhçı, Ali İhsan, “Köy Enstitülü Yazarlar Üzerine”, **Demokratik Eğitim**, Nisan 1976
- Mutluay, Rauf, “Köy Enstitüsünden Gelenler: Güçlü Bir Aş”, **Cumhuriyet**, 23 Nisan 1971
- Mutluay, Rauf, “Köyden İndim Şehire”, **Yankı** 20, 26 Ağustos 1973
- Mutluay, Rauf, “Ölü Ekmeği”, **Politika ve Ötesi**, 112
- Otyam, Fikret, “Dursun Akçam’la Konuşma”, **Milliyet Sanat**, 22 Ekim 1976
- Özgen, Bekir, “Köy Enstitülü Sanatçılar ve Türk Yazını Üstüne Notlar”, **Anadolu Ekini**, Mart-Nisan 1992
- Özkan, Refet, “Dursun Akçam’la Konuşma”, **İmece**, Eylül 1963
- Soylu, Ali Özgür- Levent Şit, “Maral’dan Hareketle Dursun Akçam’da Yöresel Söz Hazinesi”, IV. Dursun Akçam Kültür ve Sanat Günleri, Ardahan 2008
- Timuroğlu, Vecihi, “Kanlıderenin Kurtları”, **Türk Dili**, Eylül 1976

Timuroğlu, Vecihi , “Dursun Akçam Yapıtlarında Anadolu”, II. Dursun Akçam
Kültür ve Sanat Günleri, Ardahan 2006

Toy, Erol, “Köyden İndim Şehire”, **Milliyet Sanat**, 21 Eylül 1973

Yıldırım, Taner- Tansel Oluklu, “Dursun Akçam Öykülerinde Adbilim Zenginliđi”,
IV. Dursun Akçam Kültür ve Sanat Günleri, Ardahan 2008

2.Genel Kaynaklar

Aktaş, Şerif (1991), **Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş**, Akçağ Yay., Ankara

Aktaş, Şerif (2002), **edebiyatta Üslup ve Problemleri**, Akçağ Yay., Ankara

Assmann, Jan (2001), **Kültürel Bellek**, (çev. Ayşe Tekin), Ayrıntı Yay., İstanbul

Aytaş, Gıyasettin (20089, **Tematik Roman İncelemeleri**, Akçağ Yay., Ankara

Bachelard, Gaston (2006), **Su ve Düşler**, (çev. Olcay Kunal), Yapı Kredi Yay., İstanbul

_____, _____(1996), **Mekânın Poetikası**, (çev. Aykut Derman), Kesit Yay., İstanbul

Bahtin, Mihail (2001), **Bir Eylem Felsefesine Doğru**, (çev. Siyaveş Azeri), Avesta Yay., İstanbul

Bahtin, Mihail (2004), **Dostoyevski Poetikasının Sorunları**, (çev. Cem Soydemir), Metis Yay., İstanbul

Bahtin, Mihail (2005), **Rabelais ve Dünyası**, (çev. Çiçek Öztekin), Ayrıntı Yay., İstanbul

Bakhtin, Mihail (2005), **Karnavaldan Romana**, (çev. Cem Soydemir), Ayrıntı Yay., İstanbul

Belek, İlker (2007), **Marksizm ve Sınıf Bilinci**, Dipnot Yay., Ankara

Berkes, Niyazi, (1997), **Türkiye’de Çağdaşlaşma**, Yapı Kredi Yay., İstanbul

Botton, Alain (2008), **Statü Endişesi**, (çev. Ahu Sıla Bayer), Sel Yayıncılık, İstanbul

Bourneur, Roland-Quellet, Real (1989), **Roman Dünyası ve İncelemesi**, (çev. Hüseyin Gümüş), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara

- Bumin, Tülin (1987), **Hegel: Bilinç Problemi**, Alan Yay., İstanbul
- Burns, Emile (2010), **Marksizm Nedir?**, (çev. Mehmet Dikmen), Yordam Kitap, İstanbul
- Campbell, Joseph (2000), **Kahramanın Sonsuz Yolculuğu**, (çev. Sabri Gürses Kabalcı), Yayınevi, İstanbul
- Castoriadis, Cornelius (1997), **Toplum İmgeleminde Kendini Nasıl Kurar? Marksizm ve Devrimci Kuram**, (çev. Hülya Tufan), İletişim, İstanbul
- Çetişli, İsmail (2000), **Metin Tahlillerine Giriş Roman- Hikâye**, Akçağ Yayınları, Ankara
- Davidov, Yuri (1997), **Özgürlük ve Yabancılaşma**, (Çev. Sargut Şölçün), Bilim ve Sosyalizm Yayınları, Ankara
- Durkheim, Emile (2002), **İntihar**, (çev. Özer Ozankaya), Cem Yay., İstanbul
- Eliuz, Ülkü (2008), **Orhan Kemal ve Romancılığı**, MEB Yay., Ankara
- Forster, E. M., (2001), **Roman Sanatı**, (çev. Ünal Aytür), Adam Yayınları, İstanbul
- Gasset, Ortega (1999), **İnsan ve Herkes**, (çev. Neyyire Gül Işık), Metis Yay., İstanbul
- Girard, Rene (2001), **Romantik Yalan ve Romansal Hakikat**, (çev. Arzu Etensel İldem), Metis Yayınları, İstanbul
- Gümüş, Semih (2008), **Başkaldırı ve Roman**, Can Yay., İstanbul
- Gündoğan, Ali Osman (1997), **Albert Camus ve Başkaldırı Felsefesi**, Birey Yay., İstanbul
- Kaplan, Ramazan (1997), **Cumhuriyet Dönemi Türk Romanında Köy**, Akçağ Yayınları, Ankara

Kierkegaard, Soren (2004), **Kaygı Kavramı**, (çev. Vefa Taşdelen), Hece Yay., Ankara

_____,_____(2007), **Ölümcül Hastalık Umutsuzluk**; (çev. Mukadder Yakupoğlu), Doğu Batı Yay., Ankara

Kirby, Fay (2010), **Türkiye’de Köy Enstitüleri**, (çev. Niyazi Berkes), Tarihçi Kitabevi, İstanbul

_____, _____ (2002), **İkaros’un Yeni Yüzü Cahit Sıtkı Tarancı**, Akçağ Yay., Ankara

_____, _____(2004), **Aytmatov Anlatılarında Ötekileşme Sorunu ve Dönüş İzlekleri**; Türksoy, Ankara

_____,_____(2005), **Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı**, Grafiker Yay., Ankara

Korkmaz, Ramazan (1996), **Sabahattin Ali**, YKY, İstanbul

Kundera, Milan (2005), **Roman Sanatı**, (çev. Aysel Bora), Can Yay., İstanbul

“Kuruluşunun 70. yılında bir toplumsal değişim projesi olarak Köy Enstitüleri Sempozyumu”, 14-17 Nisan 2010, Kastamonu Üniversitesi, Kastamonu

Le Bon, Gustave (1997), **Kitleler Psikolojisi**, (çev. Nurittin Yıldırım), Doruk Yay., Ankara

Lefebvre, Henri (2007), **Sosyalist Dünya Görüşü Marksizm**, (çev. G. Doğan Görsev), Yordam Kitap, İstanbul

Lukacs, George (2003), **Roman Kuramı**, (çev. Cem Soydemir), Metis Yay., İstanbul

Lunn, Eugene (2010), **Marksizm ve Modernizm**, (çev. Yavuz Alogan), Dipnot Yay., Ankara

Makal, Mahmut (2009), **Köy Enstitüleri ve Ötesi**, Literatür Yay., İstanbul

Marks, Karl- Friedrich Engels (2003), **Felsefe Üzerine**, (der. Mehmet Türdeş), Morpa Kültür Yayınları, İstanbul

Oktay, Ahmet (2000), **Toplumcu Gerçekçiliğin Kaynakları**, Everest Yay., İstanbul

Parla, Jale (2010), **Don Kişot'tan Bugüne Roman**, İletişim Yay., İstanbul

Pearson, Carol S. (2003), **İçimizdeki Kahraman**, (çev. Semra Ayanbaşı), Akışa Yay., İstanbul

Plehanov, Georgi V. (1991), **Sosyalist Açından Toplum, Sanat, Eleştiri**, (çev. Asım Bezirci), Evrensel Basım Yayın, İstanbul

Rochet, Waldeck , **Marksist Felsefe Nedir?**, (çev. Orhan Suda), Toplum Yay.

Sayar, Elif (2010), **1975 Yayımlanan Türk Romanlarında Toplumcu Gerçekçilik**, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri

Sayers, Sean (2008), **Marksizm ve İnsan Doğası**, (çev. Şükrü Alpagut), Yordam Kitap, İstanbul

Schwartz, Laurent (1998), **Marksçılık ve Bilimsel Düşünce**, (çev. Vedat Günyol), Kuram Yay., İstanbul

Stevick, Philip (2004), **Roman Teorisi**, (çev. Sevim Kantarcıoğlu), Akçağ Yay., Ankara

Tekin, Mehmet (2001), **Roman Sanatı I**, Ötüken Yay., İstanbul

Urry, John (1999), **Mekânları Tüketmek**, (çev. Rahmi G. Öğdül), Ayrıntı Yay., İstanbul

Yalçın, Alemdar (2002), **Siyasal ve Sosyal Değişmeler Açısından Cumhuriyet Dönemi Çağdaş Türk Romanı**, Akçağ Yayınları, Ankara

Zahar, Renat (1999), **Sömürgecilik ve Yabancılaşma**, (çev. Bayram Doktor), İnsan Yay., İstanbul

ÖZGEÇMİŞ

1987 yılında Bartın'da doğdum. 2005 yılında kazandığım Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyat Bölümü'nden 2009 yılında mezun oldum. 2010 yılında Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana bilim Dalı'nda yüksek lisansa başladım 2011 yılında Ardahan Üniversitesi İnsani Bilimler ve Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nede araştırma görevli olarak göreve başladım. Ondokuz Mayıs Üniversitesi'nde başladığım yüksek lisans eğitimime yatay geçiş yaparak Ardahan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyat Ana bilim Dalı'nda devam ettim. Halen Ardahan Üniversitesi'nde araştırma görevlisi olarak çalışmaktayım.